

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT TARİHİ BİLİM DALI

**REALİZM EDEBİYAT AKIMINDAN ERKEN CUMHURİYET
DÖNEMİ KÖYDEKİ İKTİSADİ VE SOSYAL HAYATA BAKIŞ**

Yüksek Lisans Tezi

Recep KURT

İstanbul, 2014

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT TARİHİ BİLİM DALI

**REALİZM EDEBİYAT AKIMINDAN ERKEN CUMHURİYET
DÖNEMİ KÖYDEKİ İKTİSADİ VE SOSYAL HAYATA BAKIŞ**

Yüksek Lisans Tezi

Recep KURT

Danışmanı: Prof. Dr. Erol ÖZVAR

İstanbul, 2014

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

İKTİSAT Anabilim Dalı İKTİSAT TARİHİ Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi RECEP KURT'nın REALİZM EDEBİYAT AKIMINDAN ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ KÖYDEKİ İKTİSADİ VE SOSYAL HAYATA BAKIŞ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 11.07.2014 tarih ve 2014-25/21 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından ~~oy birliği~~ / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 02/10/2014

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Öğretim Üyesi Adı Soyadı	İmzası
1. Tez Danışmanı Prof. Dr. EROL ÖZVAR	
2. Jüri Üyesi Prof. Dr. AHMET TABAKOĞLU	
3. Jüri Üyesi Prof. Dr. MUSTAFA ÇELEN	

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı: Recep KURT

Ana Bilim Dalı: İktisat

Programı: İktisat Tarihi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Erol ÖZVAR

Tez Türü ve Tarihi: Yüksek Lisans- 02/ 10 / 2014

Anahtar Kelimeler: Köy, Realizm, İktisat, Erken Cumhuriyet Dönemi, Tarım

ÖZET

Realizm Edebiyat Akımından Erken Cumhuriyet Dönemi Köydeki İktisadi ve Sosyal Hayata Bakış

Edebi metinlerin tarihle olan ilişkisi bizlere incelediğimiz dönemi daha iyi anlamamıza ve analiz etmemize yardımcı olmaktadır. Realizm edebiyat akımı, olayları gerçekçi yönleri ile okuyucuya aktarmayı amaç edinmiştir. Bu çalışmada realizm akımıyla yazılmış roman ve hikâyeler analiz edilerek Erken Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinin köydeki iktisadi ve sosyal hayatı aktarılmaya çalışılmıştır. Böylece, edebiyatın sunduğu ürünler bu tez çalışmasında bir ayna görevi üstlenmiştir. Bu dönemde, hükümetlerin köy ve köylüye bakışı, onların sıkıntlarına çözüm arayışları ve uygulanan politikaların sonuçları edebi çalışmalar üzerinden incelenmiştir.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname: Recep KURT

Field: Economics

Programme: Economics History

Supervisor: Prof. Dr. Erol ÖZVAR

Degree Awarded and Date: Master- 02/ 10 / 2014

Keywords: Village, Realism, Economics, Early Republic Period, Agriculture

ABSTRACT

From Realism Literature a View to Economic and Social Life At Village in Early Republic Period

The relationship of literate texts with history helps us to under standard analyze this period more. Realism literature movement aspires to tell the events with side to all the readers. The life of economics and social in villages in early republic period in Turkey was analyzed by realist authors with their novels and stories. In this way, the structure of economical, social and cultural in this period was enlightened. In this thesis, the productions of literature work as a mirror. I tried to search the view of the government to villages and villagers, their problems and solutions, their policies and the results of these policies in literate texts in this period.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisansa başladığım günden, tezimin son aşamasına kadar çok sayıda kişiden destek gördüm. İlk olarak değerli hocam Prof. Dr. Erol Özvar'a bilgi birikimi ve yol göstericiliğiyle vermiş olduğu destekten dolayı çok teşekkür ediyorum. Ayrıca tez çalışmalarımnda fikrini aldığım değerli iktisat bölümü öğretim üyelerine ve araştırma görevlisi mesai arkadaşlarıma çok teşekkür ediyorum.

Son olarak, tezimi yazarken her pes edişimde beni cesaretlendirerek bu sürece destek veren biricik dostlarıma teşekkürü bir borç biliyorum.

İstanbul, 2014

Recep KURT

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	II
TEŞEKKÜR	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLO LİSTESİ.....	VI
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	3
1.ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ TARIMSAL YAPI VE UYGULANAN POLİTİKALARA BİR BAKIŞ.....	3
1.1.Milli İktisat Dönemi (1923 - 1929) Tarımsal Yapı ve Uygulanan Politikalar ...	3
1.1.1. Aşar Vergisinin Kaldırılması	8
1.1.2. İzmir İktisat Kongresi ve Tarım.....	11
1.1.3. Milli İktisat Dönemi Tarımdaki Diğer Uygulamalar	13
1.2. Devletçilik ve Büyük Buhran Dönemi (1929 - 1939) Tarımsal Yapı ve Uygulanan Politikalar.....	15
1.3. Dünya Savaşı Dönemi (1939 - 1945) Tarımsal Yapı ve Uygulanan Politikalar	21
2. BÖLÜM	25
2.REALİZM EDEBİYAT AKIMINA BAKIŞ	25
2.1. Realizm Edebiyat Akımı	25
2.1.1. Realizm (Gerçekçilik) Edebiyat Akımı	25
2.1.1.1. Realizm (Gerçekçilik) Edebiyat Akımının Doğuşu	26
2.2. Realizm (Gerçekçilik) Edebiyat Akımının Özellikleri	28
2.3. Türkiye'de Realizm Edebiyat Akımı ve Köy Kavramının Realizmde Edebiyat Akımında Yansıması.....	28

2.3.1. Türk Edebiyatında Realizm	28
2.3.2. Türk Edebiyatında Köy.....	29
3. BAZI REALİST KÖY ROMANCILARININ ESERLERİNDEN ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ KÖY VE KÖYLÜLÜĞÜN İKTİSADİ VE SOSYAL ANALİZİ	34
3.1. Köydeki İktisadi Hayat	34
3.1.1.İşsizlik ve Yoksulluğun Köylü Üzerindeki Etkisi	34
3.1.1.1.İşsizliğin Köylü Üzerindeki Etkisi.....	34
3.1.1.2.Yoksulluğun Köylü Üzerindeki Etkisi.....	38
3.1.2. Köydeki Ticari Hayat.....	43
3.1.3. Köylü ve Vergi Yükümlülüğü	48
3.1.4. Köylü ve Devlet İlişkisi	51
3.1.5. Ağa, Muhtar ve Köylü İlişkisi	59
3.1.6. Köyde Eğitim ve Eğitimin Sorunları	68
3.2. Köydeki Sosyal Hayat.....	73
3.2.1.Köydeki İnanç Sistemi.....	73
3.2.2.Gelenekler	75
3.2.3.Evlilik.....	78
SONUÇ	80
EKLER	85
KAYNAKÇA.....	91

TABLO LİSTESİ

Tablo 1:	1927-1945 Yılları Arasında Türkiye'nin Nüfusu	5
Tablo 2:	1923 – 1930 Yılları Arası GSYİH İçindeki Sektör Payları (%) (Sabit Fiyatlarla).....	6
Tablo 3:	1927 Tarım Sayımına Göre Hayvan Cinslerinin Sayıları	7
Tablo 4:	1927 Tarım Sayımına Göre Tarımda Kullanılan Alet ve Makine Sayıları	7
Tablo 5:	1924 - 1930 Döneminde Tarımda Alınan Vergiler.....	9
Tablo 6:	1923-1935 Yılları Arasında Ana İktisadi Faaliyet Kollarına Göre GSMH (Cari Fiyatlarla).....	17
Tablo 7:	1923-1930 Yılları Arasında TCZB Zirai Kredileri ve Tarımda Yaratılan GSMH.....	20

KISALTMALAR

- A.G.E.** : Adı Geçen Eser
- A.G.K.** : Adı Geçen Kitap
- A.G.M** : Adı Geçen Makale
- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- Bkz.** : Bakınız
- CHP** : Cumhuriyet Halk Partisi
- Çev.** : Çeviren
- DİE** : Devlet İstatistik Enstitüsü
- GSMH** : Gayri Safi Milli Hasıla
- GSYİH** : Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
- MEB** : Milli Eğitim Bakanlığı
- PTT** : Posta Telefon Telgraf
- TBMM** : Türkiye Büyük Millet Meclisi
- TCZB** : Türkiye Cumhuriyet Ziraat Bankası
- TDK** : Türk Dil Kurumu
- TMO** : Toprak Mahsulleri Ofisi
- TMV** : Toprak Mahsulleri Vergisi
- TOBB** : Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
- TTK** : Türk Tarih Kurumu

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Edebiyat, insanoğlu var olduğundan günümüze kadar toplumu yansıtmaaya çalışmıştır. Toplumun kendisine veya toplumu oluşturan bireylere ait öznel ürünler üretmişlerdir. Bu atı altında yer alan yazılı ya da sözel eserler, toplumların inanç, yasayış tarzı, duygu ve düşüncelerini ortaya çıkarmıştır. Edebiyatın temel unsuru insandır. Onun sosyal ilişkisi ve davranış biçimi ve doğayla olan ilişkisi edebiyatın konuları arasında yer alır.

Günümüzde bilim dünyasında disiplinler arası çalışma eğilimi artmaktadır. İktisat gibi gerçek hayattan beslenen bir sosyal bilim dalı birçok bilimle dalıyla ortaklaşa çalışmaktadır. Toplumun malzeme edinen her tür bilim dalı ya da disiplin iktisadın ortağı olmaya adaydır. İktisat, edebiyattan yararlanabilir mi veya hangi oranda yararlanabilir? İktisat ve edebiyat arasında ne tür bir ilişki kurulabilir ve bu tarz bir ilişki gereklidir? Sorusunu, “İktisadı edebiyat üzerinden algılamak” şeklinde ortaya koyduğumuzda bu durum, edebiyatın toplumun yaşayış ve düşünce kalıplarını yansıtma özelliğiyle bu tarz bir emeğe ihtiyaç duyulduğunu ve iktisatla olan bağının güçlü olduğunu ifade eder.

Bu çalışmanın en önemli amaçlarından birisi disiplinler arası diyalogu artırmak ve sadece bilinen bir pencereden topluma bakmak yerine çoklu bakış açısını kazanmak ve kazandırmaktır. Özellikle vurgulamak gerekir ki, iktisadın edebiyattan ne şekilde yararlanabileceğini ortaya koymak buradaki ana amaçlardan biridir.

Bu çalışmanın amaçlarından bir diğerisi ise, iktisadı edebi metinlerden algılamanın tecrübesini edinerek ve edebiyatla iktisadın arasındaki organik bağı keşfedip, arasında ortak bir dil kurulmaya çalışmak ve bunu diğer kuşaklarla paylaşmaktır. Böylece, bu ortak dille iki sosyal bilimle aradaki güçlü bağlantıya şahitlik edilecektir.

Çalışmanın ilk bölümünde yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin tarım politikalarına, tarımsal alanda yaşanan gelişmelere ve ulusal tarım sistemine kavramsal ve kuramsal bakış açısı getirilecektir. Özellikle, dönemlendirme yaparak, her dönemde

meydana gelen kırılma noktalarını tespit edip bu önemli olaylara karşı nasıl bir refleks geliştirildiğini etkin bir şekilde aktarımına yer verilecektir. Döneltendirme yaparken Korkut Boratav'dan yararlanılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, edebiyat akımlarından realizmin kavramsal yapısı ve doğuşu incelenerek dünyadaki ve yereldeki etkisi aktarılacaktır. Gerçekçilik, kavramı, tanımı, özellikleri, kapsamı ve fonksiyonları üzerinde durulacaktır. Aynı zamanda bu akımın tarihsel gelişimine anlatıldıktan sonra Türk edebiyatındaki fonksiyonu ve ürünleri neler olduğu incelenecektir. Yerel ölçekte köy edebiyatına olan etkisi incelenecektir. Köy edebiyatındaki yükselişin nedenleri neler olabilir sorusuna cevap aranacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümde ise, 19. Yüzyılın önemli edebiyat akımlarından olan realizmin ve iktisadi olayları yansıtırma bağına Erken Cumhuriyet Dönemi edebi eserlerinde köy yaşantısını inceleyerek ekonomik, kültürel ve sosyal çıkarımlarda bulunulacaktır. Sadri Ertem'in "Çıkrıklar Durunca", Yaşar Kemal'in "Teneke", Kemal Tahir'in "Sağırdere" ve "Körduman" adlı romanlarından köy ve köylülüğün analizi yapılacaktır.

1. BÖLÜM

1.ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ TARIMSAL YAPI VE UYGULANAN POLİTİKALARA BİR BAKIŞ

1.1. Milli İktisat Dönemi (1923 - 1929) Tarımsal Yapı ve Uygulanan Politikalar

Atatürk, 1 Mart 1922 tarihli Meclis açılış konuşmasında ekonomiye ilişkin görüşlerini açıklarken, tarım kesiminin ülke ekonomisindeki yeri ve önemini şöyle vurgular:

Türkiye'nin sahibi ve efendisi kimdir(Köylü sadaları)? Bunun cevabını derhal birlikte verelim: Türkiye'nin sahibi ve hakiki efendisi, hakiki müstahsil olan köylüdür(Şiddetli ve sürekli alkışlar).O halde, herkesten daha çok refah, saadet ve servete müstahak ve elyak olan köylüdür (Sürekli alkışlar).Binaenaleyh, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin siyaseti iktisadiyesi bu gayesi asliyeyi istihale matuftur.

Efendiler Milletimiz çiftçidir. Milletin çiftçilikteki mesaisini asri tedabiri iktisadiye ile haddi azamiye isal etmeliyiz. Köylününnetayıç ve semerati mesaisini kendi menfaati lehine haddi azamiye iblağ etmek siyaseti iktisadiyemizin ruhu esasidir. Binaenaleyh, bir taraftan çiftçinin mesaisini tezyidedecek ve müsmür kılacak malumat, vesaitvealatıfenniyeinin istimal ve tamimine ve diğer taraftan onun mesaisinden azami istifadesini temin eylecektedabiriiktisadiyeninvaz'ına çalışmak lazımdır.¹

Cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk ve onun kadroları özellikle tarım kesimi üzerinde önemle durmuş, onların sorunlarına ve ihtiyaçlarına eğilmiş ve refah merdivenlerini köylülerle birlikte çıkılması kararı almıştır. Dönemin iktisadi hayatı açısından temel teşkil eden köylüler, ekonomik yapı içerisinde en önemli rollerden birisini cumhuriyetin kurucu kadroları tarafından onlara verilmiştir.

¹ M. Kemal Atatürk, *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, Cilt 1, Türkiye İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul,1945,s.219

Atatürk sınıf ayrımı yapmaksızın herkesin eşit olduğu bir sınıfsal yapıyı şu şekilde vurgular:

Bizim halkımızın menfaatleri yekdiğerinden ayrılır. Sınıf halinde değil; bilakis mevcudiyetleri ve muhassala-i mesaisi y ek diğeriine lazım olan sınıflardan ibarettir. Bu dakikada Samilerim çiftçilerdir, sanatkârlardır, tüccarlardır ve ameledir. Bunların hangisi yekdiğerinin muarızı olabilir? Çiftçinin sanatkâra, sanatkârın çiftçiye ve çiftçinin tüccara ve bunların hepsine, yekdiğeriine ve ameleğe muhtaç olduğunu kim inkâr edebilir...²

Atatürk, böylece ekonomik kalkınmada sadece bir sektörü ya da sınıfı ön plana çıkartmamıştır, top yekûn bir kalkınma hamlesi için ekonomik unsurların tüm bileşenlerine başrolü vererek sınıfsız bir ekonomik gelişim hamlesine adım atılması sağlamıştır.

Tarım kesiminin büyük çoğunluğu çeşitli sorunları vardı. Bu durum hem Mustafa Kemal Atatürk'ün hem de diğeri hükümetlerin dikkatini çekti. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal, Türk köylüsünün sosyal ve ekonomik durumu iyileştirilmeden ülke kalkınmasının gerçekleştirilemeyeceğini biliyordu. O'nun amacı, Türkiye Cumhuriyeti'ni, tek kurtuluş yolu olan çağdaş batı medeniyeti seviyesine çıkarmaktır. ³ Cumhuriyet'in ilk yıllarında tarım sektörünün ülke ekonomisinde büyük bir paya sahip olması onu ön plana çıkmasına neden oldu.

Bununla birlikte yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin izleyeceği yol şu şekilde vurgulanır: “Çağdaş medeniyete ulaşabilmenin ilk ve temel şartı ise, akli ve “Batı medeniyetinin temel unsuru” olan “İlim zihniyeti”ni her alanda olduğu gibi “ziraatte” de rehber edinmekten ibarettir”.⁴Burada da belirtildiği gibi yeni yol haritası belirlenirken çağdaş batı ve ilim en önemli kıstaslar olarak görülür ve bu tarıma sektöründe de kendisini hissettirir. Tarım politikalarının yapılış ve uygulanış süreçlerinde ilim yol gösterici özelliğiyle katkı sağlar.

²A.Gündüz Ökçün, *Türkiye İktisat Kongresi 1923 –İzmir Haberler-Belgeler-Yorumlar*, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları No:59,s.255-256

³ Abdurrahman Çaycı, “Atatürk'ün Uygarlık Anlayışı”Atatürk Konf. IV,1973-1974 (T.T.K.),Ankara, 1977, s.121,128.

⁴Çaycı, a.g.m. , s.120.

1920’li yılların başında tarım GSMH’nin yarısını ve ihracatın yüzde 90’ını sağlıyor, faal nüfusun dörtte üçünden fazlasını çalıştırıyor ama ekonominin de en geri kalmış kısmını oluşturuyordu. Üretimin temel girdisi olan toprak üzerinde mülkiyet düzenini belirleyen sınırlamalarla yüklüydü. Bu sınırlamalar bir yandan ekilebilir topraklarının açılmasını, diğer yandan ekilebilenler üzerinde hukuk tasarruflarını sınırladığı için gelişmeye karşı bir etken oluşturuyordu. Geçimlik üretim yaygındı. İhracatın yüzde 90’ını işlenmemiş ben-on kadar sayıdaki tarım ürünü oluşturuyordu. Ayrıca ithalatın da 1924 yılında yüzde 25’ini de gıda maddeleri oluşturuyordu.⁵

1927 – 1945 yılları arasında yapılan nüfus sayımlarına köylü nüfusuna Tablo 1’e bakıldığında nüfus içerisindeki payı daha iyi anlaşılır. Tablo 1’de 1927- 1945 yılları arasında şehirli ve köylü nüfus sayısı görülür.

Tablo 1

1927-1945 Yılları Arasında Türkiye’nin Nüfusu

Yıllar	Toplam Nüfus	Şehir Nüfusu	Köy Nüfusu
1927	13,648,270	3,305,879	10,342,391
1935	16,158,018	3,802,642	12,355,376
1940	17,820,950	4,346,249	13,474,701
1945	18,790,174	4,687,102	14,103,072

Kaynak: İstatistik Göstergeler1923-2006, TÜİK, Ankara,2007, s.9

Tablo 1’deki verilerden anlaşılacağı gibi 1927 yılında yapılan nüfus sayımında nüfusun yaklaşık %80’lik kısmı köylerde yaşamaktadır. Şehirli nüfus 1927- 40 yıllar arasında her zaman köylü nüfusa göre sayıca daha azdır ve yine bu yıllar arasında köylü nüfusunun artış hızı, şehirli nüfusuna göre daha fazladır. Köylü nüfusun yoğun olması nedeniyle ekonomide tarım daha baskın bir orana sahiptir.

İlerleyen yıllardaki nüfusa bakıldığında ise tarım kesiminde bir azalış olmadığı tam tersine artış olduğu görülmektedir. 1935 nüfus sayımına göre nüfusun yüzde 76’sı

⁵ Gülten Kazgan, *Tanzimat’tan 21. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi*, 3. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006, s.67

tarım kesimindedir. Bu artışta belki daha önceki nüfus sayımında sayılmamış köylüler sayılmış olabilir. Ancak belki de yaşanan ekonomik kriz kıra göçü de arttırmış olabilir.⁶

Tablo 2’de GSYİH (Sabit Fiyatlarla) içindeki sektör payları gösterilir. Nüfusun büyük çoğunluğunun köyde yaşaması nedeniyle sektör paylarında tarım ön plana çıkar.

Tablo 2

1923 – 1930 Yılları Arası GSYİH İçindeki Sektör Payları (%) (Sabit Fiyatlarla)

Yıllar	Tarım	Sanayi	Hizmet
1923	42,7	10,4	46,9
1924	47,4	8,5	44,1
1925	44,4	8,9	46,9
1926	49,6	8,6	41,8
1927	39,3	11,8	48,9
1928	42,2	10,6	47,2
1929	49,5	9	41
1930	46,5	9,9	43,6

Kaynak: 1923-1930 Yılları Arası Türkiye’de GSMH, TOBB, s.11.

Tablo 2’ ye göre 1923 – 1930 yılları arasında GSYİH içinde tarım sektörü ciddi bir paya sahip olmuştur.1926 yılında en yüksek değerine ve 1927 yılında ise en düşük değerine ulaşmıştır. Bu, aynı zamanda Türkiye’deki zirai üretim artış olduğunu gösterir.

Tarımsal araziye bakıldığında ise: tarıma elverişli topraklarının genişliği 220 bin kilometre karedir. Ancak bu alanın sadece 104.800 km karesi üzerinde tarım yapılmaktadır. İşlene toprağın dağılımı ise; 84 bin km kare: tarla, 20 bin kilometrekare ise bahçe ziraatı yapılmaktadır. Ormanlık alan ise toplam alanın yüzde 13,1i mera ise ülke genişliğinin yüzde 31,1’ydi.⁷

⁶Fikret Başkaya, *Türkiye Ekonomisinde İki Bunalım Dönemi Devletçilikten 24 Ocak Kararlarına*, Birinci Baskı, Ankara Birlik Yayıncılık, Ankara, 1986 s.19

⁷ Başkaya, a.g.e. , s.19

1927 yılında yapılan tarım sayımında hayvansal varlık sayısını görmek de mümkündür. 1927 tarım sayımı sonuçlarına göre başlıca hayvan cinslerinin sayıları Tablo 3’de gösterildiği gibidir.

Tablo 3

1927 Tarım Sayımına Göre Hayvan Cinslerinin Sayıları

Hayvan Cinsi	Sayıları(Adet)
Öküz	266,089
Manda	340,438
At	491,271
İnek	2,301,545
Deve	749,018
Dana	1,105,106
Merkep	1,096,422
Koyun	10,166,444
Keçi	6,853,356
Tiftik Keçisi	2,571,584

Kaynak: İ.İ.T.İ.A, “Türk Ekonomisinin 50 yılı”, İstanbul, 1973, s.73.

1927 yılında yapılan tarım sayımına göre en fazla olan hayvan cinsi koyundur. Onu, ardından keçi ve tiftik keçisi izlemektedir.

1927 tarım sayımı sonuçlarına göre tarımda kullanılan alet ve makine sayıları Tablo 2’de gösterildiği gibidir.

Tablo 4

1927 Tarım Sayımına Göre Tarımda Kullanılan Alet ve Makine Sayıları

Alet ve Makine	Sayıları (Adet)
Karasaban	1,187,004
Pulluk	210,794
Ç.Alet ve Makineler	15,717
Toplam	1,413,509

Kaynak: D.İ.E,1927 Tarım Sayımı, Ankara,1969 s.19

1927 yılında yapılan tarım sayımına göre ülkede en fazla karasaban bulunmaktadır. Ülkenin, sahip olduğu tarım aleti ve makinesi açısından teknolojik imkânlara sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

Makineleşme, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türk tarımı için önemli bir sorundur. Teknolojik alt yapı yetersizliği ile birlikte bu aletleri kullanacak nüfusun azlığı ve bilgisizliği makineleşmeyi geciktirir. Dönemin hükümeti tarafından 1924 yılında bir kanun çıkarılır. Bu kanun, bir çift öküzü olan çiftçiye en az 100 dönüm toprak işlemekle yükümlü tutuyor, savaş yetimlerine, dullara ve sakatlara ait topraklarda her köylünün haftada bir gün çalışması şartını getiriyor, devlete ait teşebbüslerde sermayenin ilk 5000lirası için en az 250 dönüm, ilave her 1000 lira için de 25 dönüm toprak islenmesi zorunlu tutuluyor ve belediye meclislerine, çiftçiye Ziraat Bankası kanalıyla tarım makine ve aletleri sağlamada yardımcı olma görevi veriyordu.⁸

1.1.1.Aşar Vergisinin Kaldırılması

Cumhuriyet, tarım alanında Osmanlıdan iki vergi türünü miras olarak almıştır. Bunlar asar ve arazi vergidir. Aşar, ürünün onda biri ve aynı olarak tahsil edilen bir vergi türüdür. Aşarın toplanma biçimi, yirmili yıllarda bu vergiyi iktisadi olmaktan çıkarmıştır. Verginin toplanma biçimi olan iltizam usulünün çiftçi üzerinde yaratmış olduğu baskı da göz önüne alınarak aşar 17 Şubat 1925'te yürürlükten kaldırılmıştır.⁹

Aşarın kaldırılmasıyla tarımsal ürünlerin, üreticilerin kişisel tüketim bölümü vergi dışı bırakılmış ve pazarlanan bölümü vergi kapsamına alınmıştır. %12,5 olan vergi oranı %10'a indirilmiş, vergi aynı olmaktan çıkarılarak nakdiye dönüştürülmüştür. Bu düzenlemeler, önemli oranda vergi kaybına yol açmasına rağmen, üreticinin pazarla olan ilişkilerini teşvik ettiğiinden ve nakdi ödeme nedeniyle parasallaşma sağladığından önemli bir gelişme sayılmalıdır.¹⁰

Cumhuriyet döneminin en önemli gelir kaynağı köylüden alınan vergilerdir. 1925 yılında Aşar vergisinin kaldırılmasıyla bu durumda göreceli düzelmeler olsa da yerine konan diğer vergi türleri ile vergi yükünde bir değişiklik olmamıştır. 1925'te hükümet aşarı kaldırarak yerine üretim değerinin yüzde 8 ve 10'unu oluşturan nakdi bir

⁸Çağlar Keyder, *Dünya Ekonomisi İçinde Türkiye (1923-1929)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul,1993, s.35

⁹Zafer Toprak, *"Türkiye Tarımı ve Yapısal Gelişmeler (1900-1950)"*,İçindeTürkiye'de Tarımsal Yapılar (1923-2000), Yurt Yayınları, Ankara, 1988,s.119

¹⁰Oya Silier, *Türkiye'de Tarımsal Yapının Gelişimi (1923-1938)*, Boğaziçi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, İstanbul 1981,s.37

vergi koymuştur. Bu vergi de 1926'da kaldırılmıştır. Aslında vergilerden en çok etkilenenler küçük toprak sahipleridir.¹¹

1925'te hükümet aşar vergisini kaldırarak büyük çiftçilere önem verdiğini göstermiştir. Çünkü aşarı kaldırarak, devlet gelirinün üçte-birine yakınından vazgeçmiştir. Aşar vergisinin kaldırılmasında hükümetin bildirdiği amaç; tarımsal teşvikleri artırarak ihracatı yükseltmek ve 1925'te tüm ithalatın yüzde 20'sini oluşturan yiyecek maddesi ithalatını karşılamaktır. Aşar çiftçinin üretiminin belli yüzdesi üzerinden toplanmaktaydı. Ancak mültezimlerin neden olduğu suiistimallerinden dolayı toplanması gereken verginin ancak yüzde 10-12'sinin üzerinde ancak toplanabiliyordu. Aşarın kaldırılmasındaki diğer bir neden de Kurtuluş Savaşı sırasında büyük çiftçi arasında kurulan zımnî ittifaktı.¹²

Tarımda alınan vergiler köylü için önemli bir gider kaynağıydı. Tablo 5'de 1924 – 1930 yılları arasında tarımda köylüden alınan vergileri görmek mümkündür.

Tablo 5

1924 - 1930 Döneminde Tarımda Alınan Vergiler

Yıllar	Aşar Vergisi	Aşar Vergisi Musakkafat	Ağnam Sayımı	Toplam	GSMH % Oranı
1924	27,500,000	2,570,000	4,700,000	34,770,000	27
1925	15,350,000	5,600,000	5,700,000	26,650,000	14
1926	-	6,840,000	9,450,000	16,290,000	8
1927	-	7,500,000	12,541,000	20,041,000	10
1928	-	6,400,000	13,000,000	19,400,000	9
1929	-	8,000,000	15,500,000	23,500,000	10
1930	-	8,155,000	15,250,000	23,405,000	10

Kaynak: Ş.Süreyya Aydemir, "Zirai Vergilerimiz", Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti, Ankara, 1931, s.195

Yukarıdaki tabloda da görüleceği gibi Cumhuriyet'in ilk yıllarında tarım kesiminden alınan vergiler devlet için önemli bir gelir kaynağıdır. 1925 yılına dek aşar vergisi yüzde 27'lik payla devlet gelirinde en önemli kaynaktı. 1924 yılında aşar vergisi

¹¹ Başkaya, *a.g.e.* , s.27

¹² Çağlar Keyder ve Faruk Birtek, "Türkiye'de Devlet-Tarım İlişkileri (1923-1950)", İçinde, Çağlar Keyder, *Toplumsal Tarih Çalışmaları*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009, s.310

27.500.000 TL'dir. 1925 yılında kaldırılmasıyla devletin ne kadar ciddi bir gelir kaynağından vazgeçtiğini gösterir.

Arazinin gayr-i safi hâsılatı üzerinde çoğu kez aynî olarak alınan aşar köylüyü üretimden caydırıcı niteliktedir. Ayrıca ağır yükü nedeniyle kırsal kesimde sermaye birikimini engeller. Aşar gibi çağdışı vergilerin kaldırılışı ve verginin kazanca kaydırılışı tarımda üretimi özendirici bir ortam yaratır. Vergi kırsal kesimden pazara ve kente doğru yönelir.¹³

Özellikle dönemin baslarında tarım kesiminde öz tüketimin fazlalığı ve kapalı bir iktisadi karakter gözlenmektedir. Köylülerin pazarla olan ilişkileri çay, seker ve gazyağı gibi zorunlu ihtiyaç maddeleriyle sınırlı kalmıştır. Bu sınırlılık köylülerin para ekonomisine girişini engellemiştir. Ayrıca 1925 yılına kadar devam eden asar vergisinin aynı olarak alınmasından dolayı köylülerin para ekonomisine geçişi gecikmiştir. Piyasa ekonomisine geçişte öncü endüstriyel bitkiler üretmeye çalışan Adana çevresi ve Batı Anadolu olmuştur. Tarım milli gelir içerisinde oldukça yüksek bir paya sahip olduğundan (GSMH'nin yaklaşık yarısı) tarımsal üretimdeki artış ya da azalış milli geliri etkilemiştir.¹⁴

Kaldırılan aşar vergisi yerine aynı yıl "Mahsulât-ı Arziye" vergisi getirilmiştir. Bu vergi türünde köylü ailelerin kendi geçimlik tüketimlerinde kullandıkları ürünlere muafiyet getirilmiş, sadece pazarladıkları ürünlerin değerleri üzerinden %10 oranında vergi alınması kararlaştırılmıştır. Bu uygulama sayesinde ürettikleri ürünlerle ancak kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte olan küçük köylü aileleri üzerinde vergi yükü hafifletilmeye çalışılmıştır. Ancak uygulamadaki aksaklıklar nedeniyle bu vergi bir yıl sonra yürürlükten kaldırılmıştır. Aşardan başka vergi gelirleri arasında önemli payı bulunan ve koyunlardan alınan Ağnam Vergisi de 1924 yılında Sayım Vergisi'ne dönüştürülmüştür.¹⁵

¹³Toprak, *a. g. m.*, s.22

¹⁴Vakit, 17 Kasım 1923

¹⁵Kanun Metni için Bkz... **Düştur**, C:3, s.116.

1.1.2. İzmir İktisat Kongresi ve Tarım

Yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti devletinin düzenleyeceği iktisat politikalarının ana çizgileri 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir’de sanayi, ticaret, tarım ve işçi kesimin temsilcilerinin ve 1135 delegenin katılımıyla toplanan Türkiye İktisat Kongresi’nde tartışıldı. İktisat kongresinin temel iki gayeyle toplanmıştır: Birincisi tüccar, tarım kesimi, sanayici ve işçi kesimlerinin kendilerine ait sorunlarını ve isteklerini belirlemek bu kesimin siyasi kadro ile bütünleşmesini sağlamak, ikincisi de uluslar arası sermaye çevrelerine ekonominin gelecekte alacağı şekli hakkında bilgi vermektir. İzmir İktisat Kongresinin en önemli özelliği milli mücadele yıllarında Ankara ile sağlıklı bağlar kuramamış olan İstanbul ve İzmir’in Türk-Müslüman sermaye çevrelerinin siyasi iktidarla kaynaşmalarında önemli bir ilk adım oluşturmuştur.¹⁶

Kongre temel olarak dört esas kesim tarafından temsil edilmiştir. Bunlar:

1. Sanayi Kesimi
2. Tarım Kesimi
3. Ticaret Kesimi
4. İşçi Kesimi

Kongreye katılan tüm kesimler içerisinde özellikle tarım kesimi kendi durumlarıyla ilgili tavsiyelerde bulunmuştur. Dönemin şartlarına göre bu önerilerin tarım kesimi için çok önemli sayılacak nitelikler taşıdığı söylenebilir. Bu bağlamda kongreye katılan tarım grubunun görüşleri ve kabul edilen hususlar aşağıda incelenmeye çalışılmıştır:

17 Şubat- 4 MART 1923 İktisat Kongresinde Tarım Kesimine Yönelik Alınan Kararlar:

Bu kongrede tarım kesimine yönelik olarak şu istekler dile getirildi;

¹⁶ Korkut Boratay, *Türkiye İktisat Tarihi (1908 – 1985)*, Gerçek Yayınları, Ankara, 1995,s.34

- Aşarın ve tütün tekellerinin kaldırılması
- Tarım kredilerinin arttırılması
- Ulaşım sorunlarının giderilmesi
- Tarım alet ve makinelerinin temini
- Eğitime önem verilmesi
- İpekçilik ve kendir üretiminin geliştirilmesi
- Gümrük politikasının tarımı geliştirecek yönde düzenlenmesi
- Köylülere, çiftçilere, ziraatın teorik ve pratik olarak öğretileceği çiftliklerin oluşturulması; kışla talimgâhlarında uygulamalı zirai eğitimin verilmesi. Güvenliğin sağlanması, cehaletin kovulması için eğitimin izalesi.
- Taşrada vuku bulacak; hayvan hırsızlığı, yol kesiciliği, soygunculuk ve sair olayların önlenmesi, bunun için göçebe olan Kıptilerin yerleşik hale getirilmesi, köylerin toplulaştırılması, güvenlik hizmetlerinin artırılması, haberleşme ağının yaygınlaştırılması.
- Hükümetin Ziraat Bankası'ndan aldığı paraları diğer borçlara göre öncelikle ve çabuk bir biçimde ödemesi ve bundan sonra Ziraat Bankası sermayenin hükümetçe hiçbir nedenle başka bir yönde kullanılmamasının sağlanması

Bu öneri niteliğindeki kararlar, hükümetin tarım alanında izlemek istediği iktisat politikalarının genel bir resmini çizmiştir. Bununla birlikte, tarım politikalarında atılan adımların istikrarlı olması ve uygulanması çiftçileri memnun etmiştir.

“Türk Devleti'nin İktisadi politikasını tespit etmek üzere toplanan İzmir İktisat Kongresi'nin “Liberal” bir iktisadî politikayı esas olarak benimsediği, iktisat tarihçileri tarafından da bu Kongre'de alınan kararların yol gösterici ilkeler olarak uygulandığı

kabul edilmektedir.”¹⁷Bu kongre ile birlikte liberal politikalar öne çıkmıştır. Bu liberal politikaları uygulamak için sermaye sahibi tüccar ve toprak sahibi ağalar önemli roller üstlenir.

1.1.3.Milli İktisat Dönemi Tarımdaki Diğer Uygulamalar

Tarımda gelişim ortamını sağlayan bir başka kurumsal – yasal düzenleme mülkiyetin güvence altına alınmasıdır. Tanzimat fermanının kişi can ve mal güvenliğini sağlayan ilkeleri, Napolyon kodlarının “resepsiyonu” ve 1858 Arazi Kanunnamesi’yle ayrıntılandırılmıştır. Cumhuriyet’le birlikte ikinci bir “resepsiyonu” girişimi izlenir. 1926 Medeni Kanunu ve Borçlar Kanunu toprakta özel mülkiyeti ve özel mülkiyet esası üzerine kurulu üretim ilişkilerini pekiştirir.¹⁸

17 Şubat 1926’da kabul edilen 743 sayılı “Medeni Kanun” toprakta özel mülkiyetin tam olarak, sağlanarak, toprağın alınıp satılabilmesi de hukuki olarak tanınmıştır. Medeni kanun liberal bir mülkiyet düşüncesinin eseridir. Bu çerçevede içinde, medeni kanunla miri arazi rejii hukuki olarak son bulmakta ve toprakta tek tip ferdi mülkiyet devri açılmıştır.¹⁹Liberalizmin temeli oluşturan özel mülkiyet hakkı kanunlarla güvence altına alınır. İzmir İktisat Kongresi’ndeki liberal politikalar uygulanmaya başlanmıştır.

Özellikle köylerde ortakçı ve yarıcı köylüler topraktan fayda elde etmek noktasında kötü durumdaydılar. Hem toprak ağaları hem de tefeciler tarafından ortakçı ve yarıcı köylüler sömürülmekteydi. Tefeciye borçlanana köylüler sahip oldukları neleri varsa kaybetmekteydiler ve bu kayıplar mülksüzleşme ile sonuçlanmaktaydı. Bu sonuçları dışında ortakçı ve yarıcıların toprağı verimli işleme imkânları da bu sömürü ilişkisinden dolayı olumsuz etkilenmekteydi. Bu sorun aslında Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir.²⁰

¹⁷Niyazi Berkes, *İkiyüz Yıldır Neden Bocalıyoruz*, İstanbul, 1965, s.92 vd; Boratav, Korkut, “1923-1929” Yıllarının İktisat Politikası Açısından Dönemlendirilmesi”, *Atatürk Döneminin Ekonomik ve Toplumsal Sorunları (1923-1938)*Sempozyumu, İstanbul. 1977,s.42

¹⁸ Toprak, a.g.m. , s.21

¹⁹D. Mehmet Doğan, *Tarih ve Toplum*, Rehber Yayınları, İstanbul,1990,s.260-261

²⁰ Başkaya, a.g.e. , s.26

1925 Nisan’ında kabul edilen Kadastro Kanunu toprakta özel mülkiyetin pekiştirilmesi adımlarından birini teşkil etmiştir. Ancak toprakta tasarruf işlemlerinin güvenilir sağlam esaslara bağlanması için kadastro zorunludur. Toprakla ilgili her türlü yasal işlem tapu sicili gerektirir. Taşınmaz mal uyuşmazlıkları tapu siciliyle çözüm bulur. Toprak dağıtımı, iskân, istimlak ve benzeri işlemler tapu sicili üzerinden yürütülmelidir. Bu kaygılarla 1925’ten sicilli emlakı içeren tapu kütüğü oluşturulmasına başlanır. Kimi yazarlar tapu kadastrodaki gelişmeleri “tasarruf inkilâbı” diye nitelerler.²¹

Cumhuriyet’in ilk yıllarında toprak meselesiyle ilgili hükümler taşıyan kanunlardan bazıları ise, ”Köy Kanunu”(17.03.1924), “1925 yılı Bütçe Kanunu”ve “Borçlanma Kanunu”(14.01.1926)dır.1929 yılında çıkartılan bir kanunla da tımar, iltizam gibi kurumlarla ilgili olarak Osmanlı Hükümeti’nin çeşitli ailelere vermiş olduğu ve geniş tarımsal alanlara tasarruf hakkı sağlayan belgeler, bu alanların 1926 Medeni Kanun çerçevesinde özel mülk olarak tapuya kaydettirilmesi için yeterli sayıldı.²²

Memleket iktisadının gelişmesinde temel unsur olarak görülen zamana ve şartlara uygun kanuni düzenlemeler bu dönemde kabul edilmiş ve birçok kurum yine bu dönemde kurulmuştur. 1924 yılında özel kesimin kredi ihtiyacının (tarım alanı dâhil) karşılanması için “Türkiye İş Bankası” (26 Ağustos 1924), “Milli Sigorta Şirketi”, 1925’te Türkiye İş Bankasıncı “İttihat-ı Milli Sigorta Şirketi” ve “Anadolu Anonim Şirketi” kurulmuştur. Tarım sektörünün geliştirilmesi için Ziraat Bankasının sermayesi ve kredileri de arttırılmıştır.²³

Kooperatifleşmeyi teşvik amacıyla “itibar-ı Ziraî Birlikleri” ve“Ziraî Kredi Kooperatifleri” kurulmuştur. Tarımın makineleşmesi için çeşitli teşvik önlemleri

²¹ Toprak, *a.g.m.* s.21-22

²²Y. Sezai Tezel, *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul,1994,s.371

²³*İsmet İnönü’nün TBMM 7. İntihap Devresi Açılış Nutku* 1.11.1944, Ankara, CHP Genel Sekreterliği Yayını, 1944, s.4-7.

alınmıştır. Bu önlemler “Birinci Tarımsal Makineleşme Hareketi” olarak bilinmektedir.²⁴

Ölçek standartlaştırması ve metrik sisteme geçişte de benzer bir yol izlenir.1869’da metrik sisteme ihtiyari geçiş başlar.1931 tarihli Ölçüler Kanunu ile ondalık metrik sistem resmen benimsenir. Bundan böyle ticari ilişkilerde ve bu arada tarım ürünleri piyasasında güvenilir tek tip ölçüler kullanılmaya başlar.²⁵

1.2. Devletçilik ve Büyük Buhran Dönemi (1929 - 1939) Tarımsal Yapı ve Uygulanan Politikalar

1929 Buhranı, Birinci Dünya savaşıyla bozulan uluslar arası dengelerin düzelmeye başladığı ve ülkelerin savaşın tahribatını yavaş yavaş üzerlerinden attıkları bir dönemde, dünyada iyimser ve geleceğe ilişkin umutların olduğu bir ortamda ortaya çıktı.²⁶1928 yılına kadar üretim ve ticaret hemen hemen aynı hızla arttı.1928-1929 yıllarında ise sanayi ve tarımsal üretimde doygunluk noktasına gelindiğini gösteren bazı ipuçları belirmeye başladı. Tarımsal mallar ve hammadde fiyatları üretimdeki artışa paralel olarak düştü, stoklar büyümeye başladı. Bu fiyat düşüşü tahıl üreten ülkelere ve Almanya’ya sermaye akımının sınırladığı bir zamanda meydana gelince, bu ülkeler borçlarını ödeyemez duruma düştüler, ithalatlarını kısıtılar. Öte yandan sanayinin büyüme hızı da gerilemeye başladı. Ancak, tarımsal buhran ve sanayideki hız kaybı dünya çapında bir menkul değerler kriziyle birleşinceye kadar, hiç kimse ekonomide meydana gelen bu değişimin yıkıcı etkisini fark etmedi.

Amerika Birleşik Devletleri’nde ekonomiye canlılık kazandıran önemli etmenlerden birisi olan spekülasyon doruk noktasına ulaştı. Bu süreç bir yerde duracak ve inişe başlayacaktı. Küçük bir güvensizlik hareketi Wall Street’i etkilemeye yetti ve bir günde 16 milyon hisse senedinin %50 ile % 90 arasında değer yitirmesine neden

²⁴*Ziraat Gazetesi*, Yıl:3, S.3-27, Ankara, Yeni Gün Matbaası,(Mart 1932), s.88-94.

²⁵Toprak, Pamuk, *a.g.m.* s.21

²⁶ Nevin Çoşar, *Türkiye’de Devletçilik*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1995,s.10

oldu²⁷.Tüm dünyayı ekonomik anlamda sarsan bu önemli krizden sonra birçok dünya ülkesinde korumacı iktisat politikaları yaygınlaştı.

Özellikle tarımın yeni devletin ekonomisinde önemli bir paya sahip olması tarımsal üretimdeki ve stoklardaki artışın fiyat düşüşlerine neden olmasıyla büyük buhran Türk tarımını ve çiftçisini olumsuz yönde etkiledi. 1930'lu yıllarda tarım kesimine sanayi sektörüne oranla daha az önem verilmiştir. Toprak dağılımdaki adaletsiz yapı devam etmiştir.²⁸

Tarım kesimi ile ilgili şu önlemler alınmıştır:²⁹

- Dağınık köylerin birleştirilmesi çabaları,
- Tarım ürünlerinin devlet alımlarıyla desteklenmesi,
- Sula sistemlerinin düzeltilmesi
- Tarım satış kooperatiflerinin yaygınlaştırılması
- Tarım Kredi Kooperatiflerinin etkinleştirilmesi
- 10003 yakın zirai kombinanın tesisi
- Köy enstitülerinin temelini atılması
- Örnek tarım çiftliklerinin kurulması

1929 yılında yaşanan Büyük Buhran'ın Türk tarımına etkisini Tablo 6'da görmek mümkündür.

²⁷ Herbert Heaton, *Avrupa İktisat Tarihi II*, Çev. M.İ. Kılınçbay, Orhan Akdoğan, Teori Yayınları, Ankara,1985,s.306-307

²⁸ Tefik Çavdar, *Türkiye Ekonomisinin Tarihi 1900-1960*, Ankara: İmge Kitabevi, 2003, s.264

²⁹ Çavdar, a.g.e. , s.264

Tablo 6**1923-1935 Yılları Arasında Ana İktisadi Faaliyet Kollarına Göre GSMH (Cari Fiyatlarla)**

Göstergeler	GSMH		Tarım		Sanayi		Hizmetler	
	Yıllar	Değer	%	Değer	%	Değer	%	Değer
1923	953	-	377	-	126	-	450	-
1924	1204	26.4	570	51.2	118	-6	515	14.6
1925	1526	26.7	730	28	145	22.8	651	26.2
1926	1651	8.2	815	11.7	163	12.1	673	3.4
1927	1471	-10.2	602	-26.1	186	14.3	683	1.5
1928	1633	11	719	19.4	184	-1.1	730	6.9
1929	2073	27	1069	48.8	199	8.3	805	10.2
1930	1581	-23.8	719	-32.8	176	-11.6	686	-14.8
1931	1392	-12	628	-12.7	171	-2.8	593	-13.5
1932	1171	-15.8	467	-25.6	161	-5.7	543	-8.5
1933	1141	-2.5	426	-8.8	182	12.5	534	-1.6
1934	1216	6.5	414	-2.7	214	18	588	10.1
1935	1310	7.7	462	11.5	233	8.6	616	4.7

Kaynak: İstatistik Göstergeler1923-2006, TÜİK, Ankara,2007,s.642

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi 1930-1933 yılları arasında Türkiye'nin gayri safi milli geliri (GSMH) sürekli olarak düşüş eğilimindedir.1929 Burhan'ını takiben 1930 yılında ekonomi yaklaşık %24 oranında küçülürken, söz konusu yılda tarım, sanayi ve hizmetler sektörleri yaklaşık olarak sırasıyla; %33, %12 ve %15 oranında küçülmüştür. 1934 yılından sonra GSMH 'da artış başlamış ve nihayet 1934 ve 1935 yıllarında ekonomi %6,5 ve %7,7 oranında büyümüştür. Üç ana sektör incelendiğinde 1934 yılında tarım sektörü %2,7 oranında küçülmüş, buna karşın, sanayi sektörünün %18, hizmetler sektörünün ise %10,1 oranında büyümüş olması sonucu GSMH %6,5 oranında artmıştır. Tarım sektöründe 1930 yılında başlayan daralma ancak 1935'te yerini %11,5'lik büyümeye bırakmıştır.

İstanbul Ticaret Borsası'nda yerli buğday okka fiyatı yıllık ortalaması 1925'te 19 kuruş 12,5 santim iken 1929'da 16 kuruş 44 santime düşer.³⁰Buğday fiyatları 1930 yılından itibaren mütemadi olarak ve şiddetle düşmeye başladı. 1931'de bu düşme felaket halini aldı ve ertesi yıl da devam edecek gibi görünüyordu. Bunun üzerine iç

³⁰Toprak, *a.g.m.* s.23

pazarda buğday fiyatlarını korumak lüzumu duyuldu ve bu maksatla 3 Temmuz 1932 tarih ve 2056 sayılı “Buğday Koruma Kanunu” çıkarıldı. Bu kanunun birinci maddesi, hükümete, fiyatları korumak ve tanzim etmek gayesiyle lüzum gördüğü takdirde buğday alıp satmak salahiyeti vermekte, bu yüzden doğacak senelik bir milyar liraya kadar zararların devlet bütçesinden karşılanmasını ve eğer kâr doğarsa silo ve depolar inşasına sarf edilmesini ön görmekteydi. Buğday Koruma Kanununun amacı, fiyatların aşırı düşmesini önlemek ve aynı zamanda bu fiyatlardaki mevsimlik dalgalanmaların şiddetini azaltmaktı.³¹

Devlet tahıl ticaretine müdahale etme gereği duyar. Ziraat Bankası’na üreticiden buğday satın alma yetkisi tanınır. Ziraat Bankası’nın buğday alımındaki faaliyeti 1938’de Toprak Mahsulleri Ofisi kuruluncaya değin sürer.1938 tarihli bir yasayla Toprak Mahsulleri Ofisi kurulur. Yasa, Ofis’e tahıl fiyatlarını koruma ve düzenleme görevini verir.³²

Dünya krizinin etkisiyle tarım ürünü fiyatları düşmüş ve bu duruma bir de kötü ürün yılları eklenince 1930’lu yıllarda köylü için durum çok kötüleşti. 1932 yılından itibaren yeni kurumlaşmalar devreye girdi. Ziraat Bankası çerçevesinde oluşturulan bir fonla buğday fiyatı desteklenmeye başlandı. 1935’ten itibaren tarım kredi ve tarım satış kooperatiflerinin örgütlenmesine geçildi; Devlet Su işlerinin temeli atıldı, 1937 yılında Ziraat Bankası bir kamu kurumuna dönüştürüldü; ormanlar üzerinde özel mülkiyet sınırlandı, Toprak Mahsulleri Ofisi (1938) tarımı destekleme yolunda başlıca kurum olmak üzere örgütlendi. Bu yıllardaki bol atıl toprak rezervleri, savaşların bitmesiyle artık üretimde kullanılabilen genç erkek nüfus ve iş hayvanlarıyla bütünleştiğinde üretimi artırma olanağı doğdu. 1935’ten itibaren dünyada tarım ürünleri ticaret hadlerinde ortaya çıkan bir miktar iyileşme de eklenince üretim krizin etkisini atlatmıştı. Nitekim 1925-1940 arasında üretim miktarı artışı yüzde 100 oldu. Yıllık nüfus artış hızının yüzde 1,7 kadar olduğu bu dönemde köylerden kent olan göç de artmadı.³³

³¹Boratav, *a.g.e.* s.51

³² Toprak, *a.g.m.* s.23

³³ Kazgan, *a.g.e.* , s.68

Arazi vergisi ve hayvan vergisi çiftçiden alınan dolaysız vergilerdendi. Aşarın kaldırılması dolaylı vergi yükünü artırmıştır. Dolaylı vergi oranlarının yükseltilmesi tarım kesiminin bu ek vergi yükünden olumsuz etkilenmesine yol açtı. Bazı olağanüstü vergi uygulamaları vergi sistemine dâhil edilse de, dolaylı vergilerin ağırlığı vergi sistemi içinde hâkimdi.1931 yılında çıkartılan İktisadi Buhran Vergisi kanunu önce hizmet sektöründe çalışanların gelirlerine uygulanmış, daha sonra ise 1934 yılında verginin kapsamı genişletilmiş hizmet sektörü dışındaki kazanç vergisi mükellefleri kapsama alınmıştır. Kriz döneminde getirilmiş bu vergi yükleri, sabit gelirlileri ve köylüleri olumsuz etkilemiştir.³⁴

Ekonominin dışa kapanmasıyla büyük çiftçiler tarımda kullanabilecekleri ithal edememekte ve yeni topraklar tarıma açılmamaktaydı. Nüfus artıkça tarımda teknoloji yetersizliği emek-yoğun üretime yoğunlaştı. Ve yeni toprakların tarıma açılmasında küçük üreticiler çalıştırıldı. Toprakların parçalar halinde hükümet tarafından dağıtılması bu süreci de desteklemiştir.³⁵

1923 – 1930 yılları arasında TCZB'nin vermiş olduğu kredi miktarını ve GSMH'ye olan etkisini Tablo 7'de görmek mümkündür.

³⁴Nevin Çoşar, *Kriz, Savaş ve Bütçe Politikası (1926–1950)*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul,2004, s.30–40.

³⁵Keyder, Birtek, *a.g.e.* , s.314

Tablo 7

1923-1930 Yılları Arasında TCZB Zirai Kredileri ve Tarımda Yaratılan GSMH

Yıllar	Zirai Krediler (Milyon TL)	DEİ	Zirai Kredi/Toplam Kredi	GSMH	Zirai Kredi/GSMH
1923	8,0	-	100,0	377	2,1
1924	17,0	215,5	92,8	570	2,9
1925	19,9	117,1	81,9	730	2,7
1926	20,5	103,0	78,8	815	2,5
1927	20,4	99,5	61,6	602	3,4
1928	26,8	131,4	70,1	719	3,7
1929	27,2	101,5	72,5	1069	3,7
1930	35,7	134,9	62,9	719	2,5

Kaynak: Arslan Yüzgün, **Cumhuriyet Dönemi Türk Banka Sistemi**, Der Yayınları, İstanbul, 1982, s.284

Yukarıdaki tabloda belirtildiği gibi tarım kesimine TCZB'nin vermiş olduğu krediler ile birlikte tarımda özellikle GSMH artışlar amaçlanmıştır ve bu konuda başarılı olunduğu söylenebilir. Büyük buhranın tarım kesiminde kredi kullanımında etkisi daha az olmuştur.

Tarıma yönelik Devlet İktisadi Teşekküllerinin kuruluşu da bu dönemde hızlanmıştır. Bunların başlıcaları şunlardır: Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. (1935), Toprak Mahsulleri Ofisi (1935), Zirai Kombinalar (1937), Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri (1935). 1937'de Ziraat Bankası bir kamu kurumuna dönüştürüldü.³⁶

Pazarlama ve kredi sorunu, üretime ve tarımsal kalkınmaya etki yapan iki neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Cumhuriyet döneminde, çiftçiye dönük, kredi sistemi hiçbir dönemle karşılaştırılamayacak şekilde gelişmiş ve genişlemiştir. Bugün Ziraat Bankası kaynağı dışında çeşitli adlar altında Türk çiftçisine ucuz kredi hatta sübvansiyonlar devlet kanalıyla temin edilmiş durumdadır. Öncelikle Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifleri genellikle krediyi arazi miktarı ve değeri üzerinden

³⁶ Çavdar, a.g.e. , s.265

vermektedir. Tapulama işleri tam bir sonuca bağlanamadığı için tapu senedine dayalı kredi alma şansı olmayan çiftçi sayısı bir hayli kabarıktır.³⁷

1.3. Dünya Savaşı Dönemi (1939 - 1945) Tarımsal Yapı ve Uygulanan Politikalar

Türkiye ekonomisi açısından önemli tarım politikası değişikliklerinin olduğu bir diğer dönem ise, 1938-1946 yıllarını kapsayan İkinci Dünya Savaşı yıllarıdır. İkinci Dünya Savaşı yılları Türkiye’de tarım politikaları açısından müdahalelerin ve katı devletçilik anlayışının had safhaya ulaştığı bir dönem olmuştur. Türkiye savaşa katılmamasına rağmen, savaşın ve savaş ekonomisinin tüm zorluklarını yaşamıştır. Savaşla birlikte ilan edilen seferberlikten dolayı çalışma çağındaki bir milyona yakın insanın silah altına alınması üretimi ve tüketimi olumsuz etkilemiştir. Ayrıca bu durum ülke kaynaklarının önemli bir kısmının savunmaya harcanmasına neden olmuştur. Ortaya çıkan yeni şartlar Türkiye’de kapsamlı ve dönem ihtiyaçlarına yönelik tarım politikası arayışlarını beraberinde getirmiştir.³⁸

Köymen, “*devletçilik yönündeki bütün gevşeme eğilimlerine rağmen savaş ekonomisinin koşulları gereği yine de devletin ekonomiye müdahale alanlarının genişlediğini de*” ifade etmektedir.³⁹

Savaş döneminde önemli miktarda iş gücünün silah altında tutulması özellikle tarımsal üretimin azalmasına neden olmuştur. Bunun yanında savaş boyunca sürekli artan masraflar devletin para tedavülünü artırmasına yol açmıştır. Bu dönemde ihracat fiyatları ithalat fiyatlarından daha fazla arttığından ticaret hadleri lehimize dönmüş, Türkiye’nin döviz ve altın rezervi önemli ölçüde artmıştır. Bu koşullar altında da Türkiye’de yeni tarım politikaları oluşturulmaya çalışılmıştır. Her ülkede temeli iktisat politikalarından olan gelişme ve büyümeyi hızlandırma amacı, koşulların değişmesinden dolayı fiyatlardaki artışı durdurmak, karaborsayı engellemek ve mal darlığını ortadan kaldırmak hedefine yönelmiştir. Bu hedefleri gerçekleştirmek ve yeni

³⁷Cumhuriyetin 50. Yılında Köylerimiz, T.C Köy İşleri Bakanlığı Genel Yayın No:219,Ankara,1973,s.11

³⁸Sefer Şener, *İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Tarım Politikası Arayışları*,Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(7), Kocaeli, 2004 / 1, s.73

³⁹Oya Köymen, *Kapitalizm ve Köylülük*, Yordam Kitap, İstanbul,2008 s.132

politikalar uygulamak isteyen hükümetler savaş döneminde sert ve müdahaleci tedbirlere başvurmuşlardır.⁴⁰

II. Dünya Savaşı yıllarında tarım ürünleri fiyatları dünya pazarlarında çok yüksek seyretti. Bu üretimin teşvikinde çok önemli bir öğeydi. Ne var ki, savaş yıllarında seferberlik tarımdan hem genç erkek işgücünü çekmişti, hem de iş hayvanlarını. İthalatın sınırlanmasıysa, tarım makineleri ve diğer girdiler için tümüyle dünya pazarına bağlı olan bu kesimin üretim artışını kısıtlayan bir diğer öğe oldu. Nitekim tarım ürünleri iç ve özellikle dış ticaret hadleri hızla artarken, 1942-1946 arasında iş hayvanları sayısı, ekilen toprak yüzölçümü ve ithalat sürekli geriledi. Bu dönemde Aşar vergisini hatırlatan Toprak Mahsulleri Vergisi (1941) getirildi.⁴¹

Toprak Mahsulleri Vergisine bakıldığında, Haziran 1943'te çıkarılmış; Toprak Mahsulleri Vergisi kanunuyla belli başlı tüm ürünlere uygulanan ve aynı olarak toplanan yeni bir vergidir. Bu verginin oranı yüzde 25 kuralı kapsamına giren hububat ve baklagillerde %8, diğer ürünlerde ise %12 olarak saptanmıştır. Daha sonra Nisan 1944'te çıkartılan yeni Toprak Mahsulleri Vergisi kanunuyla vergi oranları tüm ürünlerde %10 olarak belirlenmiştir. Böyle Aşar vergisi geri gelmiştir.⁴²

Yüzde 25 kuralına incelendiğinde ise,

Yüzde 25 Kuralı:⁴³

Ağustos 1942'de çıkarılan bir talimatnameyle hububat ürünlerinin tümüne değil belirli oranlarına el konulmasına, el konulamayan bölümlerin ise üretici tarafından serbestçe satılabilmesine karar verildi.

Her üreticiden, 50 tona kadarki hububat üretiminin %25'ini, 50-100 ton arasındaki üretimin %35'ini, 100 tonun üzerindeki üretimin %50'sini devlete teslim etmesi gerekiyordu.

⁴⁰Şener, *a.g.m.*, s.74

⁴¹ Kazgan, a.g.e., s.69

⁴²Şevket Pamuk, "*İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Devlet, Tarımsal Yapılar ve Bölüşüm*", İçinde Türkiye'de Tarımsal Yapılar (1923-2000), Yurt Yayınları, Ankara, 1988, s.107

⁴³Pamuk, *a.g.m.*, s.104

1930-1938 bütçe harcamaları içinde %26-30 arasında değişen güvenlik harcamaları, bu dönemde %45-48 arası değişen bir düzeye yükselmiştir. Yatırımlar düşmüş, üretim kapasitesi gelişmemiş, toplam tüketim artmış, arz yetersiz kalmış, enflasyon oranında artış gerçekleşmiştir. Savaş tehlikesi nedeniyle çok sayıda yetişmiş iş gücünün askere alınması tarımsal üretimde düşüşe yol açmıştır.⁴⁴

Savaşa girilmemesine karşın, bir dizi olumsuz etkenin bir araya gelmesi sonucunda tarımsal üretim hacminde çok ciddi gerilemeler görülmüştür. Ayrıca, izlenen politikalara bir tepki olarak üreticilerin ürünlerini saklamaya başlamaları veya miktarlarını düşük göstermeleri veya verilerin eksik/yanıltıcı olması nedeniyle azalmalar olmuştur.⁴⁵

Savaş yıllarında en çok etkilenen ürünler: arpa ve buğdaydır. 1941 yılı buğday üretimi 1938-1939'un %17'i gerisinde, 1945'de ise savaş öncesinin %51 gerisinde kalmıştır.⁴⁶Savaş yılları orta köylünün gücünü yok ederken büyük çiftçiye daha az zarar vermişti; iş gücünün askere alınması büyük çiftçinin üretim araçlarının görece üstünlüğünü geri getirmiştir.⁴⁷

Ekonomi politikaları genelde mal darlıklarını ve fiyat artışlarını frenleme ve sosyal adaletsizlikleri düzeltme yönlü olmuştur. 1940 yılında çıkarılan Milli Korunma Kanunu bu uygulamaların bir sonucudur. Hükümete geniş yetkiler veren kanun ile mal kıtlıklarının doğurduğu sıkıntıları yok etmek ve bu durumdan faydalanarak aşırı kazanç sağlanmasını önlemek amaçlanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı ile birlikte içerde yeni tarım politikası arayışları yanında dış dünya ile ilişkilerde de yeni birtakım arayışlara girilmiştir. Savaş dolayısıyla Türkiye'nin dünya devletleriyle ilişkilerinin azalması ihracat ve ithalatı da azaltmıştır. Savaş döneminde diğer ülkelerle olan ilişkiler ticari olmaktan çok barışı korumaya

⁴⁴Şerife Türcan Özsuca, *Türkiye Ekonomisi (1923-2011)*, Sendikacılık Akademisi, Ankara, 2013, s.116

⁴⁵Pamuk, *a.g.m.*, s.97

⁴⁶Pamuk, *a.g.m.*, s.98

⁴⁷Keyder, Birtek, *a.g.e.*, s.321

dönük siyasi yaklaşımlardan ibaret kalmıştır. Ayrıca tarımsal ürünleri ihraç etmekten ziyade ülke ihtiyaçları için kullanmak bir politika haline gelmiştir.⁴⁸

Sonuç olarak savaş yıllarını değerlendirildiğinde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır; Tüm uygulamalar 1945'te kaldırıldı ama olan oldu. Savaşın tüm yükü daha önce sanayileşmenin tüm yükünü taşıyan tarım sektörüne yüklendi. Siyaseten tek parti yönetimi güç kaybetti. Bu güç kaybını geri kazanmak için CHP “Çiftçiyi topraklandırma kanunu” çıkarmak istese de bu olmadı. Bu kanunu yeni ve ayrı parti kurma yoluna giden muhaliflere gözdağı vermek için kullandı. Demokrat Parti,1946'da yeni parti kuruldu. Hileli olarak yapılan seçimi (1946 seçimini) CHP kazandı. Ama seçimlerde açık oy gizli sayım usulü uygulandı ve bir daha CHP tek parti olarak iktidara gelemedi.⁴⁹

⁴⁸ Şener, *a.g.m.* ,s.74

⁴⁹ Pamuk, *a.g.m.* , s.107

2. BÖLÜM

2.REALİZM EDEBİYAT AKIMINA BAKIŞ

2.1. Realizm Edebiyat Akımı

2.1.1.Realizm (Gerçekçilik) Edebiyat Akımı

“Realizm” – “gerçekçilik” kavramı , “gerçek” anlamına gelen Fransızca “realite”(gerçek, gerçekçilik) kelimesinden türetilmiştir. Realizm’ in – genel - kavram anlamı; “Hayatı, tabiatı, insanı ve olayları olduğu gibi anlatma, aktarma endişesi çevresinde teşekkül etmiş anlayış” ; realist “gerçekçi” ise, “Hayatı, tabiatı, insanı ve olayları olduğu gibi anlatma, aktarma iddiasında olan sanatkar veya eser” demektir.⁵⁰

Realizm (Gerçekçilik), Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük’ünde kelime anlamı olarak gerçekçi tutum ve davranış olarak tanımlanır. Ayrıca, felsefe alanında bilinçten bağımsız bir gerçekliğin var olduğunu benimseyen görüş olarak bahsedilir.⁵¹

Oxford Edebiyat Terimleri Sözlük’ünde ise

*Gerçekçilik, edimsel bir yaşam tarzını doğrulukla yansıtma veya kaydetme izlenimi veren bir yazın türüdür. Terim, kimi zaman karmaşık bir biçimde, hem ayrıntılı ve tam bir betimleme temeline dayanan edebi bir yönleme hem de yaşamın edimsel sorunlarının makul bir biçimde teşhis edilmesi lehine idealleştirme, gerçeklerden kaçma ve romansın diğer abartılı özelliklerini red eden daha genel bir tavra gönderimde bulunmaktadır.*⁵²

şeklinde tanımlanmaktadır.

Suut Kemal Yetkin’in realizm tanımına göre, “*realizme realiteyi olduğu gibi yansıtmak anlamı verilirse realizm eskidir.*”⁵³

⁵⁰İsmail Çetişli, **Batı Edebiyatında Edebi Akımlar**, Akçağ Yayınları, Ankara,2012,s.89

⁵¹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5407994be95e16.18879615, 06.06.2014

⁵²Chris Baldick, “Realism”,*The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms*, Oxford University Press, Oxford,2001, s.212

⁵³Suut Kemal Yetkin, *Edebiyatta Akımlar*, İstanbul, Remzi Kitapevi,1967,s.45

Realist yazarlardan James Farrel'e göre,

*Realist gelenek, kendisi için daha geniş bir edebi malzeme alanından yararlanmak; aynı zamanda ele alınan bir zaman ve yerdeki hayat koşulları hakkında, değerlerin, insanların, yaşayışın nitelikleri hakkında daha geniş bir özgürlük ve açıklıkla yazmak hakkını elde etme yolunu aramış durmuş, yüzyıllardan beri varlığını dünya edebiyatında sürdürmüştür.*⁵⁴

Bir başka realizm tanımına göre, “eşyanın ve olayların oldukları gibi tasvir edilmesi” olup, ilk tohumlarını romantizmden alan realizm devrin ortak kaygılarını dile getiren, alelade insanların yaşamlarından kesitler veren bir akımdır. Pozitivizmin edebiyattaki yansıması nesirde realizmdir.⁵⁵

Bütün sanat dallarında gerçekçilik, dikkati üzerine çekmektedir. Nitekim, aşağıdaki alıntıda bu durum ortaya konmaktadır.

*Aslında “gerçek”; dolayısıyla “gerçekçilik”, istisnasız bütün sanat akımlarının ana problemidir. Akımların bu problemde birbirlerinden ayrıldıkları husus öncelikle “gerçek”in ne olup olmadığı meselesidir. Zira tarih boyunca tek bir gerçek tanımı üzerinde anlaşmaya varılabildiği söylemek mümkün değildir. İkinci husus ise, “gerçek”in nasıl yansıtılacağı yansıtılması gerektiği veya yansıtılabileceği konusudur. Bizim burada söz konusu edeceğimiz realizm, XIX. yüzyıl başından itibaren yer yer ilk belirtileri görülmeye başlayıp, yüzyılın ortalarından itibaren de prensipleri tespit edilerek sanat hayatına hâkim olmaya başlayan ve pozitivist felsefenin üzerine oturmuş; gerçeğin nesnel gözlemlerini esas alan sanat/edebiyat akımıdır.*⁵⁶

2.1.1.1.Realizm (Gerçekçilik) Edebiyat Akımının Doğuşu

19. yüzyıl, özellikle ikinci yarısından sonra, bir bilim yüzyılı olmuştur. Daha önceki dönemlere oranla çok sayıda yeni buluşlar insanların o güne kadarki bilgi temellerini sarsmış, oluşumlara görece açıdan değil, bilimsel verilere dayanarak yaklaşmanın gereğini gösterirken, bilgi alanlarımız da genişlemiştir.⁵⁷

18.Yüzyılın sonlarıyla 19.Yüzyılın başlarında Fransız bilginleri kimya ve fizyoloji alanlarında büyük ilerlemeler sağlamışlardı. Artık doğanın bütün alanları

⁵⁴<http://dergiler.ankara.edu.tr/tammetin.php?id=5800>, 12.06.2014

⁵⁵ Emel Kefeli, *Batı Edebiyatında Akımlar*, Dergâh Yayınları, İstanbul,2012,s.90

⁵⁶Çetişli, *a.g.e.* s.89

⁵⁷A. Hamit Sunel, *Doğalcılık*, Türk Dili, Aylık Dil ve Yazın Dergisi, sayı 349,Ankara,1981,s 138-167

pozitif bilimlerce işlendiği için, bundan böyle insanın dünya ve hayat görüşünde ancak pozitif bilimlerin bilip doğruladığı tasarımları kullanmanın zamanı geldi denmiştir. Bu gelişmeler, zaman için de tabii olarak objektifliğini güçlendirmiş; objektiflik ve bilimselliğin her şeyin tek ölçüsü haline gelmesi sonucunu doğurmuştur. Yalnız, insanın kültür hayatı üzerine bir bilim kurmak genel olarak pozitivistimin, özellikle de modern pozitivistimin kurucusu Auguste Comte'un başlıca işi olacaktır.⁵⁸

Pozitivistimi Comte, bir sistem haline getirir ve ilkelerini de belirler. Pozitivistimin en önemli ilkesi üç hal kanunudur. Buna göre insanlık üç aşamadan geçmiştir: ilahiyatçı veya hayali aşama, metafizik veya soyut aşama, bilimsel veya pozitif aşama. İlk aşama üç aşamadan oluşur: fetişizm, politeizm, monoteizm. Dikkat edilirse bu aşamalar inanç eksenli düşünülmüştür. Bilimsel veya pozitif aşamada insanlar, ilahi meselelerle uğraşmazlar. Tamamen muhakeme, gözlem ve deneye dayalı bir dünya görüşü ortaya çıkar. Comte, bunun sebebinin de endüstriyel hayat olduğunu söyler.⁵⁹

Pozitivistim, temeli daha önceki dönemler ve Aydınlanma Çağı'na uzanmakla birlikte (Hobbes, Locke, Newton, Leibniz, Berkeley, Saint-Simon), XIX. yüzyılda Fransız filozofu August Comte tarafından sistemleştirilen ispatlayıcı bir doktrin adındır. Başka bir ifadeyle pozitivistim; "Genel olarak, modern bilimi temel alan; batıl inançları, metafizik ve dini, insanlığın ilerlemesini engelleyen bilim öncesi düşünce tarzlarını" reddeden dünya görüşüdür.⁶⁰

Keat ve Urry'nin de ifade ettiği gibi pozitivistim, "gözlenebilir olgular ve onlar arası ilişkiler dışında hiçbir şeyin bilgisine sahip olamayacağımız inancına dayanır."⁶¹

Pozitif felsefe ise; pozitif ilimlerin verilerine dayanan rasyonalist bir felsefedir. Bu felsefenin temel amacı; pozitif bilimler vasıtasıyla bütün olayların meydana gelişlerindeki tabii ve değişmez kanunları keşfetmek ve bir hükme bağlamaktır. Ancak pozitivistimde olayların "niçin" ve "neden"leri ile uğraşılmaz. Pozitivistime göre, insan

⁵⁸ Macit Gökberk, *Felsefe Tarihi*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1998, s.412-413

⁵⁹ Cemil Meriç, *Saint Simon (İlk Sosyolog İlk Sosyalist)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996, s. 83-88

⁶⁰ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Say Yayınları, İstanbul, 2009, s.707

⁶¹ Keat ve Urry, *Bilim Olarak Sosyal Teori*, Çev. Nilgün Çelebi, İmge Yayınevi, Ankara, 2001s. 119.

zihni, tabiat ve eşyanın mahiyetini kavrayamaz. İnsanın zihninin kavrama imkânı, varlığı deneyle ispatlanabilenlerle sınırlıdır. Bu noktada pozitif, ölçülebilir, tartılabilir, deneyle sokulabilir ve faydalı olan şeydir. Deneyle ispatlanamayan her türlü bilgi, teolojik ve metafiziktir ki, hayal mahsulünden başka bir şey değildir. Felsefenin görevi, pozitif bilimlerin üstünde bir gerçeklik aramak değil, söz konusu bilimlerin sonuçlarını sentez etmek ve sistemleştirmektir.⁶²

2.2.Realizm (Gerçekçilik) Edebiyat Akımının Özellikleri⁶³

- **Gerçekçilik:** Realizmin en önemli özelliği gerçekçiliktir.
- **Gözlem:** Bilgi, belge ve araştırma gözlemin önemli araçlarıdır.
- **İnsan ve Toplum:** Realizm için insan ve toplum ana unsurlardır.
- **Mekân / Çevre ve Tasvir:** Mekânı gerçekçi bir diller anlatır.
- **Objektiflik:** Nesnel olmak en önemli unsurlarından biridir.
- **Vak'ayı Sınırlama:** Olayları duygulardan ve yazarın görüşlerinden arındırarak sadece olayı gerçekçi bir dille anlatır.
- **Sanat Gerçek ve Güzellik İçindir:** Zira sanatın amacı, gerçeği objektif ve estetik bir biçimde ifade etmektir.
- **Dil ve Üslup:** Eserin öz, biçim, dil ve üslubu arasında ruh-beden uyumu gibi bir uyum olmalıdır.

2.3. Türkiye'de Realizm Edebiyat Akımı ve Köy Kavramının Realizmde Edebiyat Akımında Yansıması

2.3.1. Türk Edebiyatında Realizm

Duygu ve hayallerin yerini toplum ve insan gerçeklerinin aldığı realizm edebiyat akımı ve felsefesi Türk edebiyat dünyasını da etki altına almıştır. Batılılaşma hareketleriyle özellikle Tanzimat ile birlikte edebiyat dünyamıza bu kavram girmiştir. Fransız fikir ve edebiyat dünyasından esinlenilmesi sonucu edebiyatımızda yenilikler olmuştur. Fransızcadan Türkçeye çevrilmesiyle elde edilen edebi çeviri ürünleri realizmin edebiyatımızı etkilemesine yol açmıştır.

⁶²Çetişli, *a.g.e.* s.91-92

⁶³Çetişli, *a.g.e.* , s.92-99

Realizmin temeli olan gerçeklik ya da somut düşünce tesirini göstermiştir. Roman ve tiyatro gibi yeni edebi ürünlerle tanışma fırsatı vermektedir. Özellikle, Namık Kemal ve Ahmet Mithat'ı ilk realistlerden sayabilir. Realizmin eksikliğinden ilk kez Halit Ziya Uşaklıgil ve bundan yakınmıştır: Şu sözleri bunları kanıtlar: “*Bizde hayaliyundan birkaç güzel eser tercüme edildi. Haki kuyundan daha hiçbir numune gösterilmedi, bu azim bir noksandır.*”⁶⁴

Realizmin 19. yüzyıldaki gelişmesinin açıklanma biçimine gelince; Beşir Fuat, bunu o devrin ilmi gelişmelerine bağlar. Beşir Fuat, edebiyatın ancak ilme dayanarak gerçeğe uygun olabileceğine inanır. Pozitivizmi ve realizmi yayan Beşir Fuat'ın gerçekçilik anlayışı, sadece akla uygun olmakla kalmıyor, o realiteyi sanatta, ilim ve bilgi ışığı altında bulmak istiyor. Bizde realizm, gerçek anlamıyla ilk kez Servet-i Fünun'dan önce Nabizade Nazım'ın Zehra romanında görülür. Nabizâde Nazım, bu eserini batı roman tekniği ile devrine nazaran çok sade sayılan bir dille yazmıştır. Hayatta her zaman görülebilen olayların gözlemine dayanan gerçekçi romanı Zehra'da psikolojik tahlillere, iç gözleme daha çok yer vermiştir.⁶⁵

Türk edebiyatında realist yazarlara birçok örnek verilebilir. Bunlar, Recai zade Mahmut Ekrem ve eseri “Araba Sevdası”, Sami paşazade Sezai'nin “Sergüzeşt” romanları ilk realist etkiyi taşır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adivar, Ömer Seyfettin, Reşat Nuri Güntekin, Memduh Şevket Esendal realizmden etkilenerek eser vermişlerdir.

2.3.2. Türk Edebiyatında Köy

Edebiyatımızda köy, daha önceleri var ise de asıl Nabizade Nazım'ın “Karabibik (1890)”adlı eseriyle başlamıştır. Natüralist akımın bizdeki öncülerinden olan bu eserde köylü, içinde yaşadığı tabiatın nice yarattığından farksızdır. Bu araçlara ulaşması ise ancak para ile mümkün olduğundan tefecilerin elindedir.⁶⁶

⁶⁴<http://dergiler.ankara.edu.tr/tammetin.php?id=5800>, 12.06.2014

⁶⁵Kantemir, *a.g.m.*, s.151

⁶⁶İnci Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul,2003,s.297.

Nabizade Nazım, roman olarak nitelese de aslında en fazla “uzun hikâye” boyutlarındaki eseriyle bu uzun hikâyesiyle edebiyatımızda roman mekânını Antalya’ya kadar taşır. Bu dönemde ilk kez edebiyat, İstanbul’dan, yalı ve konaklarda geçen bir yaşamdan çok uzaklara, Antalya’nın Beymelik köyüne kadar uzanır.

Yine aynı dönemde Mizancı Murat’ın 1890 tarihli Turfanda mı Turfa mı? adlı “roman”ı da köyü mekan alan yanıyla dikkati çekmektedir. Mizancı Murat bu yapıtında İslam Birliği savunucusu kahramanı Mansur’u romanın bir bölümünde “ tarımda ve dokumacılıkta bir reform teklifi” olarak ülküdaşlarıyla birlikte köye gönderir. Anlaşıyor ki Mizancı Murat da “kalkınmanın kaynağı olarak köyü” görmektedir.

Ancak, köye yönelen, köy insanının sorunlarından çıkış yapan bir diğer yapıtın ortaya çıkması içine sessizlikle dolu uzun bir dönemin geçmesi gerekmiştir; ta ki, Ebubekir Hazım Tepeyran’ın “Küçük Paşa” sının yayımlandığı 1909 yılına kadar.⁶⁷

Mehmet Akif’in Safahat’ındaki köylü ile ilgili bölümler, onun nasıl şartlara mahkûm olduğunu ifşa eder. Akif’te döneminin nice yazarı gibi köylünün ve halkın ancak eğitim ile kalkınabileceğini işaret eder.⁶⁸

“Türkiye’nin sahibi hakikisi ve efendisi, hakiki müstahsil olan köylüdür. O halde herkesten daha çok refah, saadet ve servete müstahak ve elyak olan köylüdür...” demiştir. Atatürk İzmir İktisat Kongresi’ni açılış nutkunda kılıçla fetih yapanların her zaman sabanla fetih yapanlara yenileceğini de söylemiştir. Milli mücadele döneminin kahramanları olan köylüler, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Halide Edip Adıvar’ın dikkatlerini çeker ve köy edebiyatı alanında edebi eserler verirler.

Asım Karaömerlioğlu, köycülüğün doğduğu ortamı şu şekilde ifade eder; *“Siyasal düzlemde CHP’nin bir tek-parti kudretiyle yeniden yapılanması, ekonomide devletçiliğe geçilmesi gibi yeni yönelimlerin ideolojik olarak da beslenmesi gerekiyordu. Köycülük böyle bir ortama doğacaktı.”*⁶⁹

⁶⁷Erol Çankaya, *“Türkiye’de Siyasal-Toplumsal Değişmeler Bağlamında Modern Edebiyatın Doğuşu ve Anadolu’ya Açılma Süreci-Kökenleri ve Etkileri”*, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish/Turkic Volume 8/3, Ankara, 2013, s. 83-99,

⁶⁸Enginün, a.g.e., s.298

⁶⁹Asım Karaömerlioğlu, *Orada Bir Köy Var Uzakta*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s.80

*Türkiye’de 1932 yılıyla beraber kırsal yapının gelişimi meselesine yoğun bir ilgi oluşmaya başlamıştı. Aslına bakılırsa bu tür bir eğilim Türkiye’ye has değildi, 1930’lar boyunca bütün dünyada köycü eğilimlerin arttığı gözlenmekteydi. Bu olgunun bir nedeni şehirleşme ve sanayileşmenin 1929 Dünya Burhan’ının nedenleri olarak algılanması ise, bir başka nedeni de 1930 başlarında kuraklık sonucu tarımsal üretim sorununun son derece acil bir gereksinim olarak kendini göstermesiydi.*⁷⁰

Ömer Lütfi Barkan’ın da belirttiği üzere tarım kesimini hala önemi korumakta ve bu da hem iktisadi hayatı hem de edebi ve düşünce hayatını etkilemektedir.

Köyün ve köylünün siyasi anlamda ele alınışı 1924 yılında Köy Kanunu ile olmuştur. Bu kanunlarla köylü vergi bakımından rahatlamış, kredi imkânına kavuşmuştur. Ayrıca tarım okulları ve örnek çiftlikler kurulmuştur. 1923-1950 yılları arası dönemde köy romanları sayıca azdır. Belli başlı örnekler Sadri Ertem’in Çıkrıklar Durunca’sı, Faik Baysal’ın Sarduvan’ı, Reşat Enis’in Kara Toprak’ı, Yakup Kadri’nin Yaban’ı ve Burhan Cahit’in Köy Hekimi adlı eseridir.⁷¹

1923 – 1950 arasında köy romanları sayıca bir toplam tutmaz. Bu dönem köy romanının daha önceki köy konusuyla ilgili roman ve hikâyelerle benzerliği, düşünüş bakımından değil, bazı malzemelerin ortak kullanılması yönündedir. Düşünce bakımından iki eğilim vardır. Cumhuriyet’in prensiplerine bağlı ve köy meselelerini bu açıdan görenler (Yakup Kadri Karaosmanoğlu); Cumhuriyet’e bağlı kalmakla birlikte sosyalist görüşü roman ve hikâyede yerleştirmeye çalışanlar (Sadri Etem / Ertem ve Sabahattin Ali: 1907 – 1948). Düşünce planındaki bu eğilimlerin ikincisi, aynı zamanda, 1950’den sonraki sosyalist köy romanı hareketinin de ilk habercisidir.⁷²

Realizmde, zaman içinde ve ülkelere göre, gerçek ve objektiflik prensiplerinin farklı yorumlanıp uygulanmasından kaynaklanan birtakım alt gruplandırmalar da yapılmaktadır. Bunlardan bir tanesi de “Toplumcu Gerçekçiliktir”.Bu tavırdaki gerçek be gerçeğin eleştirilmesi ile sınırlı kalınmaz; eleştirilen durumdan çıkış için bir yol da

⁷⁰ Ömer Lütfi Barkan, *Türkiye’de Toprak Meselesi, Toplu Eserler 1*,Gözlem, İstanbul,1980,s.26

⁷¹ Çankaya, *a.g.m.* s.94

⁷²Ramazan Kaplan, *Türk Romanında Köy*, Akçağ Yayınları, Ankara,1997,s.75-76

gösterilir. Üstelik gerçek ve gerçeğin eleştirisi, teklif edilen yola göre şekillenir. Rusya'daki 1917 Ekim Devrimi'nden sonra belirginleşen: 1934'ten sonra büsbütün parti ideolojisinin emrine girmiş olan toplumcu gerçekçilik, çok büyük ölçüde Marksizme ve Marksist ideolojiye dayanır. Bu sebeple Toplumcu Gerçekçilik, Sosyal Gerçekçilik, Sosyalist Gerçekçilik, Marksist Gerçekçilik büyük ölçüde aynı anlayışı ifade eder. Maksim Gorki, Anatole France, Ernest Hemingway, John Steinbeck vb. yazarlar bazı eserleriyle bu gruba dâhil edilebilirler.⁷³

Sabahattin Ali ve Sadri Ertem özellikle bu akımdan etkilenen edebiyatçılarımızdır. Özellikle, Sabahattin Ali hikâye alanında daha çok tanınmaktadır.

Edebiyat tarihi ile düşünce dünyası arasındaki ilişkiyi Sabri Ülgener şu şekilde açıklar:

*Özellikle edebiyat tarihinin zihniyet araştırmalarında yeri ve önemi uzun söze hacet bırakmayacak kadar ortada, gözler önündedir. Edebiyat ki bir bakıma, sosyo-kültürel kişiliğimizin söz ve yazı halinde kendini dışa vurması demek; kâh "kendisi toplumu belirleyen", kâh "toplumla biçimlenen", fakat hangi suretle olursa olsun sosyal varlığımızı olduğu gibi aksettiren ifade ve sembollerin toplamı olarak önümüze seriliyor.*⁷⁴

Sabri Ülgener' in söylemiş olduğu üzere, edebiyat, sosyal ve kültürel kişiliğimizi hem bireysel hem de toplumsal dışa yansımada yardımcı olmaktadır. İktisadın, bundan faydalanarak edebi eserle geçmiş dönemleri anlamakta bize fayda sağlayacaktır. Özellikle bu tez çalışmamda realizm edebiyat akımını seçmemde realizmin kendi içerisinde barındırdığı insan ile toplum, objektiflik, gerçekçilik ve gözlem özellikleri etkili olmuştur. Böylece, yaşanmış olaylara karşı nesnel bir yaklaşımla ve toplumu oluşturan çok çeşitli katmanlardan insanları yazarın yorumuna bağımlı kalmadan tüm şeffaflığıyla net bir şekilde gözlem yapmaya ve algılamaya yardımcı olacaktır.

Yazarın en önemli görevi, gözlemediği olguyu, değiştirmeden, bozmadan, abartıya kaçmadan tüm şeffaflığıyla aktarmasını sağlamaktır. Bu aynı zamanda bir

⁷³Çetişli, *a.g.e.* s.93

⁷⁴ Sabri F. Ülgener, *İktisadi Çözülmenin Ahlak ve Zihniyet Dünyası*, Derin Yayınları, İstanbul,2006,s.11

araştırmacı içinde güvenilir bir kaynak sunmaktadır. Yani, toplumun aynası olmak burada olayları daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

Erken cumhuriyet döneminde yazılan realist köy edebiyatı romanları ve hikâyeleri, o döneme bizler için daha güvenilir bakabilmemizde yardımcı olacaktır. Türk realist köy edebiyatçıları, kendi laboratuvarlarında elde ettikleri gözlemleri eserlerinde paylaşarak o dönemi daha kolay anlaşılmasına sebebiyet verir.

3. BÖLÜM

3.BAZI REALİST KÖY ROMANCILARININ ESERLERİNDEN ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ KÖY VE KÖYLÜLÜĞÜN İKTİSADİ VE SOSYAL ANALİZİ

3.1. Köydeki İktisadi Hayat

Köydeki iktisadi hayatı incelerken işsizlik,yoksulluk, eğitim,vergi, köylünün devlet olan ilişkisi ve ticari hayat gibi unsurlar incelenmiştir.

3.1.1.İşsizlik ve Yoksulluğun Köylü Üzerindeki Etkisi

Kırsal kesimde iktisadi hayata bakıldığında köylülerin karşılaştığı en önemli sorunlar olarak karşımıza işsizlik ve yoksulluk kavramları çıkar. Bu sorunlar köylülerin iktisadi hayatlarıyla birlikte sosyal hayatlarını da olumsuz yönde etkiler.

3.1.1.1.İşsizliğin Köylü Üzerindeki Etkisi

İşsizlik, köy romanlarında önemli bir iktisadi problem olarak gözlenir. Sadri Ertem'in 1930 yılında Vakit gazetesinde yayınlanmış olan "Çıkrıklar Durunca" adlı romanında işsizlik sorununa şu şekilde yer verilir:

- *Ey Hasan sen okudun yazdın. Şu bizim dokuma tezgahlarını işletmek için ne yapsak bir...Bütün köy işten yana hep aylak.*
- *Neden?*
- *Neden olacak nahiyedeki satıcılar bizim dokumaları artık almıyorlar satmıyorlar, bizimki pahalı oluyormuş frenkten daha ucuz mal gelirmiş.*
- *Ya! Allah bir çaresini verir!*⁷⁵

Bu romanda bahsedildiği gibi 19. Yüzyılın ikinci yarısında Kastamonu ve çevresinde el dokumacılığının yaygın olduğu gözlenir. Adaköy halkının en önemli geçim kaynağı olarak el dokumacılığı karşımıza çıkar. 19. Yüzyılın ortalarında batılı devletlere verilen kapitülasyonlar sonucu yerli esnaf ve sermaye sahiplerinin iş gücü, ürünün kalitesi ve maliyeti gibi alanlarda zayıf rekabet gücüne sahip olması iktisadi

⁷⁵Sadri Ertem, *Çıkrıklar Durunca*, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum, 2012, s.26

çöküşü hızlandırır. Köylülerin el dokumalarının ucuz Avrupa malına karşı rekabeti gittikçe zayıflar.

Bununla beraber, romanda da ifade edildiği üzere yabancı dokuma ürünleri, Anadolu pazarında hızla payını artırır:

— *Babalar artık evlerde bir hortlak gibi görülüyor. Babaların sırtındaki eski kumaşlar birer işkence aleti imiş gibi herkes kaçıyor, diye tekrar söze başladı, perde perde hiddetlendi ve laflarına devam etti:*

— *Fabrika ucuzluğu ile ilerliyor, ne yapmalı?*⁷⁶

Yukarıda anlatıldığı gibi yabancılara verilen ekonomik ayrıcalıklarla İstanbul'a gelen, oradan da Anadolu'nun çeşitli yerlerine giden Avrupa dokumaları yerli halk için pazarlanmaya başlanır. Bu yolla artık Anadolu, Avrupa dokuma ürünleri için açık bir pazar haline gelir. Anadolu köylüsü, yerli dokuma ürünü yerine yabancılardan dokuduğu ürünleri tercih eder. Ucuz ithal mallar köydeki dokuma pazarını yavaşça ele geçirir.

Ertem'in "Çıkrıklar Durunca" romanında köylünün gelir kaynağındaki azalış göze çarpmaktadır:

Köylüler şimdiye kadar bu nev'i derun rabıta ile bağlı oldukları Sıddıkzade'nin kendilerini böyle birden terk edivermesini evvela mal satın almamasını sonra da tiftiklere haciz koydurmasını bir türlü izah edemiyorlardı.

*Hâlbuki artık Sıddıkzade fabrika eşyası satan bir tüccardı. Sıddıkzade'nin ticaretine yegâne engel yerli ürün ve tezgâhta dokunan kumaşlardı. Onun için haciz yaptırdığı tiftikleri kavurma yapmayı düşünüyordu.*⁷⁷

Yukarıdaki alıntıda bahsedildiği gibi köyde başlayan bu dönüşümle birlikte, köydeki "sermayeyi" temsil eden kesimlerde de bir takım dönüşümler kaydedilir. Köylünün güvendiği, mallarını sattığı ve babası Sıddık Ağa'dan mirasla sermaye sahibi olan oğlu Sıddıkzade, yeni oluşan iktisadi koşullara ayak uydurur. Zenginliğini sağlayan köylülere karşı oldukça acımasız davranır ve köylülerin ürettikleri ürünleri ve tiftikleri satın almaktan vazgeçer. Buna ek olarak, köylünün dokuma ürünleri onun için engel

⁷⁶Ertem, *a.g.e.* , s.88

⁷⁷Ertem, *a.g.e.* , s.93

oluşturur ve kendisinin herhangi bir insancıl kaygı taşımadığı gözlenir. Çünkü o tercihini ucuz Avrupa dokuma ürünlerinden yana kullanır. Böylece, Sıddıkzade'nin zenginliği artarken, köylüler için malını satacağı yerler azalır ve köylüler işsizlik gerçeği ile yüzleşmeye başlar.

Sadri Ertem “Çıkrıklar Durunca” romanının ilerleyen sayfalarında işsizliğin olumsuz sonuçlarından bahsetmeye devam eder:

.....Çıkrıklar sustu, bir cenaze gibi tezgâhların üstünde beyaz örtüler çekildi. Eller durunca çeneler çalışmaya başladı. Tezgâhların kapanması bir hafta sonra tesirini gösterdi. Tezgâhların kapandığının haftası dokumacıların evlerinde ne bir dirhem tuz, ne de yiyecek ekmekleri kalmıştı, çoluk çocuk kırlara döküldü. Kırlardaki yemişleri toplayıp karınlarını doyurdular, eli ayağı tutanlar kuş yuvalarını bulup yumurtalarını içtiler, Kastamonu'yu ikiye bölen Karadere'nin iki kenarına ağ kurup balık tuttular. ...Evlerinde ne varsa sattılar, tencere, ekmek sacı, kağru, fistan, oyalı yazma, işlemeli gömlek... Mal namına ne varsa pazara döktüler.....⁷⁸

Ertem bu pasajda, Adaköy'de artık dokuma tezgâhlarının kapanması sonucu çıkrıkların sustuğunu ve çıkrıkların üzerine örtülen beyaz örtünün kattığı metaforik anlamın köylünün iktisadi çöküşü olduğunu vurgular. Köylülerin iktisadi yaşamlarının tezgâhların üzerine kurulu olduğu için, bu kapanışla işsizlik kendisini iyice hissettirmeye başlar. Bunun sonucunda işsizliğin olumsuzlukları betimlenir. Köylüler için işsizliğin en öncelikli olumsuz sonucu açlık ve yoksulluktur. Köylülerin bedenlerinde ve ruhlarında derin yaralar açılır. Eserin bu kısmında köylünün açlıkla mücadelesi, doğadan yiyecek kaynağı araması ve kendilerine ait evlerindeki çeşitli ürünleri satarak para kazanma çabası anlatılır. Yazarın, buradaki anlatış biçiminin okuyucuya yansımaları dönemin realist edebi eserlerinde gözlenen özelliklerle örtüşür.

⁷⁸ Ertem, *a.g.e.*, s.100

Benzer bir durum, Yaşar Kemal'in 1955 yılında Varlık Yayınları tarafından yayımlanan "Teneke" adlı romanında da görülür:

Bu memlekete, bu cennet yurda can feda... İlerleyecek. Ah Atatürk ölmeseydi... Talihsiz millet. Efendim, biz pirinç ekmeği icat etmeden önce şu topraklar çöldü, bataklığı... Aah Atatürk ölmeseydi. Köylü çırılçıplaktı. Bir lokma ekmeğe muhtaç. Şimdi ya? Şimdi ırgat olarak çalışıyor, bir. Başak topluyor, iki. Biz Çukurova'ya çeltik icat etmeden bunların kursağına bir tek pirinç tanesi girmemişti.⁷⁹

Yukarıda paragrafta belirtildiği gibi Erken Cumhuriyet Döneminde uygulanan tarım politikaları sonucu tarım emeğinde bir değişim meydana gelir. Daha önceki dönemde köylünün içinde bulunduğu iktisadi durumun güçlüğünü daha iyi ifade edebilmek için bir lokma ekmeğe muhtaç olduğu vurgulanır. Çukurova'da köylü artık muhtaçlık durumunu terk ederek tarım işçisi olarak emek piyasasına katılır ve yılın farklı dönemlerinde çeşitli tarım ürünleri için tarlada çalışır. Bataklık ve çöl gibi arazilerin daha etkin bir şekilde kullanımıyla köylünün istihdamında ve gelirinde pozitif yönde bir artış gözlenir.

Kemal Tahir'in "Sağırdere" eserinde işsizlik için farklı çözüm arayışları bulunur:

Mustafa, harmandan sonra, Vahit'in gurbete gideceğini düşündü. Ürktü. Vahit'in, zanaati olmadığı için, elinden ancak kara işçilik gelirdi, köyde herkes: "Amele olmaktansa adam ölmeli!" derdi. Vaktiyle köyün yanından tren yolu geçerken, kadınlarla beraber taş kırmağa gittiği zamanları hatırladı. Boymundaki saat-köstek parasını, orada kazanmıştı ama kara işçilikten korkusu da bu taş kırma zamanlarından kalmıştı. Aslında çiftçiliği de pek sevmiyor, daha doğrusu hakkında gelemiyor, bir yıldan beri babasından, ağabeylerinden gizli içtiği tütünün parasını, ufak tefek harçlığını tiftik kırkmaktan, duvar örmekten çıkarıyordu. Saatine baktı. "Vahit, kara işçi olur öyleyse..." diye içini çekti.⁸⁰

Yukarıdaki paragrafta belirtildiği gibi Vahit karakteri karşımıza işsizliğe karşı kendince çözümler bulmaya çalışır. İş bulabilmek için yeni bir şehre göç etmeyi göze alır ancak bireysel iş kabiliyetinin ve tecrübesinin az olması onu iş bulma konusunda olumsuz yönde etkiler. Köy yerinde yapılan tarımsal işçilikten haz etmemesine rağmen

⁷⁹Yaşar Kemal, *Teneke*, 18. Baskı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2014, s.28

⁸⁰Kemal Tahir, *Sağırdere*, 4.Baskı, İstanbul, İthaki Yayınları, 2011, s.63-64

kendi temel gereksinimlerini karşılamak için köydeki yapılabilecek olan bazı işlerle uğraşır.

Yazar romanın ilerleyen sayfasında Mustafa'nın şehirde iş arayışına yer verir:

Düşündükçe bunalıyordu. "Hasan Ankara'nın her yerini bilir. Nerde iş var, bilir. Dükkâncıları, iş sahiplerini hep tanır...Bir kere 'bunu çalıştırmayın!' dese... tamam... Öldüm Allah, bize iş vermezler... 'Ben çalışmam, taşınızı bu Mustafa yontuversin.' dedi mi... Bunca yıllık taşçı ustası... Ulan Topal herif, alacağın olsun!"⁸¹

Yukarıdaki alıntıda anlatıldığı gibi Mustafa'nın iş arama sürecinden bahseder. Daha önceden köyden tanıştıkları Hasan ilk aklına gelen isim olur. Hasan, daha önceden Ankara'ya gelip çalışır ve iş bulma konusunda tecrübelidir. Köyden şehre göçün en temel nedenlerinden birisi işsizliktir. Köylünün şehre göçerken köydeki tanıdıklarıyla olan iktisadi ve sosyal ilişkileri devam eder. Nitekim, köylüler arasında kurulan bu ağ ile köyleriyle yaşadıkları şehirler arasındaki bağ süreklilik kazanır.

Yazar aynı adlı romanında şehirdeki iş hayatına da şu ifadelerle değinilir; *"Olmaz. Ağır işte çocuk çalıştırmayı hükümet yasak etti. Başına kaza gelirse, sorumlu düşeriz!... Gündeliğini 30 kuruştan hesapladım! Git de kendine başka bir iş bul!"⁸²* Bu romanda, şehirdeki iş hayatında uygulanan farklılıklarından bahseder. Köyde aile işçiliği yapan Mustafa yaşının küçük olmasına rağmen köydeki emek piyasasına katılırken şehirde hükümetin küçük çocuk çalıştırmasını yasaklaması onun şehirdeki emek piyasasına katılımını engeller ve çalıştığı da daha düşük ücrete tabi olmasına neden olur.

3.1.1.2.Yoksulluğun Köylü Üzerindeki Etkisi

Yoksulluk, insanoğlunun hayatında olumsuz iktisadi ve sosyal sonuçları olan bir sorundur. Dönemin realist köy romancıları eserlerinde yoksulluk temasını sıkça kullanırlar ve bunun olumsuz etkilerini yansıtırılar.

Nitekim, Ertem'in "Çıkrıklar Durunca" adlı romanında ifade ettiği gibi *".....Üç dört gündür çocuklarına yarın sabah güneş doğar doğmaz ekmek gelecek diye aldatan analar nihayet çocuklarını bir sivrisinek vızılına benzeyen seslerinin kısıldığını gördüler; açlıktan*

⁸¹Tahir, *Sağirdere*, s.202

⁸²Tahir, *Sağirdere*, s.199

ölen çocuklar oldu."⁸³ Bu romanda, köylünün geçim kaynağı olan dokumacılığın son bulmasıyla işsizlikle boğuşan Adaköylüler yoksulluğun yıkıcı sonuçlarıyla karşı karşıya kalır. Yoksulluğun ulaştığı hane halklarında yetersiz beslenme ya da açlık sonucu çocuk ölümleri gözlemlenir. Bu dramatik sahneyi yazar gerçekçi bir güncel dille okuyucuya aktarır.

Benzeri bir durum köy edebiyatının ünlü isimlerinden Kemal Tahir'in 1955 yılında yayımlanan "Sağırdere" adlı romanında da ele alınır. Bu romanda da köylünün çeşitli yoksulluk tanımlamalarına, bazı köylülerin yoksullukla mücadele edişine ve yoksulluğun olumsuz sonuçlarına yer verilir. Bunu romandan alınan şu satırlardan görmek mümkündür. "*Haddini bilmek kolay mı? Oğlan fukara... Sizin kabiledede tutkunluk yok... Bir başına bırakmışsınız. Tam delikanlı sırası... Yaşlıları arasında giyinmek ister, para harcetmek ister, kız sevmek ister. Köy yerinde, bilirsin, fukaralıktan kötüsü yok...*"⁸⁴ Görüldüğü gibi söz konusu alıntıda yoksulluğun köylü bir erkeğin sosyal hayatı üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu yalın bir dille anlatılır. Köydeki sosyal ilişkiler içerisinde akrabaların birbirine sahip çıkması oldukça yaygın bir ilişki türü olarak karşımıza çıkmasına rağmen yoksul bir gencin kendi akrabaları tarafından yalnız bırakıldığına şahit olunur.

Yine bu romanının kahramanlarından birisi olan Yusuf'un babası Yakup Ağa karakterine göre yoksulluğun nedenlerini şu satırlarda belirtir: "*Yakup Ağa, fukaralara atıp tutmağa başladı. Adam tembel olmasaymış, fukara olmazmış... Parayı kazanmak değil, tutmak marifetmiş... Ne mümkün!*"⁸⁵ Romandaki ağa karakteri, tembellik yani kişinin çalışmayı sevmeyen ya da çaba sarf etmeyen özellikte bir karakter yapısına sahip olmasını yoksulluğun nedenlerinden birisi olarak ifade eder. Diğer bir neden olarak ise, kişinin dikkatsiz para harcamasının kişiyi yoksulluğa sürüklediğini vurgular.

⁸³Ertem, *a.g.e.* , s.101

⁸⁴Tahir, *Sağırdere*, s.61

⁸⁵Tahir, *Sağırdere*, s.76

Bir önceki alıntıda Yakup Ağa yoksulluğun nedenleri kendince belirtirken bu alıntıda Yakup Ağa'nın kendi hayatında yer alan yoksullukla nasıl mücadele ettiğine yer verilir:

Mustafa'nın babası Kulaksız Yakup Ağa deminden beri anlatıyordu:

— Rençber kısmına iki çift öküz olmadı mı, kulak verme!... Köy yerinde fukaralığa hiç dayanılmaz... Ben bilirim. Ben şu yüzden bilirim ki, dokuz yaşında yetim kalmışım ben... Sığırtmaçlık ettim! Ellerin davarım güttüm bir vakit!... Sonrası, komşulardan kira ile eşek tutar oldum!... Düşün ki, Yakub'un bir eşiği bile yok!... Komşudan eşek kiralarsın da ne yaparsın? Çankırı'nın Tuz mağarasından tuz çekerdim. İki gün gidilecek, iki gün gelinecek, dört gün... Dört günde altmış okka tuz ne bırakır?⁸⁶

Yine romanda Yamörenli Yakup Ağa'ya göre yoksulluk tanımı iki çift öküz sahip olunmamasıyla eş değer tutulur. Kendisinin küçük yaşta öksüz kalması ve yoksul olması onu yoksulluğun acı gerçekleriyle yüz yüze bırakır. Yakup Ağa, yoksulluktan kurtuluş yolunu kendisi çizer. Bunun için, Yamören köyünde sığır çobanlığı, kiralık eşeklerle Çankırı'daki tuz mağarasından tuz taşımacılığı gibi çeşitli işlerde çalışarak kendisine yeni gelir kaynakları yaratır. Çünkü çalışmadığı zaman yaşamayacağını hayatın dramatik gerçekleri ona öğretir. Yakup Ağa'nın buradan da anlaşıldığı üzere çalışkan ve azimli bir karaktere sahiptir. Onun için, bir önceki alıntıda neden o sözleri sarf ettiği daha iyi anlaşılır. Onun düşünce yapısına göre köylü tembellikten ve fazla para harcamaktan kökten vazgeçmediği sürece yoksulluk köylünün kaderi olmaya devam edecektir.

Kemal Tahir'in 1957 yılında yayımlanan ve "Sağırdere" adlı romanının devamı olan "Körduman" adlı romanında çeşitli yoksulluk manzaralarıyla şu satırlarda karşılaşılır; "Meryem su getirdi. Ömer'in taşı tutan eli titriyordu. Yere bakarak düşünceye daldı. Kaç zamandır, kaç plan kuruyor, birini denk düşüremiyordu. Hastalık uzamış, yokluk evi çevirmişti."⁸⁷"Körduman" romanına baktığımızda bu sefer yoksulluğun nedenlerinden biri olarak sağlık problemleri nedeniyle işsizlikle karşı karşıya kalan Ömer karakteri karşımıza çıkar. Hanelerinde geçim sıkıntısı ve temel insani ihtiyaçların

⁸⁶Tahir, *Sağırdere*, s.68-69

⁸⁷ Kemal Tahir, *Körduman*, 2.Baskı, İstanbul, İthaki Yayınları, 2013, s.150

karşılanamaması baş göstermeye başlar. Ömer kendine göre çeşitli çıkış yolları arar ancak başarısız olur.

Yazarın, aynı adlı romanında bu sefer yoksulluğun başka bir boyutuyla karşılaşılır:

..... Üç aydır et yememişim. Ulan, kavurmasız öleceğiz! Bir keçi aşırđım. Yabancı yerden değil, rahmetli amcamın davarından... Derisini Sağırdere'ye gömdüm. Hırsızlık malın derisini gömeceksin, hem de götürüp dereye gömeceksin. Su deriyi çürütür, izi kalmaz. Eti kavurduk. Yağlı bir et.⁸⁸

Yoksulluk bu sefer ahlaki yoksunluk ve suç işleme eğilimde artış olarak karşımıza çıkar. Bu iki kavram yoksulluğun köydeki bireyler üzerindeki olumsuz etkisini gözler önüne serer. Bir köylünün yoksulluk ve açlık sonucu yakın akrabasının sürüsünden bir hayvan çalması oldukça manidardır. Dolayısıyla, köydeki yoksulluğun artışı hırsızlığın artmasına neden olur. Burada kişinin ahlaki değerlerinin de sorgulanması dikkat çeker.

Tahir'in "Körduman" romanında yoksulluğun farklı bir boyutunu şu şekilde ifade eder; "Tarlalar yanmadı hay Mustafa, fukaralar yandı. Bu yılın borcu on yıl sürer on yıl! İsmail içini çekti: Senin baban köy yerinde neden ağa olmak ister? Ağa Allanın sevgili kulu..."⁸⁹Bu romanda aktarıldığı gibi Yamören köyünde soğuk havanın olumsuz sonucu olarak meydana gelen tarımsal üretimdeki azalış gözler önüne serilir. Bu tarımsal azalış, özellikle yoksul ve küçük çiftçi kesimini maddi olarak olumsuz yönde etkiler. Bu olumsuz tablonun izlerini silmek için yoksul köylü kesiminin uzun bir süreye ihtiyacı vardır. Ağa figürüyle bir tezatlık yaratılarak, köyün sermaye sahiplerinden olan ağaların bu olumsuz sonuçlardan daha az etkilendiği ya da hiç etkilenmediği gözlenir.

⁸⁸Tahir, *Körduman*, s.163

⁸⁹ Tahir, *Körduman*, s.407

Tahir'in "Sağırdere" romanına döndüğümüzde bir köylünün kendine özgü zenginlik algısı ile karşılaşılır:

— *Adam zengin olmalı, anladın mı Pelvan? Adam kısmı, bolca zengin olmalı... Ben parayı yere gömmek için istemem...Her gün bal şerbeti içilecek. Altı ayda bir kız ehli kızdandan, taze gelin alınacak... Kısası: düğün dernek... Gün dediğin böyle geçer... Kıyamete kadar bu biçim... Her gün körpe et yiyeceksin, anladın mı Pelvan?*⁹⁰

Yukarıda ifade edildiği gibi zenginlik algısı, bu metinde sadece parasal anlamda değil, parayı kendi istekleri için kullanmak olarak karşımıza çıkar. Örneğin, köylünün istediği gibi yiyip içmesi ve eğlenceye zaman ayırması olarak betimlenir. Köy romanlarında et simgesel anlamda zenginlik göstergesi olarak karşımıza çıkar.

Tahir "Körduman" romanında fakir ve zengin kesim arasındaki ilişkiyi şu şekilde ifade eder; "*Günah fakire, zengine bir olmaz. Zengin her şeyi günaha bağlar ki fakara gelip malını çalmayacak.*"⁹¹Tahir bu alıntıda fakir ve zengin kesimin düşünsel farkını da ortaya koyar. Köy hayatında toplumsal sınıflar arasındaki farkın bu kadar fazla olması ciddi bir sorun teşkil eder. Varlıklı sınıf kendi konumunu ve malını korumak için alttaki sınıfın mal çalma isteğini önlemek adına dinsel olgulardan yararlanır.

Tahir'in "Körduman" romanın diğer bölümlerinde başka zenginlik tanımlarına şu şekilde yer verilir:

Köy yerinde parasızlık gibi belâ olmaz. Kendini göster Pelvan! Mustafa'yı dükkâncılıkta geçmeli. Demirin kilosu üç kuruş mu? Demir bende çok... Sana bulurum. Köy yerinde para olmalı, para... Sen parayı bilir misin?

— *Parayı kim istemez?*

— *Haşöyle... Parayı seven, gider de kazanır. Para kazanmak iyidir. Adam yeni giyer, canının istediğin yer. Adamın kendisini saymazlar, kesesini sayarlar.*⁹²

Yukarıdaki alıntıda bahsedildiği gibi zenginliğin tanımlanmasında bu defa paraya yer verilir. Para, zenginliğin bir ölçüsü olarak gösterilir. Zenginlikle birlikte

⁹⁰ Tahir, *Sağırdere*, s.95

⁹¹ Tahir, *Körduman*, s.164

⁹² Tahir, *Körduman*, s.312

gelen refah artışı sonucu satın alma gücündeki artışla köylü istediğini alabilir. Zenginliğin değer ölçüsü olan para, köylüye sosyal bir statü elde etme şansını vermesinin yanı sıra, bu statünün daha da pekişmesini sağlar.

3.1.2. Köydeki Ticari Hayat

Köy hayatında köylünün ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olan malları satan sermaye sahibi tüccarlar bulunur. Bu tüccarlık mesleğini bazen köyün ağası ya da yeterli sermaye sahibi köylüler yapar.

Sadri Ertem'in "Çıkrıklar Durunca" romanında tüccar olarak Sıddıkzade karakterine yer verilir:

.....Onun bu işte türlü, usulleri vardı. İstanbul'dan mal aldığı zaman kazada fiyatları düşürür, dükkânın önüne levhalar asar... Tabi konu komşu da fiyatları indirirler. Fakat Sıddıkzade ucuz sattığını ilan etmekle beraber onu kimse tezgâh başında göremez, görmeyince de kimse mal satın almağa muvaffak olamaz. Dükkânın çırağı:

— *Efendi bilir, biz bilmeyiz diye müşterileri savardı.*

Sıddıkzade, komşularındaki mal bitinde derhal tezgâhının başına geçer ve mallarını meydana çıkarır pahalı pahalı satardı.⁹³

Bu eserde, Sıddıkzade köyün ağası olmasının yanı sıra ticaret ile uğraşarak geçimini sağlar. Sıddıkzade, para kazanma hırsıyla kendine ait bir ticaret yapma anlayışını geliştirir. Bu romanın kahramanlarından birisi olan Sıddıkzade, daha fazla para kazanmak amacıyla insani değerleri kaybetmeye başlar. Romanda, Sıddıkzade karakteriyle toplumda sınıf atlamanın temel yolunun para sahibi olmaktan geçtiği vurgulanır. Bu durum, paranın ona sağlamış olduğu ayrıcalıkları kullanma fırsatı verir. Sıddıkzade'nin haksız rekabeti hem köylüler hem de diğer ticaret erbabı için bir takım olumsuzluklar içerir. Rakiplerinin mallarını daha ucuza satmasını sağlayarak kâr oranlarını düşürmelerine ve Sıddıkzade mallarını daha sonra köylüye pahalıya satmasına neden olur. Buradan da anlaşılacağı gibi Sıddıkzade'nin tek amacının kendi menfaati ve daha fazla kâr elde etme amacı olduğu gözlenir.

⁹³ Ertem, *a.g.e.*, s.56

Romanın ilerleyen sayfasında Sıddıkzade'nin köylü ile olan ticari ilişkisi karşımıza çıkar:

— *Sen şimdi daha basma alacaksın, bez alacaksın, yemeni alacaksın bunların parasını nasıl ödersin?*
— *Bilmem! Sayende öderiz.*

Sıddıkzade kasayı açtı...

— *Al şu 285 kuruşu ver Mehmet Efendi'ye, borcunu kaparsın. Bunu veremezsen sana yeniden mal yok ha!*

Mehmet Efendi elinde 285 kuruşu aldı, üçyüz otuz kuruşluk bir senet yazdı,

— *Bas parmağını, dedi.*

Bütün köylüler böylece hesaplarını gördüler. Heybelerini doldurdular, kâtip hepsine:

— *Tiftikleri buraya haaaa! Diye gözlerini aç aça aç aça tembih geçti. Kimi heybesini boğazından geçirdi, kimi eşeğine yükletti yollara düzüldüler.*

Tiftik sürüleri artık yegâne ümitleri idi.⁹⁴

Görüldüğü gibi söz konusu alıntıda Sıddıkzade'nin çeşitli dokuma mallarını köylüye satar. Köylülerin iktisadi yaşamlarına baktığımızda karınlarını doyuracak kadar kazanan ve hatta bazı durumlarda yeterli kazancı olmayan ve gelir seviyesinin düşük olması nedeniyle satın alma gücündeki düşüklük göze çarpar. Köylüler, gelir yetersizliği sonucu gereksinimlerini karşılamak adına borçlanma yoluna gittiğini görülür. Nitekim, bu durum sermaye sahibi Sıddıkzade için faydalı iken köylüler için açıkça bir sömürüye dönüşür. Sıddıkzade hem sattığı mallardan hem de köylüyü borçlandırarak kendi kâr oranını ve sömürsünü artırır. Köylünün ürünü olan tiftikler köylü için iktisadi bir değişim aracı olur ve onlara gereksinimlerini karşılama imkânı sağlar.

⁹⁴ Ertem, *a.g.e.*, s.57

Kemal Tahir'in "Sağirdere" romanında benzer bir tüccar portresiyle karşılaşılır:

Bilemedin Pelvan... Dinle ki bir... Köye leblebici geldi ya... Kara sakal leblebici... Muhtar odasına yatırdılar. "Ağalara leblebi ikram edeyim" dedim. Pazarlık uymadı.

— Uyar mı?... Kara sakal leblebici, adamın gözünü çıkarır, hey oğlum!

— İyi bildin... Kara sakal yaman imiş...⁹⁵

Burada karşımıza çıkan portrede köye leblebi satmaya gelen Kara sakal lakaplı leblebi tüccarının malının değeri bilen ve onu ucuza satmayan bir özelliğe sahip olduğu gözlenir.

Tahir bu eserinde köylünün ticarete bakışını şu şekilde anlatır:

— Töbe töbe, o nasıl söz? Büyük Allah! Bizimkisi bir ekmek parası... Alışveriş savaş demektir. Peygamberimiz buyurur ki: "Halkın ötesini berisini, lâzım olan şeylerini satmak için çarşıya, pazara getirenler, Tanrı uğrunda savaş etmişler kadar sevab kazanırlar." Ama, Hazreti Muhammed'in bu lafı kötü çerçilere, ayak satıcılarına, kopuk dükkâncılara mahsus değil!⁹⁶

Yazarın bu romanında ifade edildiği gibi ticareti dini bir yaklaşımla ne kadar önemli bir iktisadi faaliyet olduğundan bahsedilir. Halkın ihtiyaçlarına karşılıyan ticaret erbabının büyük sevaplar kazanacağından bahsederek ticari faaliyetlerin hem maddi hem de manevi dünyada önemli olduğunu ortaya koyar.

Tahir'in aynı romanında bu sefer karşımıza tüccarların hayatındaki ilişkilere yer vermektedir:

— Bir de şurası var: Biz, çarşıda görüyoruz. Şurada bir kopuk herif... Sermayesi üç buçuk kuruş. Bir dükkân açıyor. Üç gün sonra bakarsın, dükkânı kilitlemiş... Sorarsın: "Sermayeyi batırdı mı?" Meğer atlamış trene, Ankara'ya. İstanbul'a mal getirmeğe gitmiş. Tren olmasa ne ağzınaydı? Eskiden... Arabacı, katırcı çağında Çankırı'nın bir iki dükkâncısı mal getirirdi. Küçükler onlardan alır satardı.⁹⁷

⁹⁵ Tahir, *Sağirdere*, s.26

⁹⁶ Tahir, *Sağirdere*, s.191

⁹⁷ Tahir, *Sağirdere*, s.191

Bu alıntıda bahsedildiği gibi İstanbul ve Ankara, Anadolu tüccarı için mal alım merkezi olduğu anlaşılır. Cumhuriyet dönemiyle yurdu dört bir yanını sarmaya başlayan demir yolları Anadolu'daki tüccar için İstanbul ve Ankara gibi ticaret merkezlerine ulaşımı ve malların Anadolu'ya erişimini kolaylaştırır. Eski dönemde kullanılan ulaşım araçlarıyla Anadolu illerinden Çankırı'da birkaç ticaret erbabının malları getirdiği ve daha küçük ölçekteki ticaret erbabının bunlardan mal satın aldığı belirtilir. Görülmektedir ki, yurdun dört bir yanını saran demir yolları artık ticari hayatı olumlu yönde etkiler.

Yazarın “Körduman” adlı eserinde köylü mal alım satımı yaparak ticaret hayatına atılmak ister:

Seninle bu kış birlikte çalışacağız efendi!

— *Ne demek!*

— *Dur yahu! Namuslu bir iş.*

— *Sende namuslu iş olmaz.*

— *Dinle! Demir toplayıp satacağız.*

— *Ne demiri?*

— *Hurda demir. Kösenin Durmuş satardı, bilmez misin, rahmetli bu işten az mı para kazandı? Hem de kolay... Sen karışmayacaksın. Ben demiri toplarım. Nereden olsa toplarım. Alışınca sen de toplarsın. Bende biraz demir var. Bir hayvan kiralarız. Götürür Ilgaz demircisine satarız. Demir toplamak benden, sermaye, bir de götürüp satmak senden... Namuslu değil miymiş bu aksata?⁹⁸*

Buradan da anlaşıldığı gibi romanın başkahramanı Yusuf, Topal İsmail ile birlikte demir toplama işine ortak olur. Topal İsmail'in sermaye yetersizliği Yusuf'un sermaye koymasıyla çözümlenir. Ortaklar arasında iş bölümü yapılarak demir toplama işinin planı tamamlanır. Yusuf'un tek kıstası namuslu yani helal bir kazanç olmasıdır.

⁹⁸ Tahir, *Körduman*, s.101

Romanın devamında ortakların iş ilişkileri şöyle devam eder:

İlgaz”a sık sık gider gelirsin. Bu sebeple köyde çerçiciliğe başlarız. Tütün, cigara (sigara) satarız. Ayrıca hediyelik, üzüm, incir, ayna, sakız, iplik, boncuk, koku yağı... Sen tüccar olursun Mustafa, yedi köyün bir çerçisi olursun. Okkası, hesabı, fiyatı, belli... “Benim yazım yok!” diye meraklanma... Ben defter tutarım, verirsin, gönlünden ne koparsa!⁹⁹

Yukarıdaki alıntıda anlatıldığı gibi demir toplama işinin yanı sıra çerçilik işine de ortak olup, köyün ihtiyacı olan çeşitli tüketim malları satarak kazançlarını artırma peşinde oldukları gözlenir. Artık, Mustafa tüccar sıfatını taşımaya başlar. Fakat, Mustafa'nın okuma yazma bilmemesi bir sorun olarak karşısına çıkar. Bu sorumluluğu ortağı olan Topal İsmail alır.

Tahir'in “Kördumanı” adlı eserinde veresiyeden şu şekilde bahsedilir:

—Kapıda durdu:- Bak, köy yerinde recilik edeni, veresiye batırır. Veresiye verdin mi giderek köy sana düşman olur. Köroğlu gazetesi yazdı, ben dinledim: “Borç verdikten sonra kötü olacağına, verme de kötü ol, daha iyi...” demekte yiğit Köroğlu...¹⁰⁰

Bu romanda aktarıldığı gibi veresiye ticaret hayatı için olumsuz bir özellik olarak gösterilir. Ortaklar, köylü aldığı malın maddi karşılığını sonra ödemek yerine peşin ödemesini tercih eder. Böylece, kendi nakit akışlarını sürekliliğini sağlamak isterler. Eğer, veresiye verilerse ticari hayatlarının sona ereceğini düşünürler.

Yazarın aynı romanda Mustafa'nın ticaret hayatındaki durumu şu şekilde aktarılır: “Aman İsmail! Okkasını dokuzaya aldığımız inciri elli kuruşa mı satacağız? Elbet... Karı kısmıyla alışveriş neden iyidir? Çerçi kısmı, köy yerinde, hiç erkekle pazarlık eder mi? İlle karı olacak! Karıyla alışverişte kazanç tüm erkeğe düşer.”¹⁰¹ Bu romanda, Mustafa aldıkları malların fiyatının çok yüksek fiyata satılmasını şaşkınlıkla karşılar. Bu durum, Mustafa'nın ticari hayattaki tecrübesizliğini gözler önüne serer. Ortağı Topal İsmail için bu durum gayet doğaldır. Müşteri profili olarak İsmail'inde bahsettiği gibi özellikle kadınları seçerler. İsmail kadınların daha kolay inandırılabilceğini düşünür.

⁹⁹ Tahir, *Körduman*, s.102

¹⁰⁰ Tahir, *Körduman*, s.179

¹⁰¹ Tahir, *Körduman*, s.177

Mustafa'nın başka benzer durumu şöyle aktarılır:

— *Laf mı şu! Arkadaşlıkta para neymiş*

— *Alışveriş başka, dostluk başka!*

— *Pelvanın biraz darıldığı yüzünden belliydi:- Ortağın da var. Bedava olmaz! Ekinle öderim bunları ben... İstersen demir veririm!*¹⁰²

Yukarıda bahsedildiği gibi Mustafa'nın en yakın dostu olan Pelvan Vahit satın aldığı malı parasızlık nedeniyle ödeyemez. Mustafa parayı almak istemez fakat o artık bir ortağa sahip olduğunu unuttur. Burada, Mustafa'nın daha önceki alıntılarda bahsedildiği gibi ticari hayattaki tecrübesizliği bir defa daha karşımıza çıkar. Pelvan Vahit, ödemesini nakit olarak değil ama emek gücüyle ya da demir vererek yapmak ister. Köy hayatında emek faktörü bir değişim aracı olarak görülür.

3.1.3. Köylü ve Vergi Yükümlülüğü

Vergi, devletin en önemli gelir kaynakları arasında yer alır. Yoksullaşan köylünün vergiyi ödeyecek gücünün kalmaması, vergi oranlarının yüksek olması ve tahsildarın vergiyi toplarken adaletsizlik yaklaşımı gibi nedenlerle köylü vergi ödemede isteksizlik gösterir. Vergi köylü için en önemli gider kaynağı haline gelir.

Sadri Ertem'in "Çıkrıklar Durunca" romanında adaletsiz vergi uygulamasıyla şu şekilde aktarılır:

Yalnız bu kadar değil, o zamanki köylülerin, daha büyük dertleri vardı: Çocuklar ekseriya Yemen'e gönderilirdi. Üç sene geçer, on sene geçer, yirmi sene geçer; analar, babalar her saniye yalnız bir şey düşünürlerdi:

— *Acaba oğlum sağ mı?*

— *Vergiyi hep biz veriyoruz.*

— *Kur'a kimsesizlere çıkıyor.*¹⁰³

Bu romanda aktarıldığı gibi devletin gelir kaynaklarından birisini oluşturan vergi, köylü için ağır bir yük haline gelir. Düzenli olarak vergisini ödemeye çalışan köylü devletten gerekli hizmeti almakta güçlüklerle karşılaşır. Birinci Dünya Savaşı

¹⁰² Tahir, *Körduman*, s.208

¹⁰³ Ertem, *a.g.e.*, s.15-16

döneminde özellikle Adaköylülerin erkek evlatları Yemen'e asker olarak gönderilir. Uzun süre evlatlarından haber alamayan köylüler onlar için endişelenir. Sürekli olarak savaş dönemlerinde asker gönderen ve zor şartlar altında vergisini ödeyen köylü kesimi hep kendilerinin sömürüldüğünü ve bir adaletsizlik olduğundan yakınır.

Yazar romanın devamında vergiyi toplayan tahsildarların köylüye yaklaşımından bahseder:

Tahsildar da vergi diye başıma çöktü. Bir kara dağ gibi. Sattular, savdılar ne varsa. Bir don bir gömlek kaldım. Elimdeki çevremi de istediler vermedim. Kollarımdan sürüklediler, vermedim, dövdüler vermedim, suratımdan ateş fişkırdı, vermedim, kan fişkırdı, vermedim; gözlerim önüme döküldü, gene vermeyecektim. Kendimden geçmişim neden sonra ayıldım ki yüzüm kan içinde, gözümün oyukları kanla örülmüş, kirpiklerim birbirine yapışmış, çalılıklar arasında uyanınca gene onun sesini işittim.¹⁰⁴

Yukarıdaki paragrafta anlatıldığı gibi vergi toplayıcısı olan tahsildarların köylüden vergiyi alabilmek için gerektiğinde köylüye şiddet uyguladığı görülür. Yoksul olan köylüler vergisini ödemekte zorlanır ve vergi tahsili için köylülerin mallarına da el konularak satılır. Bu uygulama, köylüden ciddi bir tepki çeker ve köylüde vergi bir korku kaynağına dönüşerek isteksizce ödenmesine neden olur.

Kemal Tahir'in "Sağırdere" eserinde yine vergi yükünden dolayı köylünün tepkisi anlatılır:

— Geçen yıl eşekleri sakladık mı? Saklamadık.

— İyi bildin, saklamadık. Bu yıl da sayıma girdikleri şüpheli...Kimi "Almacakmış aman!" dedi. "Duydunuz mu, eşek başına60 kuruş sayım kesilmiş!" dedi. Kimi: "Yok canım!" dedi.

— Yakup Ağa başını salladı —: Allah Allah. Bakalım gelecek yıl daha neler göreceğiz! Kendi hayvanımı, ben hükümetten ne diye kaçırayım yahu? "Sayımcı geliyor!" diye köylü malını önüne kattı, dağa saklandı.¹⁰⁵

Bu romanda aktarıldığı gibi Cumhuriyet Döneminde köylü üzerindeki vergiler ilk başta azaltılmış olsa da 1929 Büyük Buhranı ve İkinci Dünya Savaşı gibi olağanüstü

¹⁰⁴ Ertem, *a.g.e.* , s.40

¹⁰⁵Tahir, *Sağırdere*, s.72-73

durumlar nedeniyle vergi yükü artırılır ve bu durum köylüde vergi ödeme isteksizliğini artışına neden olur. Köylüden hayvan başına alınan vergi olan ağnam vergisindeki artış köylüyü hayvanlarını dağa ya da sayımcıların göremeyeceği yere saklamalarına neden olur. Buradan anlaşıldığı gibi devletin koyduğu vergi yükü normal sınırları aştığı zaman köylü üzerinde vergi baskısı oluşturarak ya ödemekten vazgeçerler ya da vergi yükünden kaçış yollarını ararlar.

Tahir aynı romanında verginin aile bütçesindeki giderler arasında yer aldığını şu şekilde ifade eder: “Ömer mi? Ne yapsın? Para kazanmadan oluyor mu? Vergi parası, kil parası, gazyağı, tuz; giyim kuşam parası... Tarlaları babanla ortak ekiyoruz... Paramız olsa ortakçılık eder miyiz?”¹⁰⁶Burada da bahsedildiği gibi hastalığı nedeniyle işsiz olan Ömer aile bütçesini ayarlarken az bir toprağa sahip olsa da vergi parasını da hesaba katar. Parasızlık nedeniyle ortakçılık ederler. Vergi, köylü için önemli bir gider kaynağıdır.

Tahir’in “Körduman” romanında vergi bu sefer çeşitli ürünlerle karşımıza çıkar; “Yahu, artık Yamören’de tütün de mi yasak? Biz, cigara (sigara) içerek devlet babaya hiçmi yardım etmeyelim- Bunun kârı hükümete gidiyor!”¹⁰⁷Bu kısa alıntıda bahsedildiği gibi devlet sigara gibi tekel ürünlerinde de vergi alır. İçilen her bir paket sigaradan devlet düzenli olarak vergi alır ve gelirlerini artırır. Devlet burada baba imgesiyle anlatılır. Köylü devleti her şeyden üstün görür ve ailenin lideri olan baba simgesiyle özdeşleştirir.

Yazarın romanın devam eden bölümlerinde köylünün vergi borcu yükünün altını çizer:

— *Namus demek olduğunu ben de bilirim. Ama, ben kendi işimi de bilirim. Çok şükür, şimdiye kadar kapımı tahsildara tekmeletmedim. “Şu kadar vergi borcun var, rezil!” dedirtmedim. Yamören elli evlik... Bilirsin Ömer Ağa, vergi defterinde bizim köylünün borcu tepe gibi durur. Sayım parasından, yol parasından vergi borcu...*¹⁰⁸

Yukarıdaki alıntıda ifade edildiği gibi Yamören köyünün ağalarından Hakkı Ağa için vergi borcu, namus borcu ile eşit tutulur. Hakkı Ağa, köyün zenginlerinden birisi olduğu için vergi borcunu düzenli ödeme imkânına sahiptir. Ona göre tahsildara

¹⁰⁶Tahir, *Sağırdere*, s.83

¹⁰⁷Tahir, *Körduman*, s.223

¹⁰⁸Tahir, *Körduman*, s.274

vergiyi ödeyememek bir utanç kaynağıdır ve statüsü kaybının göstergelerinden birisidir. Cumhuriyet Döneminde özel durumlardan dolayı çıkarılan çeşitli vergiler köylüler üzerinde vergi borcu yükünü artırır ve süregelen hale gelir. Yamören'deki köylüler içinde vergi borcu altında ezilmek adeta kaderleridir.

Yazar bu romanında muhtarla tahsildar arasındaki ilişkiye de şu şekilde yer verir:

Mahpusta, tahsildar Osman Efendi vardı. İlk tahsildarlığında o köye uğramış. Karı muhtarın huzuruna çıkmış. Muhtar hatun: "Tahsildar bana bak!" demiş. "Ben bu köyde muhtarken buradan vergi alınmaz" demiş. Çopur Osman Efendi, "Neden muhtar hanım?" diye sormuş. "Çünkü senin kalemin işlemez benim makasa karşı" demiş karı muhtar. Gerçekten de kalemi işlememiş fukara Osman efendinin. Akşama rakıyı kurmuşlar. Muhtar iki tane de taze gelin getirivermiş. Osman Efendi: "Koçan defterini heybeden çıkaramadım!" dedi. Bütün köylerde bu biçim kulağı kesiklerden muhtar yapıldı mı, tahsildar milleti şuraya uzanır da açlıktan ölür dedi.¹⁰⁹

Yukarıdaki alıntıda nakledildiği gibi köylüden vergi borcunu tahsil etmek için köye gelen tahsildarlar muhtarlar tarafından engellenir. Muhtarlar çeşitli yollarla tahsildarları engelleme yollarına giderler. Örneğin, bu yollardan birisi tahsildara eğlence düzenleyerek onun görevine engel olmaktır. Buradaki temel sorun vergi yükünün oldukça yüksek olması nedeniyle yoksul köylünün vergi borcunu ödeyememesidir.

3.1.4. Köylü ve Devlet İlişkisi

Köylü ve devlet ilişkisi, köy romanlarında işlenen diğer önemli konulardandır. Köy romanlarında devlet; öğretmen, kaymakam, doktor ve jandarma gibi imgelerle temsil edilir.

¹⁰⁹Tahir, *Körduman*, s.329

Sadri Ertem'in "Çıkrıklar Durunca" romanında köylünün devlete bakışı şu şekilde aktarılır:

İhtiyarın çenesi makine gibi işliyordu:

— *Yakında köyün köprüsü yapılacaktı! Ne dersin*
Hasan?
— *!*

İhtiyar çubuğunu çekerek tekrar sordu:

— *Ey Hasan bu köprünün tamirine inanalım mı dersin?*

*Hasan'da cevap yok... Hasan sanki bir mum...*¹¹⁰

Görüldüğü gibi söz konusu romanda devletin sunduğu hizmetlerde eksiklikler göze çarpar. Devletin köylüye sunduğu hizmetlerdeki eksiklik ya da hizmetin hiç sunulmaması gibi nedenlerle köylüde devlete karşı güven kaybına neden olur. İhtiyar köylünün söylemiş olduğu "bu köprünün tamirine inanalım mı dersin" ifadesi köylüdeki güven kaybını en iyi şekilde anlatır.

Ertem bu romanında devleti temsil eden figürlere yer verir; "*Vali Paşa idari bir tedbir olmak üzere vilayetin asayişini temin için dokumacıları iş işletmekten menetti. Tezgâhlar jandarma kuvvetiyle kapatıldı.*"¹¹¹ Burada ifade edildiği gibi vali yani devletin en önemli temsilcisi hangi tarafta durduğunu belli eder. Daha önceden de bahsedildiği gibi Adaköy'deki köylülerin geçim kaynağı olan yerli dokumacılık son zamanlarını yaşarken bir darbe de validen gelir ve jandarmalar eşliğinde dokuma tezgâhları kapatılır. Vali, sermaye sahibi Sıddıkzade'nin tarafında durarak aslında devletin de sermayedarlar tarafında durduğunu belirtir. Bu durum köylünün yalnız bırakıldığını gösterir.

¹¹⁰ Ertem, *a.g.e.* , s.24

¹¹¹ Ertem, *a.g.e.* , s.99

Yazar bu romanın devamında sermaye sahibi Sıddıkzade'nin devlet memurlarıyla olan ilişkisinden söz eder:

.....Sıddıkzade kazanın en zengini ve hükümet memurları üzerinde en nüfuzlu adamı idi. Vilayet meclisinde âza belediye heyetinde âza Ticaret odasında âza müftünün ahbabı, kaymakamın dostu, kadiyla içtiği su ayrı gitmezdi, nüfus memuru, tapu memuru, sanki onun kapısında birer tanrı misafiri, zaptiye ağası onun yaveri idi.¹¹²

Yukarıdaki alıntıda nakledildiği gibi gücü, zenginliği ve sermayeyi temsil eden Sıddıkzade köyün ve kasabanın üst düzey devlet memurundan alt düzey devlet memuruna kadar herkes ile iyi ilişkiler geliştirir. Böylelikle, Sıddıkzade devletin Anadolu'daki temsilcileriyle olan ilişkilerini kullanarak, bundan iktisadi anlamda faydalar sağlar ve toplum içindeki yerini sağlamlaştırır.

Yaşar Kemal'in "Teneke" romanına bakıldığında devlet şu şekilde anlatılır: "Nisan da geldi çattı. Çeltik ekmek için ruhsatiye müracaatları başladı. Tarla planlan, tarla kiralamaları, su kavgaları, alışverişler, kazıklamalar, kazıklanmalar gırla gidiyor. İlle velâkin kaymakam yok."¹¹³ Bu romanda belirtildiği gibi Çukurova yöresinde çeltik ekim mevsimi ve bu ekimi yapabilmek için ruhsatname gereklidir. Kaymakamın hala atanmamış olması yöredeki devlet işlerinde aksaklıklara neden olur. Kaymakam devlet otoritesini temsil ettiği için onun yokluğunda devlet düzenin sağlamlamasında zorluklarla karşılaşılır. Devlet otoritesinin yoksunluğu, yöre halkı için sıkıntı oluşturur.

Kemal'in bu romanında Ertem'in Sıddıkzade'sinin yerini Murtaza Ağa alır:

Eee İrasul Efendi (Resul Efendi), İrasul Efendi, duyduk ki gumisyona (komisyon) irest (rest) çekmişsin. Ruskatiyelere, imzanı basmıyormuşsun. Olur, mu, İrasul Efendi? Biz seninlen baba dostuyduk. Eee İrasul Efendi... Kaymakam olmayınca İrasul Efendi, siz Abdurrahman Çelebi oluyormuşsunuz. Öyle duyduk İrasul Efendi.¹¹⁴

Yukarıdaki paragrafta belirtildiği gibi Resul Efendi kaymakamın yerine geçici olarak atanan bir devlet memurudur. Murtaza Ağa, köyün toprak zengini olan bir sermayedardır. Topraklarında çeltik ekimi yapabilmek için yasal izin gereklidir.

¹¹² Ertem, *a.g.e.* , s.99

¹¹³ Kemal, *a.g.e.* , s.7

¹¹⁴ Kemal, *a.g.e.* , s.7

Kanunlara sıkı sıkıya bağı olan Resul Efendi bu izni vermez. Murtaza Ağa kendi ilişkilerini kullanır. Görülmektedir ki, sermaye ve toprak sahibi ağalar devlet memurlarına karşı yakınlık ilişkilerini kullanmakta ve hatta bunu bir baskı unsuru olarak kullanırlar.

Bu romanın devamında kasabaya kaymakam gelir:

“Fikret Irmaklı, Fikret Irmaklı... Yeni çıkmış daha mektepten. İlk memuriyetiydi. Fikret Irmaklı... Fikret Bey... Daha genç... Fikret Irmaklı... Fikret BeyŞu Anadolu insanı, misafirperver, asil, kahraman, yoksul, yiğit... Şu Anadolu'nun kutsal insanları. Bunlara hizmet etmek büyük şeref... Ahırlarda hayvanlarıyla onlar gibi yatmak, onlar gibi yemek... Onlar gibi sineklere yenmek... Onlar gibi... Onlara hizmet etmek ne şeref...Bakmamışlar efendim, bakmıyorlar Anadolu'ya... Bakmamışlar. İşte bu aziz insanların yurdu gerilik içinde, pislik içinde çalkalanıyor.”¹¹⁵

Yukarıdaki alıntılarda anlatıldığı gibi kasabaya kaymakam gelir. Bu, devlet düzeninin ve devlet işlerinin devamı sağlaması açısından önemlidir. Yeni ve tecrübesiz kaymakam Fikret Irmaklı'nın ağzından dökülen kelimeler Erken Cumhuriyet Dönemi hükümetinin köylüye bakış açısını en iyi şekilde yansıtır. Kaymakamın varlık nedeni onlara devletin hizmetlerini sunmak ve sorunlarına çare olmaktır. Kaymakam Fikret, köylünün hangi durumda olduğunun farkındadır. Dönemin hükümeti için aslında bu bir özeleştirici niteliği taşır. Köylü kendi başına bırakılmış, devlet hizmetlerinden yeteri kadar yararlanamamış ve geriliğin pençesine düşmüştür.

¹¹⁵ Kemal, *a.g.e.* , s.14-22

Yazar romanın ilerleyen sayfasında kaymakamın ağzından uygulanacak politikaları aktarır:

Kaymakam:

“...yobazlarla doluymuş. Öyle eşkıyalar varmış ki efendim, dağlarda yirmi otuz eşkıyası bulunmuş eskiden. Hala da türlü melanetle ortalığı karıştırıyorlarmış... Her şeyi etüt ettim, her şeyi göze aldım da geldim Efendim.”

Kaymakam:

“Mücadele edeceğiz, hepsiyle, cümle kötülüklerle mücadele edeceğiz. Diyorlar ki, bu kasabada sıtma çokmuş. Her yıl binlerce kişi sıtmadan ölmüş. Çocuklar yaşamazlarmış. Bir mektup aldım efendim.”¹¹⁶

Yukarıdaki alıntıda aktarıldığı gibi yöredeki devletin en önemli temsilcisi olan kaymakamın yapacağı uygulamalardan bahseder. Yörenin sorunlarını araştıran kaymakam, bu sorunlara karşı kendince çeşitli çözümler bulmaya çalışır. Cehaletin, eşkıyanın, sıtmanın köylü üzerindeki olumsuz etkileri köyün temel sorunlarını oluşturur. İzmir İktisat Kongresinde alınan kararlar arasında yer alan “*Taşrada vuku bulacak; hayvan hırsızlığı, yol kesiciliği, soygunculuk ve sair olayların önlenmesi*” maddesiyle örtüşür. Burada, devletin artık köylünün sorunlarıyla yakından ilgilenmeye başladığı anlatılır.

Yazar, bu romanda kaymakamın tarım politikalarına bakışını şu şekilde yansıtır:

Harp etmek ne kadar vatanca bir işse çeltik ekmek de öyle vatanca bir iştir. Kaymakam dedi ki, sizler pirinç ekmezseniz, hudut boylarında kan döken askerlerimiz ne yiyecek? Sizler ne yiyeceksiniz? Vatandaşlar ne yiyecek? Sizler olmasaydınız, ta Japonya’dan vapur vapur pirinç getirtmek zorunda kalacaktı hükümet. Paramız su gibi dışarı akacaktı.¹¹⁷

Yukarıdaki paragrafta bahsedildiği gibi tarımın devlet tarafında önemli görüldüğünün altı çizilir. Tarımla uğraşmak vatanperverlikle eş değer tutulur. Ülke nüfusunun yüzde 80’ini oluşturan köylü kesimi ve tarım sektörü, devlet politikalarında etkin bir rol oynar. Ülkenin köylüsünün ürettiği tarımsal ürünler olmasa dışa bağımlı hale geleceği ve bunun devletin giderlerini artıracığı üzerinde durulur. Tarımda dışa

¹¹⁶ Kemal, *a.g.e.* , s.22

¹¹⁷ Kemal, *a.g.e.* , s.34

bağımlı bir iktisadi yapıdan ziyade kendi öz kaynaklarını etkin bir şekilde değerlendiren bir iktisadi yapıya dönüşümün adımları atılır. Bu aynı zamanda dönemin hükümet politikalarının da bir yansımasıdır. Devlet, tarımsal üretimi teşvik eder ve diğer ana sektörlerin itici gücü olarak tarımı görür.

Yazar romanında devlet memurlarının rüşvetle olan ilişkisine şöyle değinir: “İşine gelen yerleri okumuştur efendim. Çünkü efendim, Ziraat memuru Bahçe kazasından, çeltikçiler tarafından sureti mahsusa da getirilmiştir. Bütün sahalarda birer para hissesi vardır.”¹¹⁸ Görüldüğü gibi söz konusu romanda, devlet memurlarının rüşvetle olan ilişkisi yansıtılır. Çeltik ekiminde ruhsatname, kanunda belirtilen miktarda ve belirli yerlere ekimine izin verir. Fakat, devlet memurları toprak sahibi ağalardan rüşvet alarak onların çıkarları doğrultusunda hareket ederler. Rüşvet, ağaların devlet memurlarına karşı kullandığı en önemli silahlardan biridir. Ziraat memuru, gayri meşru yollarla kazanç sağlar ve hem devlete hem de köylüye maddi zarar verir. Burada, devlet memurları arasında bir ahlaki yozlaşmadan söz etmek mümkündür.

Yazar bu romanında kaymakamın üzerine atılan bir iftiradan bahseder:

.....Teller öyle berbattı ki, her okuyan Kaymakamdan öğrenir, kusacağı gelirdi. Telleri bir gün çeltikçiler, ikinci gün bütün köylerin muhtarları... Tam altmış muhtar, üçüncü gün Belediye Reisi, parti reisleri çekiyorlardı. Sonra köyler sıraya giriyordu. Çınar köyü namına yirmi beş kişi, Çıyanlı köyü namına yetmiş kişi, Çayıgeçit köyü namına, Keli köyü namına... Aliler köyü, Öksüzler köyü namına... Valiye, Başbakana, Cumhurbaşkanına, İçişleri, Ziraat, hatta Millî Eğitim Bakanlığına çekiyorlardı.....¹¹⁹

Bu romanda bahsedildiği gibi kaymakamın tecrübesizliğinden yararlanan ağalar ondan kanunsuz bir şekilde çeltik ruhsatnamesi alır. Bu durum, köylü tarafından kaymakamın rüşvet aldığı dedikodusunun yayılmasına neden olur. Bunu öğrenen kaymakam gerçeği farkına varır ve verilen çeltik ruhsatnamelerini iptal eder. Ağalar, bu durumdan rahatsız olur ve Ankara’ya devletin merkezine kaymakam Fikret hakkında iftiralarla dolu telgraf çekerler. Köylünün yanında yer alan kaymakam, ağaların çıkarlarına hizmet etmez. Burada, toprak sahipleri ağaların çıkarları hizmet etmeyen

¹¹⁸ Kemal, *a.g.e.* , s.39

¹¹⁹ Kemal, *a.g.e.* , s.52

devlet memurlarına karşı neler yapabileceği vurgulanır. Aslında, devleti kanunlarıyla ağaların kanunlarının birbiriyle savaşının altı çizilir.

Yazar eserin sonlarına doğru Fikret'in atılan iftiralarından nasıl etkilendiğini anlatır: "...Doğru mu? Nasıl yaparlar bunu? Nasıl? Ha Resul Bey? Sizi de vekil etmişler yerime. İşte bu iyi. İşte beni giderken sevindirecek bir hadise olmuşsa o da budur. Buna sevindim. Ne iyi oldu. Yerime siz vekil oldunuz. Ama nasıl yaparlar Resul Bey?Haa?"¹²⁰Bu satırlarda anlatıldığı gibi kaymakama karşı başlatılan iftira kampanyası ve ağaların Ankara'ya kadar gidip şikâyet etmeleri kaymakam Fikret'in sonunu hazırlar. Görüldüğü gibi ağaların kendi çıkarları için her türlü yola başvurarak kendi karlarını ve kazançlarını korumak istedikleri yine karşılaşılan bir durumdur. Para kazanma hırsları her türlü yolu meşru kılar. Devletin denetim yönünden eksik kalması manidardır.

Kemal Tahir'in "Sağırdere" romanında devlet ile köylü ilişkisinde güvensizlik göze çarpar: "*Sayımclar hep köyde... Hükümet adamına güven olmaz. Gündüz ateş yakılmayacak, duman görünür. "Biz buradayız!... Saklı hayvanları bekliyoruz, ey hükümet!" demenin sırası değil!...Üşürseniz ateşi gece yakarsınız. Gece vakti bol bol ısının!"*¹²¹Bu alıntıda da belirtildiği gibi ağnam vergisi için köye gelen sayımcılardan köylü vergi oranının fazla olması nedeniyle hayvanlarını kaçıtır. Hükümet adamına güven olmaz derken köylü bir nevi devlete olan güvenini de gözler önüne serer. Köylü kendince yöntemler bularak vergi borcundan kaçır. Burada, vergi adaletsizliği nedeniyle devlet, köylüyü zor durumda bırakır. Her ne kadar devlet köylüye önem verse de uyguladığı vergi politikasıyla onları ezilmekten kurtaramaz.

Kemal Tahir'in "Körduman" romanında devletin iktisadi yapısındaki değişime yer verilir: "*Hey yavrum! Dünyada kanun var. Ev kısmı, adam kısmına benzemez. Adamı ararlar, yatırırlar döverler, ama evi arayamazlar, kapıyı kıramazlar. Arama emri olacak!"*¹²²Burada anlatıldığı gibi mülkiyet hakkının varlığı devletin bireye ön plana çıkarttığı liberal bir iktisadi yapıya doğru dönüştüğünü gösterir. Bu, İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlarla devletin liberal iktisat politikalarına geçtiğinin ve 1925

¹²⁰ Kemal, *a.g.e.*, s.77

¹²¹ Tahir, *Sağırdere*, s.81

¹²² Tahir, *Körduman*, s.167

Nisan'ında kabul edilen Kadastro Kanunu toprakta özel mülkiyetin teşvikinin bir kanıtıdır. Yasalarla özel mülkiyet korunur. Özel mülkiyete aramak için arama emrinin olması gerekir.

Tahir, bu romanında güvenlik güçleri ile köylü arasında ilişkiye şu şekilde anlatır:

— *Ateş uzaktan görünür. Gizli bir iş yaparken ateş yakmayacaksın. Şimdi köy korucusu, orman askeri, ya da candarma (jandarma) yolumuzu çevirse, yuları bırakır, gidersin. Sanki biliş tanış değilsin benimle... "Dur, davranma! Kimsin? Böyle nereye? Çuvallarda ne var?" diye sorarlar. "Aman ağa! Ben bir garip topalım. Para, pul kalmadı. Köylüden kâr ettim. Şu demirleri satmağa gidiyorum" derim "Karıya gazyığı, kil, tuz alacağım." derim. Kendime açındırırım.¹²³*

Yukarıda anlatıldığı gibi köyün güvenlik güçleri köy korucusu, orman askeri ve jandarma olarak anlatılır. Devletin temel görevlerinde birisi köylünün güvenliğini sağlamaktır. Bu güvenlik güçleri, hem devletin hem de köylünün malı ve canını korumak ve asayişi sağlamak amacıyla çalışırlar. Kanunlara uygun davranmayan İsmail kendince kurnazlık yaparak güvenlikten sorumlu devlet memurlarını kandırmayı amaçlar. Köylülüğün temel ahlaki problemlerinde biriside kurnazlıktır.

Tahir, romanın bazı bölümlerinde devletin sağlık hizmetlerinin durumunda da bahseder:

Kurnaz kurnaz göz kırptı —: Aman kimseye söyleme Mustafa... Ben mahpusa "Doktoru parasız!" diye gittim. Yoksa bizim kâğıtlar bir yerde kalmış... Besbelli unutmuşlar. Geçen yıl yolda çalıştık ya... Bacak kötiledi. Savcıyı zorladım: "Yedi ay günüm var... Beni mahpusa gönder beyim!" diye yalvardım. "Ah, yavrum, herkes mahpusa girmek istemez. Senin nedir bu halin?" diye şaştı. Hasta hane doktoru, nasıl bir adam?... Reçete yazıverdiği odada hep kitaplar yığılmış... Her birinden birer akıl olsa yeter. İlâç yazdı.¹²⁴

Yukarıdaki paragrafta bahsedildiği gibi köylünün temel sorunlarından birisi de sağlık hizmetlerine ulaşım konusundaki sıkıntılardır. Devletin temel hizmetleri arasında yer alan sağlık hizmetinin köylüye sunulmasında sağlık elemanı yetersizliği ve ilaç bulmadaki zorluklarla karşılaşılır. Romanda ayağından rahatsızlanan Topal İsmail

¹²³ Tahir, *Körduman*, s.157

¹²⁴ Tahir, *Körduman*, s.202

tedavisini sürdürebilmek için hapishaneyi girmeyi dahi göze alır. Köylünün yoksul olması da sağlık hizmetlerine olan erişimi zorlaştırır.

Yazar “Sağırdere” romanının devamında yetersiz sağlık hizmetleri karşı köylünün kendi çözümlerine yer verir:

— *Vermedi. Beni Reşit Hocaya götürdüler. Eliyle yokladı: "Karaağaç sarın, yumuşar. Bu sefer yumuşarsa getirin!" dedi. Üçüncü gidişte, baktı ki, güzel yumuşamış, şuraya bıçağı vurdu, işte bıçak yeri... Senin gâvur emmin sıktı diz kapağımı... Şöyle, ceviz kadar bir şey sıçradı çıktı önce. Ardından bir sarı su aktı. Sonra ceviz kadar bir şey daha sıçradı, çıktı. Tamam hafifledim. Eski hayvan yularından bir karış didikledi, katrana, tuzsuz yağa bulayıp fitil soktu. Fitol başladı yarayı işletmeğe... Çankırı'nın hastahane (hastane) doktoru: "Bunu kim yardı?" diye sordu. "Reşit Hoca" demedim. Bir de "müzevir" dersiniz. Şart olsun, söylemedim. "Ben yardım Beyim!" dedim... Doktor okulundan çıkmayanlara doktorluk yasaktır. Mahpusta adam çok şey öğrenir... Emmi büyük cezadan kurtardım. Mahpustan kurtardım. Geçende söyledim de "Aman, iyi ettin İsmail!" diye sevindi.*¹²⁵

Yukarıdaki alıntıda belirtildiği gibi köylüye devlet tarafından sunulan sağlık hizmetlerinin yetersizliği köylüyü başka yollarla sağlık sorunlarına çözüm bulmaya iter. Bu durum köylünün bilgisizliği ile birleşince, köyde tıp fakültesi diploması sahibi olmayan ve ya yetkin olmayan kişiler ön plana çıkar. Bu durum hastalıkların daha da ilerlemesine ya da yanlış tedavisine neden olur. Görüldüğü gibi hastaya tedaviyi sadece doktorlar tarafından yapılması kanunlarla belirlenmiştir. Sağlık hizmetinin yetersiz olması köylü için ciddi bir sorun oluşturur.

3.1.5. Ağa, Muhtar ve Köylü İlişkisi

Köy hayatının üç önemli bileşeni ağa, muhtar ve köylüler olarak sınıflandırılır. Bu üçlü bileşenin arasındaki ilişkiler köy romanlarında rastlanan temel özelliklerden birisidir.

¹²⁵ Tahir, *Sağırdere*, s.159

Ertem'in romanında köyün ağası görevini Sıddıkzade karakterini üstlenir:

Sıddıkzade bu bankasız kredisiz hükümeteşiz yerde Allah tarafından gönderilmiş bir kahramandı, parasız kaldıkları zaman köylülere yardım eder, işlerini görürdü....Vali'yi ziyarete gelenler, valiye arzihal vermek isteyenler herkeşten evvel onu görürlerdi. Sıddık Ağa ile anlaşmadan, onun gönlünü etmeden hiçbir iş yapmanın imkânı yoktu.¹²⁶

Burada da belirtildiğı gibi Sıddıkzade köylü için bir otorite boşluğunda fakir köylüye kredi imkânı sağlar. Köylünün yetersiz bir gelir kaynağına sahip olması sonucu parasız kalması ve hükümetin yani otoritenin köylüye yetersiz maddi kaynak imkânı sunması Sıddıkzade'yi güçlendirir. Böylece, köylüyü iktisadi anlamda kendisine bağımlı hale getirerek onları sömürüye açık hale getirir. Metnin devamında köylüler ve köyde iş yapacak kişiler ile hükümet arasında bir iletişim köprüsü kurduğı gözlenir. Bu nedenle, köylüler Sıddıkzade ile iyi geçinme yönünde eğilimler sergilerler. Bir nevi otoritenin güç kaybının olduğı gözlenir.

Ertem'in eserinin devamında Sıddıkzade yine karşımıza ağa figürüyle çıkar:

Eşraftan Sıddıkzade Ali Efendi hikmet-i Huda, bazı kişileride zuhur eden açlık yüzünden açıkta kalan fıkraya meccanen, 'vakti hali yerinde olanlara uzun vade ile elli top giyecek elbiselik hediye etmiştir. Var olan hamiyetli zenginimiz var olsun halkın babası. Sıddıkzade bu surette hareket ederek çıkırıkları muattal bırakmak istiyordu. Bu suretle hareket boşuna değildi. Bir defa köylü fabrika kumaşına alışacak olursa ondan ayrılmasının imkânı kalmazdı, hele kumaşlar da ucuz olursa!¹²⁷

Bu alıntıdan yerli dokumacılığın sona ermesiyle fakirleşen köylüye Avrupa dokumasını hediye eder. Halkın babası olarak simgelenen Sıddıkzade aslında buradaki amacı köylüyü ithal dokuma ürünlerine alıştıırarak kendi ürünleri için müşteri kazanmış olup, köylüyü bağımlı hale getirmektir. Böylelikle, Sıddıkzade, Avrupa dokuma ürünlerine olan talebi ucuz fiyat politikasıyla artırmak ister. Sıddıkzade, zenginliğini ve statüsünü korumak için elinden geleni yapar. Burada aynı zamanda köylünün Sıddıkzade'nin gözündeki yeri gösterilir.

¹²⁶ Ertem, *a.g.e.* , s.50

¹²⁷ Ertem, *a.g.e.* , s.119

Yaşar Kemal'in "Teneke" romanında bu defa karşımıza Murtaza Ağa çıkmaktadır; "İrasul Efendi, İrasul Efendi, benim toprağa döktüğüm servetim senin gibi yüz itin kanma değer. Bu bok imzayı at gayri kâğıtların altına... Olmaz mı? Senin yüzünden ben servetimi batıramam. Şunu iyi bil ki, İrasul Efendi, bir kurşunun bedeli elli kuruştur."¹²⁸Burada da anlatıldığı gibi zengin yani maddi olarak güçlü olan kişi olarak bu sefer Murtaza Ağa karakteri yer alır. Çukurova yöresinde çeltik ekimi kaymakamın ruhsatname vermesiyle yapılabilir. Kaymakamın yokluğu nedeniyle yerine Resul Efendi bakar. Çeltik ekimi Murtaza Ağa'nın en önemli geçim kaynağıdır. Bu nedenle, ruhsatname onun için hayati bir önem arz eder. Bu resmi belgeyi alabilmek için gerekirse devletin memuru olan Resul Efendiye rüşvet teklif eder. Murtaza Ağa karakteri burada yine gücü ve otoritesini bir baskı unsuru olarak kullanır. Yaşar Kemal'in hayatının belli bir bölümünde tarım işçisi olarak çalışır. Dolayısıyla, köylüyü gözlemleme fırsatını elde eder. Realizmin amaçlarından birisi olayları olduğu gibi anlatmaktır. Burada da yazar, köylünün günlük hayatlarında kullandığı dili olduğu gibi okuyucuya aktarır.

Kemal'in romanının ilerleyen bölümünde Murtaza Ağa insanları kullandığı ortaya çıkar:

Gelen genç olsun, bir kasabaya o kadar kötü ihtimalleri göze alarak gelsin, sonra da böyle güzel, cennet parçası gibi bir eve girsin... Onun işi tamamdır. Murtaza Ağa bunun başka türlü olamayacağını kesinlikle bilir. Tecrübeyle sabittir. Böylesi genç, kim olursa olsun, al kullan, maşa yap. Dünyanın en güzel maşaları böylesi genç idare adamlarından yapılır.¹²⁹

Bu paragrafta anlatıldığı gibi Murtaza Ağa kasabaya atanan kaymakamın genç ve tecrübesiz olmasını ister. Gelecek olan kaymakamı çeşitli yollarla gözünü boyayarak ve hatta rüşvet vererek gayri meşru yollarla kendisi için kullanıp, istediklerini yaptırmayı amaçlar. Yazar, maşa imgesiyle burada insanı kendi kötü amaçları için kullanmayı anlatır. Burada da yine daha önceki romanda karşımıza çıkan Sıddıkzade karakteriyle benzer özellik olarak kendi kârlarını ve güçlerini artıma peşinde oldukları vurgulanır.

¹²⁸ Kemal, *a.g.e.* , s.12-13

¹²⁹ Kemal, *a.g.e.* , s.16

Kemal'in " Teneke" romanında kaymakam yerli eşrafla tanışılır ve onların düşüncelerini dinler:

Efendim biz yalnız kendimiz kazanmak istemiyoruz. Vatandaşlar da, köylülerimiz de bizle birlikte kazanmalıdırlar. Makbul olan budur. Bunu büyük idari amirlerimiz takdir ediyorlar. Ben bütün servetimi işte bu toprağa döktüm. Yalnız ben kazanmak istemiyorum. Köylülerimiz de kazansınlar. İktisat memleketin temel taşıdır. Genç idare amirlerimiz bunu çok iyi takdir ediyorlar. Milli mahsulleri himaye, teşvik, genç, imanlı, dinamik idare amirlerinin vazifeleri icabıdır.¹³⁰

Görüldüğü gibi söz konusu alıntıda bazı köy ağaları kaymakama kendi iktisadi düşüncelerini paylaşır. Köyün zengini bazı ağalar birlikte kazanarak hem kendilerini hem de köylüyü kalkındırma amacıyla oldukları ifade ederler. Tüm sermayesini toprağa yatırarak yine ondan kazanırlar. Erken Cumhuriyet Döneminde iktisadi kalkınmanın en öncelikli unsur olduğu belirtilir. Dönemin iktisadi anlayışı olan milli iktisadın altı çizilir. Uygulanan milli iktisat politikaları devleti temsil eden bir imge olan kaymakam tarafından da desteklenir.

Kemal'in aynı romanın devamında Murtaza ve Okçuoğlu Mustafa Ağa tarafından kaymakama kurulan tuzaklara söz edilir:

"Sen de". Dedi, "herkes için ağlarsın. Herkes için yürek tüketirsin. Gitmeyeydi barlara, atmayaydı gözü kapalı imza... Hatice Hanım söyledi. Ağaların boynuna sarılıyormuş... Bir dediklerini iki etmiyormuş. Etmez ya, eder mi? Yatar Uzun Rahmetin konağında, kuş tüyü yataklarda... Adı beş paralık oldu fukaram. Yok, yere beş paralık. Hiç bir günahı yok. Öyle sahalara ruhsat verdi ki akli başında olan, bunlara izin verir mi? Bir okusa Çeltik Kanununu... Baştan aşağı bir okusa! Aah, bir okusa!¹³¹

Yukarıdaki paragrafta devlet memuru Resul Efendi ile eşi arasında geçen diyalogda kaymakama kurulan tuzak daha da netleşir. Köyde çıkan dedikodularda kaymakamın çeltik ruhsatnamesine karşılık rüşvet aldığı söylenir. Onun köyün ağaları tarafından bizatihi sunulan çeşitli imkânlarla kandırıldığı köylü halk tarafından konuşulur. Daha önceki alıntılarda da bahsedildiği üzere köyün önde gelen ağaları

¹³⁰ Kemal, *a.g.e.* , s.30

¹³¹ Kemal, *a.g.e.* , s.35

kaymakamın tecrübesizliğinden faydalandığı ve kendi çıkarları doğrultusunda çeltik ruhsatnamesi aldıkları gözlenir. Fakat kaymakam bu durumun farkına geç varır.

Yazarın “Teneke” romanının devamında şöyle bir acı bir durumla karşılaşır. Bu acı durumu şu şekilde ifade eder; “*Bir iki adamın kazancı için bu kadar insan sıtmadan ölür değil mi? Keyfi için...*”¹³² Köyün önde gelen ağaları olan Murtaza ve Mustafa kendi çıkarları doğrultusunda çalışırlar. Kanunlara uymadan yapılan çeltik ekimi sonucu köylü sıtma hastalığına yakalanır. Bu iki ağanın gözlerini para kazanma hırsı bürümüş ve kanunlara uymadan çeltik ekimine devam ederek birçok köylünün sıtma sonucu hayatlarını kaybetmelerine neden olurlar. Burada görülmektedir ki para kazanma hırsı aslında hem köylüye hem de kendilerine iktisadi ve ruhsal olarak zarar verir.

Kemal Tahir’in “Kördumanı” adlı romanında benzer ağa figüründen şu şekilde bahsedilir:

*Tarlalar yandı mı ağa sevinir, tarlalar ekin vermedi mi ağa kısmı gene sevinir! Yamören'de kaç ağa var? Şu Hakkı, bizim başağa Battal'ın babası, Himmet Çavuş... Bir de baban geldi yetişti. Kulaksız Ağa. Koca Yamören'in adamını dördü bölüşecekler kardeş payı... Ağa başına on iki buçuk ev...*¹³³

Yukarıda da belirtildiği gibi iklim şartlarının kötüleşmesi sonucu tarımsal ürünlerdeki verimin düşmesi köylüyü olumsuz yönde etkiler. Bu durumun köyün ağaları için tam tersi bir durum söz konusu olduğu belirtilir. Yine olumlu iklim şartları var olduğunda tarımsal ürünlerdeki verim artmakta ve yine ağalar kazanır. Yamören köyünde artık ağalar arası bir paylaşım olur.

Tahir’in aynı romanında ağalar arası rekabet şöyle bahsedilmektedir:

*Ağa takımı birbirini neden istemez? “Mahşer günü benim ümmetim çok olsun!” diye istemez. Ekinler yandı, kıyamet de koptu. Mahşer günü bugün. Himmet Çavuşun bitli buğdayları para edecek. Senin baban tosunların parasını on katıyla çıkarır. Ağalık güzel bir zanaat! Hırsızlıktan değerli. Silâhsız eşkıyalık!*¹³⁴

¹³² Kemal, *a.g.e.*, s.77

¹³³ Tahir, *Körduman*, s.407- 408

¹³⁴ Tahir, *Körduman*, s.408

Yukarıdaki paragrafta anlatıldığı gibi ağalar arası rekabetin yoğun olduğu anlatılır. Ağaların hesabına çalışan köylü yani tarım işçi sayısı fazla olması onların tarımsal ürünleri daha kolay elde etme imkânı verdiği ve düşük ücret karşılığı hatta bazen karın tokluğu çalıştırıldıkları gözlenir. Köylünün geçim kaynağı olan tarımın iklim ve diğer çevresel şartlara bağlı olması elde edilen ürünün verimi etkiler. Olumsuz iklim şartlarının etkisiyle tarımsal üründeki düşüş köylünün gelirindeki düşüş anlamına gelir ve bu durum mahşer günü ile simgelenir. Köyün ağalarından olan Himmet Çavuş ve Yakup Ağa'nın bu durumlardan hiçbir şekilde etkilenmediğinden bahsedilir. Köylü sadece kendi geçimini sağlayacak tarımsal üretimi yapması onları daha da zor bir duruma sokar. Ağalık, köylü için güzel bir iş olarak görülür.

Tahir aynı romanında devamında ağaların sömürsünü şu şekilde anlatır:

Kendi hesabınca Pelvan Vahit'i, günde bir paket köylü ciğarasına (sigarasına) çalıştıracaktı. "Günde bir paket köylü ciğarası (sigarası), ayda 195 kuruş... Hesaba daaklı ermekte... Gördün mü ne güzel!" Gözlerini kırıştırdı:— Yarın gece demirler hazır olur mu?— Olur. Bakalım! —Vahit ayağa kalkıp kuşağını düzeltti:- Demirler mi? Yarın hazır olur. Akşama Ilgaz'a giderim. Kal sağlıcakla Hakkı ağa...¹³⁵

Bu romanda anlatıldığı gibi Hakkı Ağa demircilik işi yapmak ister. Bu iş için Pelvan Vahit'i seçmiş ve ona teklif götürür. Pelvan Vahit'e günlük sadece bir paket sigara parasına çalıştırmayı düşünür. Buradaki bir paket sigara parası verilen ücretin ne kadar düşük olduğunu imgelenir. Vahit'in cehaletinden yararlanan Hakkı Ağa, onun emeğini kendi kârı için sömürür.

Benzeri bir durum romanın ilerleyen bölümlerinde tekrar karşımıza çıkar: "Yahu bu ne iş? Fadik söyledi. Anası ağlıyormuş -Mustafa tükürdü:- Kız daağlıyor. Bu Hakkı rezilinden ödünç tohum istemişler. "Tohum yok!" demiş. Sonunda, "Baş üstüne, ama tarlaları ortak ekeriz!" demiş."¹³⁶ Bu alıntıda söz edildiği gibi köylünün tarlasına ekmek için kendine ait tohumluğu yoktur ya da hiç bulunmaz. Bunun için köyün ağalarından tohumluk isterler. "Körduman" romanında Hakkı Ağa karakteri cimri bir insan olarak anlatılır. Tohum karşılığında tarlalara ortakçı olmak ister. Burada da bir sömürünün varlığından söz edilir.

¹³⁵ Tahir, *Körduman*, s.303

¹³⁶ Tahir, *Körduman*, s.407

Yazarın aynı romanında köylünün ağalık tanımlamasına rastlanır:

Bu yıl, Yakup Ağanın ne zamandır beklediği ağalık yılıydı. Ömründe ilk defa iki çift öküz koşacaktır. İki çift öküz koşmadan, Kulaksızın Yakup'un, "Yakup Ağa" olamayacağını aklına koymuştu. Şu kadar koyunu, şu kadar tiftiği, iki merkebi yaşlı da olsa beygiri, eli ekmek tutmuş iki oğlu varken-, "Ağa" demelerini yadırgıyor, "Gerçekten Ağa saymakta mı bizi bu herif, yoksa ağız alışması mı?"¹³⁷

Bu alıntıda bahsedildiği gibi ağa olarak kabul görebilmek için belirli şartları olması gerekir. Bu şart Kulaksız Yakup'a göre iki çift öküzdür. Burada söz konusu olan bireyin mal varlığındaki artıştır. Zenginlik köylüler arasında ağa sıfatını taşıyabilmek için önemli bir ögedir. Yukarıda da bahsedildiği gibi Kulaksız Yakup mal varlığındaki artışla birlikte köylünün gözünde bir statütü yükselişi gözlenir. Artık Kulaksız Yakup'tan Yakup Ağa'ya doğru geçişi gerçekleştirir. Bu değişim karşısında kendisinde inanamaz. Köydeki hiyerarşide alt tabakadan üst tabakaya geçişi simgeler. Bu geçişi sağlayan unsur zenginliktir.

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi köy romanlarının özelliklerinden birisi ağa figürünü güçlü, zengin ve sömüren sembolize ederken köylü ezilen, güçsüz ve sömürülen bir portre ile anlatılır. Zenginliğinde sosyal sınıf atlamakta önemli kıstas olduğunun altı çizilir.

Köyün yöneticisi ve devletin köydeki temsilcisi olan muhtar imgesi Kemal Tahir'in "Körduman" romanında şu şekilde yer alır:

—Birdenbire kederlenmişti-: Ağası Murat olacak da muhtar olmak istemez. Ah bu benim oğullarım! Bir köyün muhtarı ne demek? Muhtar kısmı, köy yerinde, vali gibi, yüzbaşı gibi ferman yürütür. Muhtarlık gibi var mı? Beyden, memurdan, tahsildardan, çavuştan bir konuk gelse, odana inecek senin... Gizlice konuşursun, aklını çeliverirsin.¹³⁸

Bu eserde belirtildiği gibi köyün yeni ağası olan Yakup Ağa'ya göre muhtarlık çok iyi bir meslek olarak görülür. Köyün en önemli yöneticisi ve devletin kurallarını uygulayan bir idari amir olarak imgelenir. Hatta diğer devletin önemli kademelerde çalışan idari amirlere benzer bir konumu olduğunun altı çizilir. Aynı zamanda köye

¹³⁷ Tahir, *Körduman*, s.112

¹³⁸ Tahir, *Körduman*, s.114

gelen diğerk devlet memurları ile ilişkiler kurarak gerekli durumlarda bu devlet memurlarını çıkarları doğrultusunda yönlendirme imkânını muhtara sunulur. Fakat Yakup Ağa'nın eğitimli oğlu olan Murat bu mesleği yapmayı ret eder. Muhtarlık aynı zamanda köy halkı için bir sosyal statü simgesi olarak görülür.

Yazarın romanın diğerk bölümlerinde yukarıda tanımlaya benzer bir durum söz konusudur:

Yakup Ağa, elini göğsünden hızla çekti:

Reşit Hoca, analığın, Korucu Ali dayın, hep hazzeder. Kabilemiz hazzeder.

— Öyleyse... -Mustafa keyifle güldü-: Muhtar olsam, Murat ağam kızar, beni döver.

— Ne haddine... Muhtar kısmını bir kimse dövemez.¹³⁹

Yukarı alıntıda da aktarıldığı gibi muhtar olmak hem köylü hem de kişinin ailesi ve akrabaları tarafından önemsenir. Muhtarlık, aynı zamanda kişinin ailesine ve akrabalarına da devletle yakın ilişki kurmasına imkân verir. Bununla birlikte, muhtar devletin gücünün köydeki yansıması olarak belirtilip bir dokunulmazlık kalkmanı olduğu yukarıdaki alıntıda belirtilir.

Yazarın "Sağırdere" romanın ilerleyen bölümlerinde Yamören köyünün muhtar hakkında şu şekilde bilgi verilir:

Muhtar Hüseyin Efendi, oğulsuz, kardeşsiz bir adam... Zenginliği de yok!... Yazı yazmakla, okumakla köy işleri yürütülmez! Para çok olmalı, kabilen tutkun olmalı. Bizim muhtar, delikanlılardan korkuyor... —İslık çalar gibi tısladı—: Korkuyor."Gece samanlığımı yakarlar, öküzümün tekini keserler" diyor besbelli... Haydi meraklanma, sizi döğmez!...¹⁴⁰

Bu alıntıda nakledildiği gibi Yamören köyünün muhtarı Hüseyin Efendi zengin olmayan, köylülere göre daha eğitimli ve akraba ilişkilerinin zayıf olduğu bir tip olarak tanıtır. Köylüye göre bir muhtarda olması gereken özelliklerin izlerini de bulmak mümkündür. İyi bir muhtar tanımı köylüye göre zengin, akraba ilişkileri kuvvetli ve

¹³⁹ Tahir, *Körduman*, s.119

¹⁴⁰ Tahir, *Sağırdere*, s.38

cesur olmalıdır. Hüseyin Efendi, herhangi bir olumsuz durumla karşılaştığında kendisine ya da malına zarar verileceğinden korkar.

Yazarın romanın ilerleyen bölümlerinde muhtarla köylünün ilişkisi şu şekilde aktarılır:

Muhtarla beş üye sağdaki sedirde oturuyordu. Muhtar Hüseyin Efendi, bir dizini dikmiş, ötekini altına almıştı. Uzun, Siyah bıyıklarını çekiştirdikçe bir gözü yumuluyor, böyle yapmasından ne kadar öfkeli olduğu anlaşılıyordu. İçeri girince yüreği çarpmağa başlayan Mustafa, solda oturanların arasında jandarma Nail'i gördüğü için biraz ferahlamıştı. Muhtarın kulağına yavaş yavaş bir şeyler söyleyen amcası Reşid Hoca'nın "Cahillik... Mübarek bir gün!" falan dediğini de fark etti. İkinci üye Himmet çavuş öksürdü. Ramazan olduğunu galiba unutmamıştı. Her zaman yaptığı gibi bir süpürge çöpüyle dişlerini karıştırıyordu.¹⁴¹

Yukarıdaki aktarımda görüldüğü gibi muhtar köyün güvenliğinden ve düzeninden sorumludur. Muhtarla birlikte heyetteki diğer üyelere bu sorumluluğu paylaşır. Köydeki bir köpeği öldürdüğü iddia edilen romanın başkahramanı Mustafa'yı muhtar ve heyetteki üyeler sorguya çekerler. Buradan da anlaşıldığı üzere köydeki bu makam bir nevi adli sorunlarla da ilgilenir. Mustafa'nın akrabası olan Reşit Hoca, onu koruyarak bu seferlik affedilmesini muhtardan ister. Köydeki akrabalık ilişkilerinin yaşanan sorunlarda ne kadar etkili olduğuna dikkat çeker.

Yazar, "Sağırdere" romanında muhtarın bazı haksız uygulamalarına göze çarpar: "*Köpeğinhakkını ararsınız, adamın hakkını aramazsınız. Dul kan kısmısımış... Anam da dul kadın, Hüseyin Efendi, hakkını bir güzelyediler. Arasana bakalım!...*"¹⁴² Bu pasajda anlatıldığı gibi köpeği öldürdüğü iddia edilen Mustafa'nın kendini savunurken sarf ettiği sözlerde hak konusunda bir eşitsizlik olduğu vurgulanır. Mustafa'nın annesinin bir olayda hakkının yendiği ve bunun için muhtarın herhangi bir çaba göstermediğinin altı çizilir.

¹⁴¹ Tahir, *Sağırdere*, s.39

¹⁴² Tahir, *Sağırdere*, s.42

Yazar bu romanda benzeri bir durum şu şekilde aktarır:

— *Hocaların Hakkı öyle de, Hocaların muhtar Hüseyin Efendi iyi mi? Ben şuncacık bebeyken. İki parça tarla için anama etmediğin koymamış... Anamı alacak ki, tarlalara sahip olacak... "Bana varacaksın!" diyerek neler etmiş... Karı yalvarır: "Ben oğluma el adamından sopa yedirmem" diye ağlar. Anamı almaktan umudu kesince...*¹⁴³

Bu romanda köyün muhtarı Hüseyin Efendi Mustafa'nın annesi ile evlenip annesinin tarlalarına sahip olmak istemiştir. Böylece, daha fazla mahsul elde edip gelirini artırma yoluna gider. Bunun için Mustafa'nın annesine eziyet eder. Görülmektedir ki mal hırsı için muhtar Hüseyin Efendi her şeyi yapmaktadır.

Yazarın "Körduman" romanında kadın muhtar örneğine de rastlanır:

*Karılardan muhtarımız var. Elif bacı muhtar olsun da, Yamörenli İsmail neden muhtar olmasın? Biz mührü, ondan iyi basarız, Karıyı muhtar etmişler. Taksisini durdurmuş da Kemal Paşaya ayran vermiş. Muhtar olunca, köyün yola bakan yüzünü aka boyatmış. Kolay bir iş: Badanacılık! Ben ondan iyi boyarım!*¹⁴⁴

Cumhuriyet yönetimi tarafından 1924 yılında çıkartılan köy kanununda yapılan değişiklikle kadınlara 1933 yılında köy muhtarı ve heyetinde seçilme hakkı verilir. Bu romanında yazar bahsettiği gibi kadın muhtar örneğine rastlamak dönemin şartlarında oldukça manidardır. Köye muhtar olan Elif Bacı diğer kadınlar için oldukça cesaretlendirici bir örnektir. İsmail'in sözleri kadının dahi yaptığı muhtarlığı kendisinin de yapabileceğini ifade eder. Yazar, burada ataerkil toplum yapısına bir eleştiri yapar.

3.1.6. Köyde Eğitim ve Eğitimin Sorunları

Eğitim yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli konuları arasında yer alır. Bir toplumun kalkınmasında itici gücü olur. Erken Cumhuriyet Döneminde toplumun büyük bir kısmı okuma - yazma bilmiyordu ve eğitim oranı düşüktü.

¹⁴³ Tahir, *Sağırdere*, s.47

¹⁴⁴ Tahir, *Körduman*, s.329

Tahir'in "Sağırdere" romanında köylünün eğitim durumu hakkında şu şekilde yer verilir:

— *Dur, çekme, yırtarsın, lâzımlı bir kâğıt... Okuman yok, yazman yok! Elimde kâğıt görseñ çeker alırsın. Al bakalım!... Pelvan Vahit, kartonun üzerinde yazılar görünce, bunun önemli bir şey olduğuna hemen inandı, Mustafa'ya uzattı:*

— *Baksana, gerçekten üzerinde yazılar var.*

*Mustafa da okuma bilmiyordu.*¹⁴⁵

Yukarıdaki alıntıda aktarıldığı gibi köylünün okuma – yazmasının olmadığı vurgulanır. Pelvan Vahit, İsmail'in elindeki kâğıt parçasını alır fakat okumasını bilmediği için sadece onun önemli bir kâğıt olduğunu düşünür. Köydeki eğitimin seviyesinin düşük olması başkaları tarafından onların cehaletinden yararlanma imkânı verir. Eğitim yalnızca köylü için değil dönemin hükümeti içinde önemli bir sorundur. İzmir İktisat Kongresi'nde özellikle köylünün eğitiminin önemi vurgulanır.

Yazar aynı romanında köylünün okulla olan ilişkisine yer vermiştir:

— *Hele alçaklar!...Yamören'in öğretmenli okulunu bütün yıktınız. Şuna bak! Döşeme kalmamış, kapı kalmamış...*

— *Biz yıkmadık. Topal İsmail, bu kış tahtaları, gizliden taşıdı, yaktı.50— Şuna bak!...Yamören'in okulu durduğu yerde yıkıldı. Okulunu bu hale getiren köyden adam gibi adam çıkar mı?Bereket, delikanlılar gurbete gidiyorlar da biraz adamlık öğreniyorlar!...*¹⁴⁶

Bu romanda nakledildiği gibi okul binası köylünün ilgisizliği ile karşılaşır. Köylüler, okul binasıyla o kadar ilgisizdiler ki binanın içerisindeki malzemeleri ve tahtaları çalarak, yakacak olarak kullanırlar. Bunun nedenleri arasında köylünün yoksul olması, eğitimin öneminin kavranamayışı ve köylünün özellikle tarlada çalışırken çocuklarının tarım işçisi olarak çalıştırmaları görülür. Köyden şehre göç eden genç nüfus kendilerini bir şekilde eğiterek hayatlarına devam eder. Köylü için şehir bir çeşit okul görevini üstlenir.

¹⁴⁵ Tahir, *Sağırdere*, s.30

¹⁴⁶ Tahir, *Sağırdere*, s.63

Tahir aynı romanın devamında köylünün öğretmenle olan ilişkisine göz atmaktadır: "*Karıdan öğretmen olur mu?*" diye köylünün hafızı, hocası tekbir çekiyor. Eğri Ahmet karı öğretmeni, gece vakti sıcak yatağından kaldırdı. Kurşunlu'dan Yamören'e getirdi. Hep seyrediyoruz. İstanbul karısı imiş..."¹⁴⁷ Burada da bahsedildiği gibi kadın öğretmen figürüyle karşılaşılır. Kadınların eğitim hayatına katıldığını ve öğretmen olarak hizmet verdikleri belirtilir. Fakat köylü eşraf tarafından bu durum yadırganır. Cumhuriyet döneminin örnek kadın portreleri öğretmenler arasından çıkar. Öğretmenin temel görevi toplumu eğiterek bireylerin aydınlanmasını sağlamaktır. Burada aydın kesimi temsil eden öğretmen figürü Yaşar Kemal'in "Teneke" romanında Kaymakam Fikret olarak karşımıza çıkar. Bu aynı zamanda İstanbul'da yaşayan aydın kesimin Anadolu ile tanışmasının izlerini taşır.

Tahir aynı romanında köylünün öğretmenle olan ilişkisine şöyle devam eder:

— Murat'ı okula hiç yollamamak varmış... Neyse, "Türkün akli sonra gelir" demişler. Kurşunlu'nun öğretmeni Mahmut Beyi bildin mi? Bir ayağı topal... Bizim hürsüz İsmail gibi... Allaktır bu... ayağını boşuna almamış... Bu Mahmut Bey Yamören'e geldi. Köylünün önünde, "Murat gibi öğrencim yoktur. Emeklerim helâl olsun!" dedi. Ben o laflara aldandım. Bir de köylünün hasedine aldandım. Bizi istemeyenler, "Yakup işi azıttı. Oğlunu subay yapacak, boynuz, kulağı geçer mi, eyvah!" dediler. Güvendim. Bugün de bilmeyenler Mahmut Beyi: "Şöyle iyidir, böyle akıllıdır!" diye överler. Kulak verme! Benim Murat'ı şaşırtan odur. Ama ne oldu... Yakup'un ahi bir vakit yerde kalmaz. Mahmut Beyi Kurşunlu'dan Sivas'a göndermişler. Sivas'ı birbirine katmış, ileri geri halt etmiş, yakalamışlar, mahpus damına atıvermişler. Benim oğlum Murat duyunca, bir hafta ağladı. Erkek kısmı, el adamının arkasından ağlar mı? Tüü, rezil! Tüh... Mahmut Bey iyi imiş... Ayda otuz lira aylık alır. Otuz lira bu... Yemekle mi tükenir, a kızım?"¹⁴⁸

Yukarıdaki alıntıda anlatıldığı gibi köylünün öğretmene olan bakış açısı vurgulanır. Öğretmen Mahmut daha önceden Yamören köyünde öğretmenlik yapmış ve Yakup Ağa'nın oğullarından birisi olan Murat'a köy okulunda eğitim vermiştir ve onun gelişimine önemli katkılarda bulunur. Murat'ın çalışkan ve azimli olması onun üzerinde beklentileri artırmıştır. Devlette üst düzey bir memur olma beklentisi hem köylüde hem de ailesinde gözlenir. Fakat bu durumun gerçekleşmemesi Yakup Ağa'da hayal

¹⁴⁷ Tahir, *Sağirdere*, s.73

¹⁴⁸ Tahir, *Sağirdere*, s.75-76

kırıklığına neden olur. Buradaki öğretmen figüründe özellikle köydeki gençlerin aydınlanması için çaba sarf ettiğini görülür. Dönemin öğretmen maaşı da köylü için oldukça yüksek bulunur. Yoksulluğun kol gezdiği köylerde oldukça iyi bir gelir olduğu düşünülür.

Tahir bu romanında köylü tarafından öğretmene bakışı şu şekilde sürdürmektedir:

— İyi dinle... Bu sözüme kulak vereceksin. Oğlanı yeni yazı okuluna göndermek yok. Oğlunu Kurşunlu'nun beş sınıflı okuluna hiç göndermeyeceksin... Hocadan Kur'an öğrensün, akıllı ise eski yazı öğrensün. Benim Murat'ı Kurşunlu'nun okulu bozdu. Beş yıl okuttuk, beş yıl şıkır şıkır paralar verdik... Hesaplaşanı, iki çift öküz parası tutar. Şimdi bizi beğenmez, rahmetli Eğri Ahmet eniştesini beğenmez. "Aman oğlum, bu kadar okudun, köy yerine muhtar ol" derim. Alın teriyle kazanırmış. Bu dünyada alın terleten işten namuslusu yokmuş. Şu lafa bak, şu lafa... Eller rahat arar. Bizim oğlan gitti, Sımcık tren durağına, töbe töbe, demirbaş işçi oldu. Olsun bakalım!...¹⁴⁹

Görüldüğü gibi söz konusu eserde köylü cumhuriyet döneminde modern eğitim uygulandığı okullar yerine dini eğitimi tercih eder. Murat'ın babası köy okulunda alınan eğitimle aydınlanan Murat'ı değiştirdiğini düşünür. Yakup Ağa, bu eğitim dönemi süresince de Murat için maddi olarak harcamalarda bulunmuştur. Murat almış olduğu eğitimle kendi düşünce dünyasını şekillendirir. Babasının muhtar ol ikazlarına rağmen kendi işini kendisi seçer. Murat aynı zamanda bir aydın portresi olarak da anlatılır. Yazar, eğitimin insanoğlu üzerindeki ekonomik, sosyal ve düşünsel anlamdaki etkilerini Murat karakteriyle özdeşleştirir.

Yazarın bu romanında iş hayatı da bir okul görevi üstlenir:

Cemal usta, okuma yazma bilmeyen çıraqlara rakam öğretmek için bozuk paralarla açılır kapanır metre kullanıyordu. Bu sebeple Mustafa rakamları iyice tanıdığı zaman, metre hesabında aşağı yukarı akıl erdirmiş oldu. Yapılmış taşları hiç üşenmeden nasıl gönyeliyorsa, fırsat buldukça da, metre ile ölçüp biçiyor, boş zamanlarında tıpkı Cemal usta gibi işçilere: "Şu taşı kaldıralım arkadaş! Hele döndürelim şu taşı!" diye emirler veriyordu.¹⁵⁰

¹⁴⁹ Tahir, *Sağırdere*, s.75

¹⁵⁰ Tahir, *Sağırdere*, s.239-240

Yazarın yukarıda naklettiği gibi Yamören köyünden Ankara'ya göçen Mustafa Cemal Usta'nın yanında taş ustalığını öğrenir. Cemal Usta karakteri onun öğretmeni ve çalıştığı yerde mesleğini öğrendiği okulu halini alır. Mustafa'nın okuma-yazma bilmemesi, iş hayatında Cemal Usta ile bunu kırmaya çalışır. Mustafa işini iyi öğrenmek için var gücüyle çalışır. Daha önce bahsedildiği gibi şehir hayatı ve oradaki meslek eğitim süreci köylü için bir eğitim kurumu görevi üstlenir.

Tahir'in "Körduman" romanında eğitimle ilgili şu satırlara yer verilir: "*Bellersin! Akıllısın. Okumayı bellemeden hiç olmaz. Bak bana! Okumayı iyi öğren, köye muhtar olursun. "Kulaksızın oğlu Mustafa, Yamören'e muhtar olmuş" derlerse ben hazzederim, köy yerinin muhtarlığı, şimdilerde okumayla...*"¹⁵¹ Bu romanda anlatıldığı gibi köylü tarafından önemli statüsü sahip olmayı simgeleyen muhtarlık için eğitilmiş olmak temel şarttır. Buradan değişen düzenle birlikte artık eğitilmiş olmak iş hayatında birçok kapının kilidi olma özelliği taşır. Bazı köylüler tarafından eğitilmiş olmaya önem verilir.

Yazar bu romanın devamında eğitilmiş insanın çevresine olan katkısına şu şekilde değinir:

— *İyi elbet... Benim aklım kitap aklı! Murat ağa bir kitapta okumuştun geçen yıl... Yanan ekinin tarlası yorgun olmazmış. "Bu da nadas yerini tutar." diye kitaba yazmışlar. Anladın mı?*

— *Anladım!*

— *Hey Yamörenli'ler! Anlamadan Anladık» dersiniz. Anlasanız da inanmazsınız!*¹⁵²

Yukarıda bahsedilen alıntıda eğitilmiş insanın çevresine olan yararından söz edilir. Köyün eğitilmiş insanı olan Murat, tarımsal üretimle ilgili çeşitli kitaplar okuyup köylüyü bilinçlendirir. Hem kendisini hem de köylüyü aydınlatma çabası gösterir. Bu bilgilerden Hakkı Ağa'da yararlanır ve kendisi için kullanır. Köylünün cehaletten kaynaklı bu bilgilerin doğruluğuna inanmakta güçlük çektiği görülür. Toplumun yaklaşık % 80'nin köylerde yaşaması ve tarımla uğraşmaları nedeniyle Cumhuriyet dönemi tarım politikalarında özellikle köylünün eğitilmesine ayrı bir önem verilir.

¹⁵¹ Tahir, *Körduman*, s.113

¹⁵² Tahir, *Körduman*, s.413

3.2. Köydeki Sosyal Hayat

Köydeki sosyal köylülerin kültürel hayatlarını, yaşam tarzlarını, inanışlarını, gelenek ve göreneklerini kapsar.

3.2.1.Köydeki İnanç Sistemi

Batıl inanışlar Anadolu'da kültüründe oldukça yaygın olarak görülür. Bu durum köy romanlarına da yansır.

Sadri Ertem'in "Çıkrıklar Durunca" romanında yer yer batıl inanışlardan şu şekilde bahsedilir:

Bu peygamberliktir diyen Esmâ oldu ve köylülerin epey zamandır dillerinin altında geveleyip, geveleyip yuttukları ve senelerdir hasretini çektikleri kurtarıcı işaretiydi. Abla dedi, sen erdin. Sen Hak peygambersin, dediklerin gerçektir, artık vergi verilmeyecek, Yemene gidenler geri gelecek...¹⁵³

Yukarıdaki paragrafta bahsedildiği gibi romanın karakterlerinden Dudu Hatun rüyasında Hz. Ali'yi görür ve bunu Esmâ'ya anlatır. Esmâ'nın ona ermiş gözüyle bakmasına neden olur. Böylelikle bu durumu Esmâ'nın köylüye duyurmasıyla Dudu Hatun ermiş sıfatına kavuşur. Köylü aslında burada kendilerini bu zorlu yaşam koşullarını iyileştirecek bir kurtarıcı arar. Verilen yüksek vergiler, yoksulluk ve daha birçok sorunlarını çözmek için bir lidere ihtiyaç duyarlar. Bu da sadece rüya ile kendisini ermiş birisi olarak gören Dudu olur.

¹⁵³ Ertem, *a.g.e.* , s.13

Ertem romanının devamında Dudu Hatunun ermiş sıfatıyla neler yaptığını anlatır:

...Herkes büyük bir yükten, büyük bir elemden, bir günahtan kurtulmuştu. Ali'nin mezarının fanilerin altından kurtarılması, Alevi köyü için çok manalı idi...

— *Kıtlık hep bundan geliyordu değil mi? Dudu hatun*

— *Tabii*

— *...Köyün çeşmesinin önü her gün civar köylerden gelen balıkla doldu boşaldı, çünkü buranın suyu şifalıdır diye uzaktan bakraçlarla tulumlarla gelenlere, Adaköy'ün çeşmesinden akan her damla bir ümit verdi. Dudu hastaları okudu, üfledi, tesbihten geçirdi. Gün geçtikçe burası köyden nahiyeye nahiyeden kazaya, kazadan sancağa, sancaktan vilayete doğru genişleyen bir şöhret aldı.¹⁵⁴*

Bu alıntıdan ermiş kişi kabul edilen Dudu Hatun köylü için artık bir lider özelliği taşıdığı gözlenir. Hz. Ali'nin mezarının Dudu Hatun'un evinin altında yer aldığına inan köylüler artık manevi olarak rahatladıklarını düşünürler. Hatta kuraklığın bu nedenle olduğunu ve bunun son bulduğuna inanırlar. Bu, sadece Adaköy'ü değil diğer köyleri de etkiler. Dudu Hatun'a inanan diğer köydekiler de buraya ziyaret amacıyla gelirler. Bu durum, Dudu Hatun'un gücünü daha da artırır.

Kemal Tahir'in "Sağırdere" romanında batıl inanışla ilgili öğelerden bahsedilir:

Kuşağının arasından Topal İsmail'in bunca yalvarmalardan sonra getirdiği tılsımlı yarasa kemiğini çıkardı. Kulhu vallah okuyarak, kemiğin ısıtacak ya titreyen eliyle Ayşe'nin sırtına, yukarıdan aşağıya üç kere sürdü. Bunu yaparken dişlerini öyle sıkıyordu ki, çenesiyle beraber sırtı da sızlamaya başlamıştı. "Belki bir uğursuzluk olur, yanlışlık olur da fayda vermez." diye avucunun içindeki kemiğe baktı: "Tamam! Doğru sürmüşüz!... Soğutacak yanı değil, ısıtacak yanı!... Aferin!"¹⁵⁵

Bu romanda sıkça anlatıldığı gibi Topal İsmail'in sahip olduğu tılsımlı yarasa kemiği bir batıl inanış sembolü olarak görülür. Bu inanca göre tılsımlı yarasa kemiği iki kişiyi birbirine yakınlaştırmak için kullanılır. Böylelikle, iki sevdalı genç birbirine kavuşacaktır. Burada dikkati çeken temel öğe köylünün bilgisizliği nedeniyle bu tarz bir batıl inanca inanmasıdır.

¹⁵⁴ Ertem, *a.g.e.*, s.21

¹⁵⁵ Tahir, *Sağırdere*, s.134

Yazarın “Sağirdere” romanının devam niteliğindeki “Körduman” romanında batıl inanışlardan bahsetmektedir:

Emine teyze kuşağının arasından üç tane küçük paket çıkardı:

— *Buyur. Şunda okunmuş İncirler var. Dört tane. Şunda okunmuş tuz. Bunlar da muskalar...*

Mustafa, “Bismillah” diyerek üçünü de aldı:

— *Ne olacak bunlar? İncirleri biz mi yiyeceğiz?*

— *Kâğıdı açtı-: Bir okka incirden dört tanesi mi okundu? Huddamın pisboğazına çattık desene...¹⁵⁶*

Yukarıdaki alıntıda nakledildiği gibi Mustafa yine birisiyle yakınlaşmak için batıl inanışlardan yardım umar. Emine teyzesinin hocadan getirmiş olduğu incileri ve tuzu sevdiği kişiye yedirip ve böylece sevdiğine kavuşacağını umar. Yine bu örnekte de köylünün bilgi eksikliği göze çarpar ve bu durumdan kötü niyetli insanlar faydalanır.

3.2.2. Gelenekler

Gelenekler, Anadolu kültürünün temelini oluşturur. Geçmişten günümüze aktarılan kültürlerin gündelik hayata aktarılmasıdır. Bu durum toplumların kültürel zenginliklerini artırır.

Kemal Tahir’in “Sağirdere” romanının da Çankırı ve civarındaki geleneklere yer verilir:

Tef çalanlar, "Genç Osman" havasını bırakıp, "Tren Yolu" türküsüne başladılar.

— *Duymakla?... Biz kötülüğe mi söylemekteyiz. Gerçeğini söylemekteyiz. Bu yukarı mahallenin ferfenesi, düğünden zorlu arkadaş... Çifte lamba yakmışlar orospular... Düğün gibi giyinmişler. Şal kuşaklar çıkmış sandıklardan, üç eteklerin yabanlıkları çıkmış... Helva tenceresini görse bulgur kazanı sanırsın Hu ferfeneye mahalleden topladıkları ekin, üç panganot etmiş... Üç panganot yemekle mi tükenir.¹⁵⁷*

¹⁵⁶ Tahir, *Körduman*, s.300

¹⁵⁷ Tahir, *Sağirdere*, s.10-11

Yukarıdaki alıntıda bahsedildiği gibi düğünlerde kadınlar bir araya toplanıp, en güzel ve değerli yöresel kıyafetlerini giyip eğlenti düzenlerler. Böylece, ana ocağından ayrılan gelin için son bir kutlama yapılır. Çankırı yöresine ait yöresel yemekler pişirilip misafirlere ikram edilir.

Tahir'in aynı romanın devamında bir gelin uğurlama sahnesiyle karşılaşılr: *“Gelini, caminin çevresinde üç kere dolaştırmak lâzımdı. Mustafa, Reşit Hocanın gayet kalın sesle söylediği dua türküsünü içi sıkılarak dinliyor, bir yandan Reşit Hocanın kunduralarına bakıyordu.”*¹⁵⁸ Burada bahsedildiği gibi gelini dualarla baba evinden son kez uğurlarken caminin etrafında üç defa dolaştırılır. Geleneklerde dini motiflerde eşlik eder.

Kemal Tahir “Körduman” romanında çeşitli geleneksel unsurlara yer verilir; *“Almaya geldim seni... Çankırı'da böyle bir töre vardır. Okulda çocuğuolanlar, paydosa, yakın kapıya gelir. Yavrular haylazlığa alışmayacak...”*¹⁵⁹ Bu romanda söz edildiği gibi Çankırı'da okul çağındaki çocukları okullarından aileleri alarak onları çevrenin olumsuz etkilerinden korumaya çalışırlar. Burada ailelerin çocuk eğitiminde ve gelişiminde korumacı yaklaşımları dikkati çeker.

Tahir aynı romanın devamında geleneklerden şu şekilde bahseder:

*Yamören köyünün on üç yaşından otuz yaşına kadar bütün gençleri “Baş ağaları seçmek için Himmet Çavuşun odasına toplanmışlardı. Oda, seçim şerefine gerçekten, iyi döşenmişti. Sedirlere yayılı şiltelerle döşeme kilim örtülü... Dört lamba yanıyor, ortadaki soba harıl harıl harlamakta...”*¹⁶⁰

Yukarıda alıntıda belirtildiği gibi Yamören köyünde gençleri seçmiş olduğu bir başağa bulunur ve her yıl başağa seçimi yapılır. Kilim, şilte ve sedir gibi günlük hayatta kullanılan eşyalar köylüye ait motifleri simgeler.

Yazar bu romanında baş ağalığın görevlerinden söz eder: *“Al, paramız sende duracak bundan böyle... Düğün yapanlardan, gücüne göre para alırsın. Delikanlıyı güzel güüt!*

¹⁵⁸ Tahir, *Körduman*, s.209

¹⁵⁹ Tahir, *Körduman*, s.90

¹⁶⁰ Tahir, *Körduman*, s.185

Delikanlı birbirine tutkun olsun. Eski töre bozulmasın. Ağalığın yüceliği de var, cüceliği de... Hiç unutma!"¹⁶¹ Bu paragrafta nakledildiği gibi baş ağalık köyün gençleri için önemlidir. Yıllardan beri bu gelenek Yamören köyünde devam eder. Düğün yapanlardan para toplamak, gençler arası iyi ilişkilerin kurulması, bu ilişkilerin geliştirilmesi ve geleneklerin korunması gibi görevleri baş ağa üstlenir. Buradan anlaşılmaktadır ki baş ağalık sistemi sosyal yardımlaşma sistemi gibi çalışır.

Tahir bu romanın devamında bir cenaze törenini aktarır:

—*Elindeki çıra ışığı Fadik'in anasının yaşlı gözlerini parlatıyordu: Anası ölmedi, say ki, oğlan öldü.*

—*Doğrusun abla! Ben öksüzlüğü bilirim. Fadik cenazede mi?*

—*Fadik'in ne işi var? Biz ağlayacağız.*

—*İyi...*¹⁶²

Bu romanda anlatıldığı gibi köyde yaşamını yitiren kişi olduğunda köyün kadınları ağıt yakmak için ağlama geleneği oluştururlar. Köyde ölen kişinin arkasından onun kaybının vermiş olduğu acı ve üzüntüyü belirtirler.

Yazar aynı romanda köydeki imece usulüne de yer verir:

*Meşe korusunda kazılan köy gölünün çevresinde hasta Ömer'le Topal İsmail'den, bir de gurbette olanlardan başka, Yamören'in bütün erkekleri öğle yemeği yiyorlardı. Her kabile, aralarındaki geçimsizliği, dargınlığı on beş gün için bir yana bırakarak, gayretle çalışıyordu. Hocalar, Muhtar Hüseyin, Pelvan Vahit, Hakkı, Himmet Çavuş, Remzi, bir de Nail, göl çukurunun kıyısında Kulaksız Yakup sülâlesinin tam karşısına oturmuşlardı.*¹⁶³

Yukarıdaki alıntıda aktarıldığı gibi köylü, köye göl yapımında hep birlikte çalışmakta ve hatta bu nedenle köylüler arasındaki dargınlar arasında 15 günlük geçici bir barış ilan edilir. Bu durum köylüler arasında yardımlaşma geleneğinin tipik bir örneğidir.

¹⁶¹ Tahir, *Körduman*, s.193

¹⁶² Tahir, *Körduman*, s.346

¹⁶³ Tahir, *Körduman*, s.361-362

3.2.3.Evlilik

Evlilik, iki bireyin bir araya gelerek aile kurmasıdır. Anadolu kültüründe evliliğe ayrı bir önem verilir ve yuva kuran çiftlere her zaman yardım edilir.

Kemal Tahir'in "Sağırdere" ve "Körduman" romanlarında evliliğe şu şekilde yer verilir; "*Sonra... Daha Murat ağam evlenmedi. Yedi köye rezil olmak var! "Büyüğü dururken küçüğüne düğün yapan alçağın Yamören'i" derler. Köyün namını batıracağız!... Sakın haaa... Yakışık almaz. "Ağası evlenmeden buna ne olmuş? Çatlamış mı?" derler.*"¹⁶⁴Yazar, "Sağırdere" romanında evlilik için belli bir sıranın olduğu belirtir. Yaş olarak büyük olandan küçük olana doğru bir sıralama söz konusudur. Eğer bu geleneğe uyulmazsa töreye karşı bir saygısızlık yapılmış olur ve köylü tarafından hoş karşılanmaz.

"Sağırdere" romanın devam eden bölümlerinde evlenebilmek için başlık parasıyla karşılaşılır:

Başlık otuz lira... Otuz liranın lafı mı olur? Oysa "Kızımızın gittiği yerde yüzü kara çıkmasın!" diyerek babası yüz Ura harcamış...

— *Harcasın. Zengin yere veriyor!...*

— *Zengin yer, bir yandan... Kızın gönlü var, bir yandan... "Beni Battal'a vermezseniz kaçırım!" diye ağlamış...*¹⁶⁵

Yukarıdaki alıntıda bahsedildiği gibi başlık parasının varlığı söz konusudur. Başlık, her ne kadar önemli olsa da kızın ailesinin istediği kızının kurduğu yuvanın huzurlu, bereketli ve devamlı olmasını ister. Bu durum, herhangi bir statü fark etmeksizin tüm köylüler için geçerlidir. Aileler karşılıklı anlaşma ile çocuklarının yuvalarını kurarlar.

¹⁶⁴ Tahir, *Sağırdere*, s.54

¹⁶⁵ Tahir, *Sağırdere*, s.109

Yazar öte yandan “Körduman” romanında çok eşlilikten de bahseder:

—*Nail’in evine bakarak güldü-: Ablam, sen Güldane’yi alınca ne dedi?*

Ağlamıştır. Karı kısmını adam, kolay unuttur. Gurbet, iyi bir icat...

— *Öyle... Ağladı bir zaman... Ağladı gezdi. Şimdi alıştı.*

— *Zor alışmıştır.*

— *Zor-kolay alıştı. Bir bizim başımızda mı? İki karılı herif çok...*¹⁶⁶

Yukarıdaki alıntıda nakledildiği gibi Nail bir eşi ile evliyken Güldane ile tekrar evlenir. Güldane, yeni evine ikinci eş olarak gider. Bu, birinci eş için zor bir durumdur. Köy yaşantısında ikinci evliliğin nedenlerinden bir tanesi ikinci gelen eşin ev ve tarla işlerine yardımcı olarak görülmesidir. Aile işçiliğiyle, iş gücüne yapılan harcamanın maliyetini azaltılır. Bu nedenle, çok eşli evlilik köyde oldukça yaygındır.

Yazar aynı romanda Mustafa’nın çok eşliliği tercih etmesini şu şekilde aktarır; “*Birdenbire Ayşe’yle Fadik yan yana gözünün önüne geldi. “İkisini birden nikâhlamalı gitsin! Bu akli pek beğendi. Kardeş olduklarından... bir evde... Kavgı etmezler. Fadik ablasını sayar. İyi bir iş”*¹⁶⁷ Bu alıntıda söz edildiği gibi Mustafa hem Ayşe hem de Ayşe’nin küçük kardeşi Fadik ile evlenmek ister. Çok eşliliğin izlerine romanın çeşitli bölümlerinde rastlanır. Köyde buna benzer birçok örnek bulunduğu için köy halkı tarafından artık bu durum kanıksanır.

¹⁶⁶ Tahir, *Körduman*, s.48

¹⁶⁷ Tahir, *Körduman*, s.215

SONUÇ

Erken Cumhuriyet Dönemi kalkınma amacına kırsal kalkınma ile hızlandırıp bütünüyle bir kalkınmayı sağlamak amaç edinilmiştir. Kırsal kalkınma toplumsal değişimi sağlayacak ve tarım sektörü diğer ana sektörler için itici güç olarak görev alacaktır. Dönemin hükümeti tarafından uygulanan tarım sektörünün sorunlarını çözmeye ve iktisadi kalkınmayı sağlamak için çeşitli önlemler ve teşebbüsler gerçekleştirilmiştir. Bunların arasında ilk akla gelenler, aşarın kaldırılması, İzmir İktisat Kongresi, Ziraat Bankası yeniden yapılandırılması ve kooperatifçiliktir.

1923 – 1945 yılları arasında tarımsal üretimde kıt kaynaklar emek ve sermaye faktörleridir. Tarım sektörünün GSYİH’de ki payı oldukça yüksektir. Yine bu yıllar arasında nüfusun yaklaşık % 80’inin köyde yaşayıp tarımla uğraşması tarım sektörünü vazgeçilmez kılmaktadır. Devlet tarımsal üretime çok yoğun bir destekleme politikası ve üreticiyi edilgen yapıdan etken yapıya dönüşümünü sağlamaya çalışmıştır.

1923 - 1929 yılları arasında özellikle milli mücadele yıllarında zayıf bağları olan İstanbul ve diğer illerdeki sermaye sahipleri ve milli mücadele döneminde aktif rol üstlenmiş olan köylülerin siyasi iktidarla ilişkilerini yeniden yapılandırdıkları bir dönem olmuştur. Bu dönemde uygulanan tarım politikaları daha çok liberal özellikler sergilemektedir.

1929 yılında yaşanan Büyük Buhran dünyada ve Türkiye’de etkili olmuştur. Bu ekonomik krizle birlikte Türkiye’de ekonomi politikalarında değişim meydana gelmiştir. Liberal politikaların uygulama alanı daraltılarak ekonomide devletin rolünde bir artış olduğu gözlemlenir. Devletçilik ilkesi ekonomide telaffuz edilir olmuştur.

1939 – 1945 yılları arasını kapsayan süreçte ise İkinci Dünya Savaşı yaşanmıştır. Bu yıllarda Türkiye’de uygulanan tarım politikalarında değişiklikler olmuş ve devletçilik kavramı ivme kazanarak ekonomik hayatın içinde yer almaya devam etmiştir. Savaş periyodunda Türkiye tarımda olumsuz yönde etkilenmiştir. İlan edilen seferberlik sonucu insan kaynağı azalmıştır. Bu da tarımda hem üretimi hem de tüketimi olumsuz yönde etkilemiştir.

Köy kanunuyla hukuki özellik kazanan köyler, toplumu kalkındırmanın, çağdaşlaşmanın ve daha iyi yaşam için koşullarına ulaştırmaya yönelik uygulanan politikaların merkezi haline gelmiştir. Hem dünyada hem de Türkiye’de özellikle köy ve köylüye olan ilgi gün geçtikçe artmaya başlamıştır. Özellikle, 1929 Büyük Buhran ile birlikte şehirleşmeye karşı bir tepkinin var oluşu ve kuraklık gibi çeşitli çevresel faktörler sonucu ortaya tarım ürünlerinin verimindeki düşüş bu ilginin artış nedenleri arasında sayılabilir.

Köy ve köylüye olan merakın artışı hem edebiyat hem de düşünsel ürünleri etkilemiştir. Milli mücadele döneminde başrollerden birini oynayan köylüler erken cumhuriyet dönemi aydını ve edebiyat dünyası için bir keşfedilecek yeni bir alan olmuştur. Pozitivizmden etkilenen ve gayesinin objektiflikle sadece gerçeği olduğu gibi anlatmak olan realizm, köy edebiyatı ürünlerinde kendini hissettirmiştir.

Realizmin önemli temsilcilerinden olan Sadri Ertem, Yaşar Kemal ve Kemal Tahir her üç yazarında sahip olduğu edebi yetkinlik ve yaratıcılık sayesinde dış dünyadaki gerçekliği betimlemekle birlikte gerçekliğin daha iyi algılanması için çeşitli imgeler yaratmışlardır. Bu nedenle, onların eserlerinde toplumsal dönüşüm, daha etkin bir süreçte devam etmiş ve bireyler etkin bir özne halini almıştır.

Sadri Ertem’in “Çıkrıklar Durunca ” adlı romanında Tanzimat döneminde Adaköy’de köylüler, tüccar ağalar ve o yörenin yöneticileri arasındaki sosyal ve ekonomik ilişkiler incelenmektedir. Sıddızade sadece kendi çıkarlarını düşünen, köylüyü borçlandırıp kendisine ekonomik olarak bağımlı hale getirmektedir. Köylü tek geçim kaynağı olan el dokumacılığı ve tiftik, yavaşça fabrika ürünlerine karşı yok olmaktadır. Köylüde bu duruma karşı tepkisini eşkıya ile birlikte göstermiştir. Yerel üreticinin yok olmasını sağlayan fabrika ürünleri, iç piyasayı ele geçirmektedir. Devletin görevlileri, fabrika ürünlerini destelemektedir. Böylece, köylü açlık ve yoksullukla karşı karşıyadır.

Yaşar Kemal’in “Teneke” adlı romanında Adana’nın bir köyünde cumhuriyet döneminde çeltik sahibi ağalar, köylüler ve yine devleti temsil eden bir kaymakam vardır. Kaymakamın tecrübesizliğinden yararlanarak ondan çeltik ruhsatnamesi elde

etmişlerdir. Durumu farkına varan genç kaymakam, kanuna uygun halde davranılması için uğraşmıştır. Fakat çeltik ağaları kanunsuz olarak sulama işlemini yaparak köylüye zarar vermişlerdir. Özellikle, sıtma bu yörede çok yaygındır ve çocuklar bu nedenle hayatlarını kaybetmektedirler. Ağalar Ankara'ya giderek şikâyetle bulunmuşlar ve kaymakam başka bir yere tayin edilmiştir.

Kemal Tahir'in "Sağırdere" ve devamı olan "Körduman" romanları Çankırı'nın köylerinden Yamören'de geçer. "Sağırdere" romanının başkahramanı Mustafa'nın aşk hikâyesini anlatsa da köye dair sosyal ve ekonomik unsurları içerisinde barındırır. Mustafa en sonunda aşkına karşılık alamayınca Ankara'ya çalışmaya gider. Diğer bir amacı da ekonomik sıkıntı içindeki ailesine de destek olmaktır. Kardeşi Murat eğitilidir ve bir devlet dairesinde iş olarak çalışır. Bu romanda, Murat köyün ideali olan bir gençtir ve aydın kesimi temsil eder. Babasının muhtarlık yapmasını istese de o kendi yolunu çizer. Mustafa, sevdiği kız Ayşe'nin Hakkı Ağa ile evlenmesiyle Ankara yoluna düşer. Ankara'ya geldiğinde şaşkınlık içerisinde ve bu yeni yer hiç köyüne benzemez. Yazar tarafından dönemin şehir ve köy hayatının farklılıkları akıcı bir üslupla vurgulanır. Mustafa, emek piyasasına katılmaya çalışsa da yaşının küçük olması ona engel olur. Köy hayatında aile işçisi olarak çalışır ama şehirdeki uygulanan kanunlara iş hayatına katılamaz. Köydeki sosyal ilişkileri devam eden Mustafa, köylülerinin yardımı sayesinde iş hayatına katılır. Taş ocağında işçi olarak giren Mustafa, çalışkanlığı ile ustalığa yükselir. Köyde yaramaz olarak anılan romanın başkahramanı taşçı ustası olur, gelir seviyesini yükseltir ve hatta ailesine para göndermeye başlar. Gurbet ağır basar ve sonunda köyüne geri döner.

Kemal Tahir'in "Körduman" romanında Mustafa'nın köye dönüşü ve köyde yaşadıkları anlatılır. Mustafa şehirde taşçı ustalığından iyi para kazanır ve parasını biriktirir. Ankara ve oradaki iş hayatı onun için bir okul görevi de görür. Köyden daha önce Ankara'ya çalışmaya gidenler hep başarısız olur ve köye daha köyü bir şekilde dönerler. Mustafa ise başarılı olur, para kazanır, varlıklı olur ve hem köylü hem de ailesi bu duruma inanmakta güçlük çeker. Mustafa köylü tarafından zengin bir insan olarak görülür. Mustafa'nın paralı olması köylülerin ondan yararlanmasını sağlar. Yakın akrabaları Mustafa ile Ayşe'yi birleştirmek için planlar kurar ve sonunda başarılılar. Bu

arada, Mustafa'nın babası Kulaksızın Yakup zengin olarak görülür, ağa sıfatıyla çağrılır ve bu onun köy hiyerarşisi içerisinde yükselişini simgeler. Jandarma Nail'in Güldane ile ikinci defa evlenmesi ve Mustafa'nın hem Ayşe hem de Ayşe'nin kardeşi Fadik ile evlenmek istemesi köy hayatında çok eşlilik eğiliminin olduğu gösterir. Özellikle kadının tarım işçiliği ve ev işlerinde etkin olması dikkati çeker. Köylü, olumsuz iklim koşulları ve düşük ürün verimliliği sonucu iktisadi olarak sıkıntılı günlerle karşılaşır. Köylü, vergi yükünün fazla olması nedeniyle devletin sayım memurlarından hayvanlarını kaçırmaları. Köydeki aileler arasında yaşanan çeşitli problemlerden dolayı öç almak yaygındır. Yakup Ağa hayvanlarının Hakkı Ağa tarafından zarar verildiğine inanır ve bunun intikamını almak ister. Bu görevi de Mustafa'ya verir. Pelvan Vahit ve Mustafa iki dost olmalarına rağmen Ayşe yüzünden araları açılır. Sonunda Pelvan Vahit Mustafa'ya saldırır ve Pelvan Vahit'i yaralar.

Her üç gerçekçi köy romanında benzer yönler bulunmaktadır. Köylüler her zaman kendi kaderleriyle baş başa bırakılmıştır. Her zaman mağduriyetlerle karşılaşmış, çözümünü isyan ederek aramışlardır. Köy ağaları, kendilerini düşünen, köylünün her şeyinden yararlanıp ve köylüyü hiçe sayan bir karaktere sahiptir. Bu durum, köylüyü ezilen ve sömürülen bir olgu yapar. Devlet, köylüyü yalnız bırakmakta, gerekli refleksi göstermemekte ya da geç kalmaktadır. “Çıkrıklar Durunca” ve “Teneke” romanlarında köyün savaştan ve direnen bir köylü kadın vardır. Bu kadınlar, Sadri Ertem'in romanında Dudu, Yaşar Kemal'in romanında Zeyno adını almaktadır. Köylünün kaderinde çok büyük bir değişim gözükmemektedir. Diğer bir ortak özellik ise eşkıyaların varlığı ve ağalar ile hükümet yetkililerinin bunlardan korkmasıdır.

Köy romanlarında, köydeki iktisadi hayatta en önemli sorunlar olarak karşımıza işsizlik ve yoksulluk çıkar. Tarımsal üretimin iklim şartlarına bağlı oluşu ve tarımsal üretimin dalgalı bir seyir izlemesi, emek-yoğun bir üretim tarzının varlığı, kredi ve pazarlama imkânlarından yeterli yararlanamaması, ağaların sömürüsü ve cehalet köylüyü yeterli iktisadi güce sahip olamamasının nedenleri arasında yer alır.

Köydeki sosyal hayatta etkin bir şekilde devam eder. Yıllardan beri devam eden geleneklerin varlığı ve bunların korunması için gereken çabanın gösterilmesi,

evlilik kurumunun kutsallığı ve düğün gelenekleri ve inanç dünyasına dair motifler özellikle dikkati çeker.

Bu üç romanda gerçekçilik edebi akımının özellikleri taşımaktadır. Yazarlar köy hayatını sade ve gerçekçi bir dille okuyucuya aktarırlar. Köy romanlarında görülen köylünün konuştuğu günlük dil aynen aktarılır. Yaşar Kemal'in Çukurova yöresinde çiftçi olarak çalışması dolayısıyla köy hayatını ve köylüyü yakından inceleme imkânı bulur. Gözlem realizmin en önemli özelliklerinden birisidir ve yazar için köy ve köylü bir laboratuvar gibidir. Mekân tasviri de köy romanlarında dikkati çeker.

İktisat biliminde olduğu gibi edebiyatta da insan ögesini değerlendirmeye katmayan bir toplumsal değişim analizi ise eksik kalacaktır. İnsanı, tarih ve toplum kapsamında daha etken bir unsur olarak gören gerçekçilik akımı, edebiyat alanında nesnel bir yaklaşımla iktisatla arasında daha sağlıklı ve verimli bir dil kurabilmesini mümkün kılar.

Edebiyat ve ekonominin beslenme kaynaklarının hangi yöntemlerle ele alındığı ve birbirlerini etkileme oranları önemlidir. Edebiyat eserlerinde aynı zamanda gerçek dünyanın doğrudan bir yansımasıyla karşılaşırız. Bu gerçek dünya ve sosyal oluşum zinciri edebiyat ile iktisadı ilişkilendirir. Bununla birlikte, iktisat alanında meydana gelen olaylar, edebî eserleri doğrudan etkiler. Son söz olarak, Orhun anıtlarından günümüze kadar yazılan herhangi bir edebi eserin arka planında, iktisat ve ona bağlı değerlerin bulunabildiği görülmektedir.

EKLER

Ek 1:Sadri Ertem'in Hayatı ve Eserleri

Yazar Sadri Ertem'in hayatı şöyledir:¹⁶⁸

İstanbul'da doğmuş (1898), çocukluğunun bir bölümünü, asker olan babasıyla birlikte Anadolu ve Rumeli'nin çeşitli yerlerinde geçirmiştir. Ortaöğretimini Üsküdar Askeri Rüştiyesi ile Üsküdar İdadisi'nde yapmıştır(1914).Daha sonra Darülfünun (İstanbul Üniversitesi) Felsefe bölümünü bitirmiştir(1920).Kurtuluş Savaşı sırasında Ankara'ya geçerek **Hâkimiyet-i Milliye** ve **Yeni Gün** gazetelerinde Yazı İşleri Müdürlüğü yapmıştır. Daha sonra İstanbul'a dönmüş, **Son Telgraf** gazetesine başyazar olmuştur(1924-1925).Bu sırada "Takrir-i Sükûn Kanunu"na aykırı davranmak iddiasıyla İstiklâl Mahkemesi'nde yargılanmış ve aklanmıştır. Ertem, daha sonra çeşitli okullarda felsefe öğretmenliği yapmıştır. Yeniden Ankara'ya gitmiş, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde danışmanlık yapmıştır. Yeniden Ankara'ya gitmiş, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde felsefe tarihi ve sosyoloji öğretmenliği, Matbuat Umum Müdürlüğü'nde danışmanlık yapmıştır. İki dönem Kütahya'dan milletvekili seçilmiştir(1939-1943).

Sadri Ertem Ankara'da kalp yetmezliğinden ölmüştür(1943).

Yazarlığa gazetecilikle başlayan, soyadı yasasının çıkmasından önceki yazılarında Sadri Ethem imzasını kullanan Ertem'in ilk yazısı daha 14 yaşında iken Tercüman-ı Hakikat gazetesinde çıkmıştır(1912).İlk öyküleri ise **Genç Yolcular** (1917) ve **Ümit** (1919) dergilerinde yayımlanmıştır. Ancak Sadri Ertem, daha sonra edebiyata uzun süre ara vermiştir.1928 yılından itibaren öykü ve roman çalışmalarına yeniden dönmüş, başta **Vakit** gazetesi olmak üzere **Resimli Gazete**, **Güneş**, **Resimli Ay**, **Yedi gün** gibi dergilerde yapıtlarını yayınlamıştır. Bu arada, **Vakit** gazetesinde günlük köşe yazıları yazmış, sanat ve edebiyat konularını işleyen makaleler, incelemeler ve gezi yazıları kaleme almıştır.

¹⁶⁸Ahmet Oktay, *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı (1923-1950)*,Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara,1993,s.641

Öykü:

Silindir Şapka Giyen Köylü (1933), Bacayı İndir Bacayı Kaldır(1933),Korku (1934),Bay Virgül (1935),Bir Şehrin Ruhu(1938)

Roman:

Çıkrıklar Durunca (1930-1931), Bir Varmış Bir Yokmuş(1933),Düşkünler(1935),Yol Arkadaşları (1945),Step (Üç cilt. Basıldı).

Gezi Notları:

Bir Vagon Penceresinden(1934),Ankara-Bükreş(1937)

Deneme –İnceleme:

Hibe (1934), Modern Avrupa İktisat Tarihi(1934),Politika Felsefesi(1935),Fikir ve Sanat(1939),Türk İnkılâbının Karakteri(1939),Avrupa'nın İskeleti(1940),Propaganda(1941-1942- İki cilt)

Ek 2: Yaşar Kemal'in Hayatı ve Eserleri:

Yazar Yaşar Kemal'in hayatı şöyledir:¹⁶⁹

Yaşar Kemal Adana'nın Osmaniye İlçesine bağlı Hemite (Göğçeli) köyünde doğdu. Asıl adı “ Kemal Sadık Göğçeli” dir. Kadırlı ilkokulunu bitirdi. Adana Birinci Ortaokulu'nun son sınıfında okuldan ayrıldı (1941), geçimini sağlamak için, Çukurova'da pamuk tarlalarında ırgatlık, Savrun suyu yöresindeki pirinç tarlalarında su bekçiliği, ırgat kâtipliği, çiftlik kâtipliği, amele başılık, köy öğretmen vekilliği vb. çeşitli işlerde çalıştı. Bu arada folklara merak sardı, derlediği Çifte çapa Manileri (Adana, Görüşler dergisi, 1942), Ağıtlar (1943) yayımlandı. Bu dönemde yazdığı şiirleri Görüşler, Çiğ (Adana), Ülkü (Ankara), Kovan (İzmir), Varlık, Millet (Ankara), Başpınar (Gaziantep) dergilerinde Kemal Sadık Göğçeli adıyla bastırıldı(1939-1943). Ceza Yasası'nın 142.maddesine aykırı davrandığı savıyla tutuklanıp 34 ay Kozan Cezaevi'nde yattı (1950-1951). Daha sonra, İstanbul'da Cumhuriyet gazetesinin “Yurt Haberleri” servisinde görevli olarak gazeteciliğe başladı (1951), gazetede yayımlanan röportajlarıyla dikkati çekti; 50'li yıllarda yayımladığı hikâye ve romanlarla ünü genişledi; zamanla, yurtiçinde ve yurtdışında kitapları en çok satılan yazar oldu.

Yaşar Kemal, İnce Memed adlı romanıyla Varlık dergisi Roman Armağanı'nı (1955), Dünyanın En Büyük Çiftliğinde Yedi Gün başlıklı yazı dizisiyle, Gazeteciler Cemiyeti Röportaj Armağanı'nı (1955), Demirciler Çarşısı Cinayeti adlı romanıyla Madaralı Roman Ödülü'nü (1947), Kule Kapısı adlı romanıyla Orhan Kemal Roman Armağanı'nı (1986), 7. Tüyp İstanbul Kitap Fuarı'nın Halk Ödülü'nü (1988) kazandı. Bir ara Nobel Edebiyat Ödülü'ne aday gösterildi (1960); Fransa'da uluslararası ‘Cino del Duca’ Ödülü'nü (1982) ve “Legion d'honneur” Nişanı'nı (1984) aldı

Hikâye:

1.Sarı Sıcak (1952, genişletilmiş 2. bas, Bütün Hikâyeler (1967)

¹⁶⁹ Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman 3*, Dünya Kitapları, İstanbul, 2004, s.485-486

Roman:

- 1.Teneke (1955)
- 2.İnce Memed (4 cilt, 1955, 1969, 1986, 1987)
- 3.Orta direk (1960)
- 4.Yer Demir Gök Bakır (1963)
- 5.Ölmez otu (1969)
- 6.Üç Anadolu Efsanesi (1967)
7. Ağrı Dağı Efsanesi (1970)
- 8.Bin boğalar Efsanesi (1971)
- 9.Çakırcalı Efe (1972)
- 10.Demirciler Çarşısı Cinayeti (1974)
- 11.Yusufçuk Yusuf (1975)
- 12.Yılanı Öldürseler (1976)
- 13.Al Gözüm Seyreyle Salih /1976)
- 14.Fillen Sultanı ile Kırmızı Sakallı Topal Karınca (1977)
- 15.Allahın Askerleri (1978)
- 16.Kuşlar da gitti (1978)
- 17.Deniz Küstü (1979)
- 18.Kimsecik (1980)
- 19.Kale Kapısı (1986)
- 20.Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana (1988)
- 21.Karıncanın Su İçtiği (2002)
- 22.Tanyeri Horozları (2002)

Ek 3 : Kemal Tahir'in Hayatı ve Eserleri:

Yazar Kemal Tahir'in hayatı şöyledir:¹⁷⁰

Kemal Tahir İstanbul'da doğdu. (30.11.1910). Babası Tahir Bey, alaydan yetişme deniz subayı idi. II. Abdülhamit döneminde görevli olarak bulunmuş, saraydaki marangozhanede padişahın yanında marangozluk yapmış, saraylı bir Çerkeş hanımla evlenmiş, İkinci Meşrutiyet döneminde yüzbaşılıktan emekli olmuş (1908), Balkan Savaşı'nda rütbesi teğmenliğe indirilerek yeniden askere alınmış (1912), Birinci Dünya Savaşı sırasında da cephede ve cephe gerisinde çalışmış (1914-1918), savaş sonrasında tekrar emekliye ayrılmıştır. İşte böyle bir ailenin çocuğu olan Kemal Tahir, Kasımpaşa'daki Cezayirli Hasan Paşa Rüştüyesi'ni bitirdi (1923), Galatasaray Lisesi'nde onuncu sınıfa kadar okudu; ailesinin geçim sıkıntısı yüzünden okuldan ayrıldı; avukat katipliği, ambar memurluğu gibi işlerde çalıştı (1928-1932); çeşitli gazete ve dergilerde (Vakit, Haber, Son Posta, Karagöz, Tan, Karikatür, Yedigün) düzeltmenlikten yazı işleri müdürlüğüne kadar türlü görevlerde bulundu (1932-1938); askeri mahkemede, Nazım Hikmet'in yanı sıra, "askeri isyana tahrik ve teşvik" savı ile yargılandı, 15 yıl hapse mahkum oldu; Çankırı, Çorum, Kırşehir, Malatya cezaevlerinde 12 yıl yattı (1938-1950); genel af yasasından yararlanarak hapisten çıktıktan sonra geçimini yazarlıkla sağlamaya çalıştı; çeşitli takma adlarla çeviriler yaptı; ilk zamanlarda, kendi romanlarından birkaçını dahi (Sağırdere, Esir şehrin insanları) gazetelerden takma adlarla tefrika ettirdi; Aziz Nesin'le birlikte Düşün Yayınevini kurdu (1957); Yorgun Savaşçı adlı romanı ile Yunus Nadi roman armağanını (1968), Devlet Ana adlı romanı ile de Türk Dil Kurumu roman ödülünü kazandı (1968); İstanbul'da öldü (21.04.1973).

Hikâye;

Göl İnsanları (1955; eklenen yeni öykülerle, 1969)

¹⁷⁰ Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman 3*, Dünya Kitapları, İstanbul, 2004, s.183-184

Roman:

- 1.Sağirdere (1955)
- 2.Esir Şehrin İnsanları (1956)
- 3.Kör Duman (1957)
- 4.Rahmet Yolları Kesti (1957)
- 5.Yediçınar Yaylası (1958)
- 6.Köyün Kamburu (1959)
- 7.Esir Şehrin Mahpusu (1962)
- 8.Kelleci Mehmet (1962)
- 9.Yorgun Savaşçı (1965)
- 10.Bozkırdaki Çekirdek (1967)
- 11.Devlet Ana (1967)
- 12.Kurt Kanunu (1969)
- 13.Büyük Mal (1970)
- 14.Yol Ayrımı (1971)
- 15.Namusçular (1974)
- 16.Karılar Koğuşu (1974)
- 17.Hür Şehrin İnsanları (2 Cilt, 1976)
- 18.Damağası (1977)
- 19.Bir Mülkiyet Kalesi (2 Cilt, 1977)

KAYNAKÇA

A.Kitaplar

AKALIN, Güneri, *Tarımımızın Sosyo - Ekonomik Yapısı, Vergileme ve Gelişme*; Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1975

AKTAN, Reşat, *Türkiye İktisadı*, Ankara SBF Yayını, No:425, Ankara, 1978

AKTAN, Reşat, *Türkiye’de Zirai Mahsullerin Fiyatları*, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1988

AKTÜRK, Belma- DAĞLI, Nuran, *Hükümetler ve Programları, V. İcra Vekilleri*

ALKIN, Erdoğan, “*Atatürk Döneminde Devletçilik*”, Atatürk Dönemi Türkiye Ekonomisi Semineri, İstanbul, 1982

ARAR, İsmail, *Hükümet Programları (1920-1965)*, Belgeler ve Araştırmalar Dizisi 1 Tipo Neşriyat ve Basımevi, İstanbul, 1968

ARIBURNU, Kemal, *Atatürk’ün Milli Ekonomi Üzerindeki Düşünceleri*, T.C. Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1993

ATASAGUN, Yusuf Saim, *Türkiye’de Zirai Kredi Kooperatifleri 1929-1939*, Kenan Basımevi, İstanbul, 1940

ATASAGUN, Yusuf Saim, *Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası 1888-1939*, Kenan Basımevi, İstanbul, 1943

ATASAGUN, Yusuf Saim, *Zirai Borçlanma ve Zirai Kredi Politikası*, Kenan Basımevi, İstanbul, 1943

Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, Cilt 1, Türkiye İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1945

Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri II, Ankara

AYDEMİR, Şevket Süreyya, *Zirai Vergilerimiz*, Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti, Ankara,1931

AYDENİZ, Akgün, *Atatürk ve Tarımda Verimlilik*, Atatürk ve Tarım, A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayını, Ankara, 1981

AYSAN, Mustafa, *100. Doğum Yılı Dönümünde Atatürk'ün Ekonomi Politikası*, Ekonomik ve Sosyal Yayınlar, İstanbul, 1980

BARCAN, Ömer Lütfi Barkan, *Türkiye'de Toprak Meselesi*, Toplu Eserler 1, Gözlem, İstanbul,1980

BARCAN, Ömer Lütfi, *15 ve 16. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Zirai Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları*, İstanbul, 1943

BASAR, Ahmet Hamdi, *İktisadi Devletçilik*, C. I, II, İstanbul 1931-1933; - Atatürk'le Üç Ay ve 1930'dan Sonra Türkiye, Ankara, 1981

BAŞKAYA, Fikret, *Türkiye Ekonomisinde İki Bunalım Dönemi Devletçilikten 24 Ocak Kararlarına*, Birinci Baskı, Birlik Yayıncılık, Ankara, 1986

BAYAR, Celal, *Celal Bayar diyor ki (1920-1950)*, İstanbul, 1951

BERKES, Niyazi, *İki yüzyıldır Neden Bocalıyoruz*, İstanbul 1965

Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi, Kongre Yayını,1. Takım No: 18,Ankara, 1938

BORATAV, Korkut, "*1923-1939 Yıllarının İktisat Politikası Açısından Dönemlendirilmesi*", Atatürk Döneminin Ekonomik ve Toplumsal Sorunları 1923-1938, İstanbul, 1977

BORATAV, Korkut, *Türkiye İktisat Tarihi (1908 – 1985)*, Gerçek Yayınları, Ankara, 1995

BULUTOĞLU, Kenan, *Türk Vergi Sistemi*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1966.

BÜYÜKDÜVENCİ, S., *Realizm ve Eğitim*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Sayı22(1),Ankara,1989

CEVİZCİ, Ahmet, *Felsefe Sözlüğü*, Say Yayınları, İstanbul,2009

Cumhuriyetin 50. Yılında Köylerimiz, T.C Köy İşleri Bakanlığı Genel Yayın No:219,Ankara,1973

ÇAVDAR, Tefik, *Türkiye Ekonomisinin Tarihi 1900-1960*, İmge Kitabevi, Ankara, 2003

ÇAYCI, Abdurrahman, “*Atatürk’ün Uygarlık Anlayışı*” AtatürkKonf. IV,1973-1974 (T.T.K.),Ankara, 1977

ÇETİŞLİ, İsmail, *Batı Edebiyatında Edebi Akımlar*, Akçağ Yayınları, Ankara,2012,

ÇOŞAR, Nevin, *Türkiye’de Devletçilik*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1995

ÇOŞAR, Nevin, *Kriz, Savaş ve Bütçe Politikası (1926–1950)*, Bağlam Yayıncılık, İstanbul,2004

DERİN, Haldun, *Türkiye’de Devletçilik*, İstanbul, 1940

DİNLER, Zeynel, *Tarım Ekonomisi*, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayını, No: 3, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa, 1988

DOĞAN, D. Mehmet, *Tarih ve Toplum*, Rehber Yayınları, İstanbul,1990.

DOĞANAY, Ümit, “*1992-1938 Döneminde Toprak Reformu Sorunu*”,Atatürk Dönemi Ekonomik ve Toplumsal Sorunları 1923-1938,İstanbul, 1977

ENGİNÜN, İnci, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul,2003

ERAKTAN, Gülcan, *Tarım Politikası*, AÜ Ziraat Fakültesi Ders Kitabı, Ankara,1983

ERGİN, Feridun, *Atatürk Zamanında Türk Ekonomisi*, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayını, No: 1, Duran Matbaacılık, İstanbul, 1977

ERTEM, Sadri, *Çıkrıklar Durunca*, Salkım Söğüt Yayınları, Erzurum, 2012

GÖBERK, Macit, *Felsefe Tarihi*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1998

GÜNEŞ, İhsan, *Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Düşünsel Yapısı (1920-1923)*, Eskişehir, 1985

HATİPOĞLU, Şevket Raşit, *Türkiye'de Zirai Buhran*, Yüksek Ziraat Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1936

HEATON, Herbert, *Avrupa İktisat Tarihi II*, Çev. M. Ali Kılınçbay, Orhan Akdoğan, Teori Yayınları, Ankara, 1985

Heyeti Hükümeti, Cilt 1, TBMM Basımevi, Ankara, 1988

Hükümetler ve Programları (1920-1960), TBMM Yayını, Ankara, 1988

HÜSREV, İsmail, *Türkiye Köy İktisadiyatı*, Türk Anonim Şirketi, İstanbul, 1934

İLKİN, Selim, TEKELİ, İlhan, *Türkiye Belgesel İktisat Tarihi, 1929 Dünya Buhranında Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları*, Türkiye Belgesel İktisat Tarihi 2, Ankara, 1983

İsmet İnönü'nün TBMM 7. İntihap Devresi Açılış Nutku, 1.11.1944, CHP Genel Sekreterliği Yayını, Ankara, 1944

İ.İ.T.İ.A, *"Türk Ekonomisinin 50 yılı"*, İstanbul, 1973

KANDEMİR, Selahattin, *Köy Kalkınması Hakkında Rapor*, Ziraat Vekâleti Birinci

KAPLAN, Ramazan, *Türk Romanında Köy*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997

KARAL, Enver Ziya, *Atatürk'ten Düşünceler*, İstanbul, 1986

KARAÖMERLİOĞLU, Asım, *Orada Bir Köy Var Uzakta*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014

KAZGAN, Gülten, *Tanzimat'tan 21. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi*, 3. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006

KAZIM, Rıza, *Türkiye Ziraatı ve Türkiye Ziraatının Mühim Şubeleri*, Yüksek Ziraat Enstitüsü Yayını, Ankara, 1931

Keat ve Urry, *Bilim Olarak Sosyal Teori*, Çev. Nilgün Çelebi, İmge Yayınevi, Ankara, 2001

KEFELİ, Emel, *Batı Edebiyatında Akımlar*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2012

KEMAL, Yaşar, *Teneke*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2014

KEYDER, Çağlar, *Dünya Ekonomisi İçinde Türkiye (1923-1929)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1993

KEYDER, Çağlar, *Toplumsal Tarih Çalışmaları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009

KEYDER, Çağlar, *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1989

KIVANÇ, Cemil, *Türkiye Ekonomisinde Tarımsal Amaçlı Kooperatifçilik İşletmeleri*, Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları, No: 48, Efem Matbaacılık, Ankara, 1982

Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi Yayını, Ankara, 1938

KÖYMEN, Oya, *Kapitalizm ve Köylülük*, Yordam Kitap, İstanbul, 2008

KUDRET, Cevdet, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman 3*, Dünya Kitapları, İstanbul, 2004

MERİÇ, Cemil, *Saint Simon (İlk Sosyolog İlk Sosyalist)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996

OKTAY, Ahmet, *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı (1923-1950)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993

ÖKÇÜN, A.Gündüz, *Türkiye İktisat Kongresi 1923 –İzmir Haberler-Belgeler-Yorumlar*, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları No:59

ÖZUCA TÜRCAN, Şerife, *Türkiye Ekonomisi (1923-2011)*, Sendikacılık Akademisi, Ankara, 2013

PAMUK, Şevket, *100 Soruda Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi*, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1990

SİLİER, Oya, *Türkiye’de Tarımsal Yapının Gelişimi (1923-1938)*, Boğaziçi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, İstanbul 1981

TAHİR, Kemal, *Körduman*, 2. Basım, İthaki Yayınları, İstanbul, 2013

TAHİR, Kemal, *Sağırdere*, 4. Basım, İthaki Yayınları, İstanbul, 2011

Tanzimat’tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, Cilt I ve VI, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985

TEKELİ, İlhan-Selim İLKİN, *Devletçilik Dönemi Tarım Politikaları*, Yurt Yayınları, Ankara, 1982

TEZEL, Y. Sezai, *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1994

TOPRAK, Zafer, *“Türkiye Tarımı ve Yapısal Gelişmeler (1900-1950)”*, Türkiye’de Tarımsal Yapılar (1923-2000), Ankara, 1988

TÖKİN, İsmail Hüsrev, *Türkiye Köy İktisadiyatı*, Ahmet İhsan Matbaası, İstanbul, 1934

TURAN, Kemal, *“Atatürk Dönemi Maliye Politikasında Tarım Kesiminin Yeri”*, Maliye Dergisi Atatürk Özel Sayısı, Ankara, Ekim 1981

TÜRKDOĞAN, Orhan, *Türkiye’de Köy Sosyolojisi*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2006

ÜLGENER, Sabri F. *İktisadi Çözülmenin Ahlak ve Zihniyet Dünyası*, Derin Yayınları, İstanbul, 2006

YERASİMOS, Stefanos, *Az gelişmişlik Sürecinde Türkiye*, 3. Cilt Birinci Dünya Savaşından 1971’e, Babür Kuzucuoğlu (Çev.). 7. Baskı. , Belge Yayınları, İstanbul, 2005

YERASİMOS, Stefanos, *Tek Parti Dönemi*, (Der. Shick, I.C.&Tonak, E.A.), Geçiş Sürecinde Türkiye, Belge Yayınları, İstanbul, 1990

YETKİN, Suut Kemal Yetkin, *Edebiyatta Akımlar*, İstanbul, Remzi Kitapevi, 1967

ZÜRCHER, E. J. , *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, 22.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008

B.Sürelî Yayınlar

ÇANKAYA, Erol, “*Türkiye’de Siyasal-Toplumsal Değişmeler Bağlamında Modern Edebiyatın Doğuşu ve Anadolu’ya Açılma Süreci-Kökenleri ve Etkileri*”, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 83, Ankara, 2013

HATİPOĞLU, Şevket Raşit, *Türkiye Ziraatında Hububatın Yeri ve Ehemmiyeti*, Yüksek Ziraat Enstitüsü Yayını, Sayı: 45, Ankara, 1937

Ülkü Mecmuası, 1931 -1938

SUNEL, A. Hamit, *Doğalcılık*, Türk Dili, Aylık Dil ve Yazın Dergisi, sayı 349, Ankara, 1981

Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Bilim ve Sanat Vakfı, Cilt 6, Sayı 11, İstanbul, 2008

Vakit, 1923 -1938

Ziraat Gazetesi,1930- 1938

C.Başvurulan Elektronik Kaynaklar

<http://dergiler.ankara.edu.tr/tammetin.php?id=5800>, 12.06.2014

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5407994be95e16.18879615, 06.06.2014

D.İstatistikler

DİE, 1927 Genel Tarım Sayımı Örnekleme Sonuçlar, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, Ankara, 1970

İstatistik Göstergeler1923-2006, TÜİK, Ankara,2007

On besinci Yıl Kitabı, Ankara, 1938

1927 Tarım Sayımı, T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara, 1930

